

III.

— Pietari Petrovitsh, olkaa hyvä ja suojelkaa minua! huudahti hän. — Sanokaa tälle tyhmälle olenolle, ettei hän saa moisella tavalla kohdella hienoa naista, joka on joutunut onnettomuuteen, muuten kai on maailmassa kyllä oikeutta... Minä menisin itse suoraan kenralikuvernöriin luo. Hän tuossa on kutsuttava edesvastuuseen... Ajatelkaa isäni tuttavuutta, suojelkaa isättömiä...

— Minulla ei koskaan ole ollut kunniaa tuntea Teidän isäanne, minkä sangen hyvin tiedätte, eikä minullakaan ole pienintäkään halua sekoittua lakkaamattomiin riitoihinne Amalia Ivanovnan kanssa. Minä tulen omissa asioissani ja haluan heti saada selityksen tytäripuoleltanne, Sofia ... Ivanovnalta ... sehän hänen nimensä on. Suokaa minun sentähden astua sisään!

Katerina Ivanovna seiso i kuin salaman iskemänä. Hän ei voinut käsittää, että Lushin voisi kieltää sitä vieraanvaraisuutta, jota hänen isänsä oli osottanut hänelle. Itse keksittyään tämän sadun, uskoi hän täysin siihen. Pietari Petrovitshin kuiva, asiallinen ääni, jolla vielä oli halveksiva ja uhkaava vivahdus, pelästytti häntä.

Kaikki muut olivat vaijonneet. Pietari Petrovitshista saattoi nähdä, että se oli tärkeä syy, joka saanut hänet tulemaan moiseen roskaseuraan ja että jotakin tärkeätä oli varmasti tapahtuva.

Raskolnikov, joka seiso i Sonjan vieressä, jätti paikkansa Pietari Petrovitshille, mutta tämä ei ollut häntä tuntevinaan. Pari sekuntia sen jälkeen näyttäytyi Lebesjatnikov. Hän jäi seisomaan kynnykselle ja näytti sekä kummastuneelta että uteliaalta. Näytti siltä kuin ei hän pitkään aikaan olisi voinut käsittää, mitä tapahtui.

— Pyydän anteeksi, että häiritsen, mutta minä tulen tärkeän asian johdosta ja minua ilahuttaa, että todistaja on saapuvilla, sanoi Pietari Petrovitsh. — Minä pyydän Teitä, Amalia Lippewechsel, talon emäntänä kuuntelemaan keskusteluani Sofia Semjonovnan kanssa. Sofia Semjonovna, jatkoi hän kääntyen kummastuneen ja pelästyneen Sonjan puoleen, — eräs sadan ruplan seteli on kadonnut pöydältäni ystäväni Lebesjatnikovin huoneessa heti teidän pois mentyänne. Jos Teillä jotenkin on tietoa siitä ja voitte sanoa sen meille, missä se on, vakuutan kunniasanallani, ja kaikki läsnäolevat voivat todistaa sanani, että asia saa vaipua unhoon. Mutta ellen saa mitään selitystä, on minun ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin — ja silloin saatte itse vastata seurauksista.

Kiusallinen hiljaisuus seurasi näitä sanoja. Itkevät lapsetkin pysyivätkin liikkumattomina. Sonja tuijotti kuolonkalpeena Lushiniin, saamatta sanaakaan suustaan. Hän ei tuntunut ymmärtäneen edellisen puhetta. Joitakin hetkiä kului.

— No, miten on asian laita? kysyi Lushin katsellen merkitsevästi häneen.

— Minä en tiedä... Minä en tiedä mitään siitä asiasta, vastasi Sonja vihdoin heikolla äänellä.

— Tosiaanko? Te ette siis tiedä mitään? kysyi Lushin valjeten sitten joksikin hetkeksi.

— Ajatelkaa asiaa, mamseli, ajatelkaa, sanoi hän ankaralla äänellä. — Vielä tahdon antaa Teille miettimisen aikaa. Mutta muistakaa sanani! Ellen olisi täysin varma asiastani, en olisi suuren kokemuksen perusteella rojhennut esittää moista syytöstä Teitä vastaan. Sillä sellasesta julkisesta, mutta väärästä syytöksestä olisi itseni vastattava, sen tiedän. Aikasin tänä aamuna vaihdoin joitakin viiden prosentin arvopapereja kolmen tuhannen ruplan arvosta. Kotiin tultuani laskin ... Andrei Semjonovitsh on todistajana siihen ... rahat. Laskettuani tuhat ruplaa, kätkin ne lompakkooni, jonka panin takkini sivutaskuun. Pöydällä oli viisisataa ruplaa, joiden joukossa oli kolme sadan ruplan seteliä. Tällä hetkellä tulitte Te luokseni ... omasta kehotuksestani ... ja koko ajan olitte ilmeisesti liikutettu, niin että kolme kertaa nousittekin lähtöksenne, vaikkei keskustelu ollut lopussakaan. Andrei Semjonovitsh voi todistaa, että puhun totta. Tietysti ette tahdo, mamseli, kieltää, että minä kutsutin Teidät neuvottelemaan äitipuolenne onnettomasta ja auttamattomasta asemasta. Te kiititte minua ja puhkesittepa itkuunkin. (Minä kerron kaiken tämän kuten se tapahtui, ensiksi siitä syystä, että tahdon sen palauttaa muistiinne, ja toiseksi, koska tahdon todistaa Teille, ettei pieninkään yksityiskohta jäänyt minulta huomaamatta.) Sitten otin kymmenen ruplan setelin ja lahjoitin sen avuksi omaisillenne. Kaiken tämän näki Andrei Semjonovitsh. Sitten saatoin Teidät ovelle ja Te olitte edelleen liikutettu ja hämmästyneet. Jäätyäni yksin Andrei Semjonovitshin kanssa ja keskusteltuani hänen kanssaan noin kymmenen minuttia, meni hän myös tiehensä ja minä käännyin uudestaan pöydän ääreen pannakseni jällelle jääneet rahat sopivaan paikkaan. Suureksi kummastuksekseni kaipasini heti yhtä sadan ruplan seteliä. Olkaa nyt hyvä ja ajatelkaa asiaa... Minun on vakan mahdotonta epäillä Andrei Semjonovitshiä ja minä todella häpeän asettaa hänen nimeään tämän asian yhteyteen. Väärin en voinut laskea, sillä vain hetkeä ennen Teidän tuloanne olin lopettanut tilini ja havainnut summan oikeaksi. Tunnustakaa itse, enkö minä Teidän lähtökiireenne, hämmennyksenne, sen seikan, että Te pitkän aikaa piditte käsiänne pöydällä, Teidän yhteiskunnallisen asemanne ja siihen liittyvien tapojenne johdosta —tunnustakaa, että olen melkein ollut pakotettu epäilemään Teitä, vaikkakin vasten tahtoani ja vilpittömällä surulla! Tämä epäluulo on tosin loukkaava ... mutta vakan varmasti oikeutettu? Minä siis toistan vielä kerran, että varmasti vakaumuksestani huolimatta täysin ymmärrän, että itse joudun vaaraan syytökseni johdosta. Mutta Te näette, etten ole voinut jättää esiintymättä Teitä vastaan, ja minäpä sanon miksi. Se on vain Teidän

mustan kiittämättömyytenne johdosta!... Miettikää itse! Minä pyydän Teitä tulemaan luokseni köyhien omaistenne eduksi, minä lahjotan Teille olosuhteitani vastaavan kymmenen ruplan avun, ja Te palkitsette heti minun hyvyyteni moisella menettelyllä. Moinen menettely ansaitsee oikasua. Miettikää, mitä teette! Minä pyydän Teiltä sitä tosiystävänä, sillä parempaa ystävää ei Teillä ole tällä hetkellä. Päinvastaisessa tapauksessa olen järkähtämätön!... No, miten on asian laita?

— Minä en ole ottanut mitään Teiltä, kuiskasi Sonja kauhean tuskan valtaamana. Te annoitte minulle kymmenen ruplaa... Kas siinä, ottakaa ne takasin!

Sonja otti esiin nenäliinan, etsi kulman, avasi sen ja veti esiin setelin, jonka hän jätti Lushinille.

— Te ette siis tahdo tunnustaa, että olette ottanut sadan ruplan setelin? sanoi hän uhaten, tahtomatta ottaa vastaan seteliä.

Sonja katseli ympärilleen. Kaikki katselivat häntä ankarin, pilkallisin katsein. Hän katsoi Raskolnikoviin... Tämä seisoi nojaten seinää vastaan, hänen kätensä, olivat ristissä rinnalla ja hänen silmänsä salamoivat.

— Ah, Jumalani! lausui Sonja

— Amalia Ivanovna, Teidän on lähetettävä noutamaan polisia, ja minä pyydän Teitä sentähden lähettämään sanan portinvartijalle, sanoi Lushin matalalla ja ystävällisellä äänellä.

— Armelias Jumala, kyllä minä sitä arvelin, että hänestä tulisi varas!
Ja Amalia Ivanovna löi kätensä yhteen.

— Ah... Te aavistitte sitä? kysyi Lushin. — Teillä on siis ollut syytä epäillä häntä? Minä pyydän Teitä, arvosa Amalia Ivanovna, ajatelkaa sanojanne, jotka sitä paitsi ovat lausutut todistajain läsnäollessa!

Kaikki alkoivat nyt liikkua ja kaikki alkoivat puhua.

Nyt tuli Katerina Ivanovna äkkiä tajuihinsa ja hyökkäsi Lushinin kimppuun.

— Syytättekö häntä varkaudesta? Sanotteko, että Sonja on varas? Oi, Te olette konna!

Ja hän juoksi Sonjan luo ja oli melkein kuristaa hänet laihoilla käsillään.

— Sonja, miten olet voinut alentua ottamaan häneltä kymmentä ruplaa!
Anna ne heti minulle ... kas siinä...!

Hän tempasi setelin Sonjan kädestä, rypisti sen kasaan ja heitti suoraan Lushinia päin silmiä. Se sattui tämän silmään ja putosi sitten lattialle. Amalia Lippewechsel kiiruhti ottamaan sitä ylös. Lushin suuttui.

— Päästäkää minut rauhaan tuosta hullusta akasta! huudahti hän.

Ovessa näkyi Lebesjatnikovin vieressä kolme uutta naamaa ja niiden joukossa nuo kaksi vierasta naista.

— Olenko minä hullu ... hullu sanotte Te? Sinä tomppeli! huudahti Katerina Ivanovna.

— Sinä hullu olet! Sanotteko että Sonja on ottanut sinulta rahaa? Luuletteko Sonjaa varkaaksi? Hän mieluummin antaisi sinulle lahjan kuin ottaisi mitään sinulta. Oletteko koskaan nähneet moista narria? — Katerina Ivanovna räjähti hysteriseen nauruun ja osotti Lushinia. — Ja sinäkin syytät häntä varkaaksi, jatkoi hän kääntyen emännän puoleen. — Senkin lunttu syytät häntä varkaudesta. Äh, sinä katala preussilainen kana krinoliinissasi! oh!... Te...! Te...! Eihän hän ole ollut huoneesta poissa, vaan istuutui heti Rodion Romanovitshin viereen. Tutkikaa vain häntä! Ellei hän ole ollut ulkona, on hänellä tietysti rahat mukanaan. Etsikää vain! Mutta ellet löydä niitä, niin varo itseäsi! Etsi ... etsi ... etsi toki niitä! Minä menen jo tänään keisarin luo, armeliaan keisarin, ja heittäydyn hänen jalkoihinsa. "Minä olen isätön ja äiditön ... he kyllä päästävät minut hänen luokseen. Sinä kai ajattelet, etten minä pääse sisään! Mutta siinä erehdyt. Minä tunkeudun hänen luokseen, suoraan hänen luokseen... Sinä toivoit, että minä pelästyisin. Mutta minä olen paljoa rohkeampi. Minun kanssani et pitkälle pääse. Etsi vain, etsi!"

Ja Katerina Ivanovna veti raivoissaan Lushinin Sonjan luo.

— Minä olen valmis ottamaan niskoilleni kaiken edesvastuun ... mutta olkaa sitten hiljaa, olkaa hiljaa! Minähän olen nähnyt, että Te olette rohkea! Mutta mitä on tehtävä? mutisi Lushin. — Sen täytyy tapahtua polisin läsnäollessa ... vaikka tässä on kyllä tarpeeksi todistajia. Minä olen valmis ... mutta miehelle se ei tosiaankaan sovi... Ehkä tahtoo Amalia Lippewechsel auttaa minua?... Mutta mitä on tässä tehtävä?

— Niin, tulkoon, kuka tahtoo! Tutkikoon häntä, kellä on halua! huudahti Katerina Ivanovna. — Sonja käännä taskusi nurin! Katso nyt! Katso, sinä konna ... tyhjä! Kas, tässä toinen tasku! Näettekö ... tyhjä!

Katerina Ivanovnan kääntäessä oikeata taskua, lensi sieltä äkkiä pieni paperi ja putosi Lushinin jalkoihin. Kaikki olivat nähneet sen ja useita huudahduksia kuului.

Pietari Petrovitsh kumartui, otti paperin kahdella sormella lattialta ja levitti sen kaikkien nähtäväksi. Se oli kolmasti taitettu sadan ruplan seteli. Pietari Petrovitsh nosti sen ilmaan, niin että kaikki saattoivat nähdä sen.

— Rosvo! Pois talostani! Polisia, polisia! Siperiaan on hän viettävä! huusi Amalia Lippewechsel.

Kaikilta tahoilta kuului huutoja. Raskolnikov vaikenä, muttei ottanut silmiään Sonjasta. Tämä seiso i vielä melkein tiedoton paikkallaan. Mutta äkkiä syöksähti veri hänen päähänsä, hän huudahti äänekkäästi ja kätki kasvot käsiinsä.

— Ei ... minä en ole sitä tehnyt!... Minä en ole sitä tehnyt! Minä en tiedä siitä mitään! huudahti hän sydäntä vihlovalle äänellä ja syöksyi äitipuolen luo, joka painoi häntä voimakkaasti ja suojelevasti rintaansa vasten.

— Sonja, Sonja, minä en usko sitä ... minä en usko sitä! huudahti Katerina Ivanovna suudellen sydämellisesti hänen kasvojaan ja käsiään. — Sinäkö olisit tehnyt jotakin sellasta! Miten ihmiset ovat tyhmiä! Te ette tiedä, että hänellä on sydän kultaa! Hänkö ottaisi jotakin ... hän! Ennenkuin tekisi syntiä, antaisi hän pois viimeisen hameensa. Sellanen hän on! Hän on myynyt itsensä lasteni tähden, jotteivät ne kuolisi nälkään... Voi, vainaja! Näetkö ... tämä on sinun muistojuhlasi! Suojele toki, hyvä Jumala, häntä ... miksi seisotte kaikki siinä? Rodion Romanovitsh, miksi ette suojele häntä? Uskotteko Tekin, että se on totta? Te ette kaikki ole yhteensä sen arvot kuin Sonjan pikkusormi. Jumalani, Jumalani, suojele ainakin sinä häntä!

Katerina Ivanovnan rauhan huuto oli tehnyt syvän vaikutuksen läsnäolijoihin. Hänen laihtuneissa, tuskan vääristämässä kasvoissa, oli niin paljon kurjuutta, niin paljon kärsimystä kirjoitettuna, hänen kuivilla huulillaan näkyi vielä veren jälkiä, jotka yskäkohtaus oli tuonut siihen, hänen rinnastaan tunkeutui nyyhkytyksiä, jotka muistuttivat lapsen vaikerrusta, hänen luottava, epätoivoinen rukouksensa suojeleuksesta, kaikki herätti enemmän juopuneitten sääliä. Pietari Petrovitsh kiiruhti lohduttamaan häntä.

— Rouvaseni, eihän asia koske Teitä ollenkaan, sanoi hän hänelle! — Kukaan ei tahdo syyttää Teitä siitä, että Teillä olisi huonot tarkotukset. Minä olen kaikesta sydämestäni altis valittamaan sitä, jos köyhyys on houkutellut Sofia Semjonovnan ottamaan tämän askeleen. Mutta miksei mamseli tahtonut tunnustaa sitä? Pelkäsittekö sitä häpeää, joka oli teitä kohtaava? Oliko se tosiaan ensi yritys? Oliko se vain erehdys? Minä ymmärrän Teidät, ymmärrän sangen hyvin... Miksi teitte sellasta? Herrani, jatkoi hän kääntyen muitten puoleen. Säälistä ja ... armeliaisuudesta olen taipuva antamaan

anteeksi, vaikka minua onkin personallisesti loukattu. Olkoon tämä teille, mamseli, varotus tulevaisuutta varten! Muun jätän unohtuksiin.

Pietari Petrovitsh katsoi syrjäilmällä Raskolnikovia, ja heidän silmänsä yhtyivät. Raskolnikovin liekehtivät silmäykset uhkasivat muuttaa hänet tuhaksi.

Sillä välin kun kaikki tämä tapahtui, ei Katerina Ivanovna tuntunut kuulevan mitään; hän syleili ja suuteli Sonjaa aivan kuin hullu, lapset tunkeutuivat hänen ympärilleen joka suunnalta, ja Poletshka itki kiihkeästi, vaikkei hän ymmärtänyt, mitä oli tapahtunut, ja nojasi kyynelten peittämiä kasvoja Sonjan olkapäihin.

— Niin katalaa! kuului ääni ovelta.

Pietari Petrovitsh katsoi nopeasti sinne.

— Niin viheliäistä! huudahti Lebesjatnikov katsoen häntä suoraan silmiin.

Pietari Petrovitsh vavahti. Kaikki huomasivat sen. Lebesjatnikov astui huoneeseen.

— Ja Te rohkenette vielä kutsua minua todistajaksenne? sanoi hän läheten Lushinia.

— Mitä tämä merkitsee, Andrei Semjonovitsh? Mistä Te puhutte? mutisi Lushin.

— Te olette — panettelija, sitä tarkoitan, sanoi Lebesjatnikov katkeroittuneena ja katsellen häntä ankarasti likinäköisillä silmillään. Hän oli suunniltaan.

Raskolnikov lävisti hänet katseillaan ja kuunteli himokkaasti joka sanaa. Uusi vaitiolo syntyi. Pietari Petrovitsh oli suuresti hämmästynyt, etenkin ensi hetkenä.

— Sitäkö Te tarkoitate? kysyi hän änkyttäen. — Oletteko menettänyt järkenne?

— Minä olen täysin järjissäni, mutta Te — Te olette konna! Minä olen kuullut kaikki, olen parhaani mukaan koettanut ymmärtää kaikkea, mutta tällä hetkellä en voi täysin ymmärtää menettelyneen tarkotusta... Miksi olette aiheuttaneet kaiken tämän?... Minä en ymmärrä sitä. Minä en tosiaan sitä ymmärrä.

— Mitä olen tehnyt? Lopettakaa jo arvotusten jutteleminen! Olette ehkä juonut liiaksi.

— Te olette ehkä juonut liiaksi, vaan en minä. Minä en koskaan juo itseäni juovuksiin, sillä se olisi periaatteitani vastaan. Kuulkaa sanani!... *Hän on itse omin käsin* antanut sadan ruplan Sofia Semjonovnalle ... minä näin sen, minä vannon, että se on totta! Hän on itse antanut hänelle rahaa, toisti Lebesjatnikov.

— Te olette varmaan tullut hulluksi ... hävytön kukonpoika! huudahti Lushin. —

Hänhän on itse omassa personassaan Teidän edessäanne. Hänhän itse vakuutti joku

minutti takaperin, ettei hän ollut saanut minulta enempää kuin tuon kymmenen ruplaa. Tällälailla olisin antanut hänelle enemmän?

— Minä näin sen ... *minä näin sen!* huudahti Lebesjatnikov. —Vaikkei vala olekkaan sopusoinnussa periaatteeni kanssa, olen kuitenkin valmis tekemään tuomioistuimen edessä — sillä minä näin, miten Te salasesti pistitte setelin hänen taskuunsa. Minä olin sellanen narri, että uskoin Teidän tällä lailla tahtovan osottaa armeliaisuuttanne hänelle. Hänen sanoessaan hyvästiä ja Teidän seisoessanne hänen vieressä ovesta pistitte Te vasemmalla kädellä setelin hänen taskuunsa. Minä näin sen.

Lushin oli kalvennut.

— Miten uskallatte väittää jotakin sellasta! huudahti hän julkeasti. — Miten Te voitte nähdä setelin, seisoessanne ikkunan ääressä? Te olette uneksineet. Ja sitä paitsi olette likinäköinen. Te houritte!

— En. Vaikka seisoin jotenkin kaukana, näin kuitenkin kaikki. Ikkunan luona oli minun tosin vaikeata erottaa seteliä ... se on totta ... mutta minä tiedän, että se oli sadan ruplan seteli. Sillä antaessanne kymmenen ruplaa Sofia Semjonovnalle näin selvästi, että Te heti sen jälkeen otitte sataruplasen pöydältä... Minä seisoin vallan vieressä ja minussa syntyi aavistus, joka aikaan sai sen, etten unohtanut Teidän pitävän seteliä kourassanne. Te taitoitte sen ja salasitte koko ajan suletussa kädessänne. Sitten en enää ajatellut sitä, ennenkuin muutitte sen oikeasta kädestänne vasempaan, jolloin olitte kadottanut sen. Silloin ajattelin vielä kerran, että ajattelitte tehdä hänelle hyvän työn hänen itsensä tietämättä. Voitte kuvitella mielessänne, miten vakoilin Teitä, ja minä näin selvästi, miten Teidän onnistui kätkeä seteli hänen taskuunsa. Minä näin sen selvästi, sen vannon!

Lebesjatnikovin vajettua kuului useita katkeroita huudahduksia. Kaikki saapuvilla olijat tunkeusivat Pietari Petrovitshin ympärille. Katerina Ivanovna hyökkäsi Lebesjatnikovia kohti.

— Andrei Semjonovitsh! Minä olen epäillyt Teitä! Suojelkaa meitä! Te olette ainoa, joka on asettanut häntä puolustamaan! Hänhän on isätön! Jumala on lähettänyt Teidät tänne! Andrei Semjonovitsh, pelastajani, isäni!

Ja Katerina Ivanovna heittäytyi polvilleen hänen eteensä tietämättä mitä hän teki.

— Lorua! huusi Lushin suunniltaan raivosta. — Te puhutte pelkkiä hullutuksia! Minä unohdin ... muistin ... unohdin. Mitä se merkitsee? Olisinko minä tarkotuksella kätkenyt setelin hänen taskuunsa? Missä tarkotuksessa olisin sen tehnyt? Mitä yhteistä on minulla tämän...

— Niin ... sitä minä en voi ymmärtää. Mutta mitä olen puhunut, on suoraa totuutta, se on varmaa! Minä olen niin vakautettu puhumani totuudesta... Te kurja konna ... että minä vielä selvästi muistan, että se kysymys tunkeutui mieleeni ... juuri silloin kun tartuin käteenne ja kiitin Teitä. Miksi pisti hän salaisesti setelin hänen taskuunsa? ajattelin minä ... se on, miksi juuri salaisesti? Oliko se sentähden, että Te tunnette mielipiteeni ja tiedätte, että minä olen kaiken yksityisen hyvän tekeväisyyden vastustaja, siksi ettei se auta pahan vähentymistä. No, sitten ajattelin minä, että Te ajattelitte antaa pois niin suurta summaa minua nähdessäni. Sitten ajattelin, että Te ehkä tahdoitte valmistaa hänelle yllätyksen, että hän kummastuisi, kun hän aavistamatta löytäisi setelin taskustaan. (Sillä onhan hyväntekijöitä, jotka pitävät moisesta hyvien tekojensa höystämistä.) Sitten johtui mieleeni, että ehkä Teidän tarkoituksenne oli asettaa hänet koetteille. Se on, että tahdoitte nähdä, tulisiko hän kiittämään Teitä, kun löytäisi rahat. Myös, että Te ehkä tahdoitte välttää kaikkia kiitollisuusvakuutuksia ja että ... miten se nyt onkaan ... oikea käsi älköön tietäkö j.n.e. ... tai jotakin siihen tapaan... Monet ajatukset risteilivät päässäni, niin että minä päätin lähemmin ajatella asiaa, mutta minä pidin sitä ennenaikaisena sanoa Teille, että tunsin salaisuutenne. Mutta sitten johtui mieleeni, että Sofia Semjonovna mahdollisesti voisi kadottaa rahan ennenkuin tietäisi, että hänellä oli se; ja se oli syynä siihen, miksi tulin tänne. Minä aijoin kutsua hänet ulos ja kertoa hänelle, että Te olitte pistänyt sataruplasen hänen taskuunsa. Mutta ensin menin Kobuljatnikovin naisten luo jättääkseni heille erään kirjan, "Positiivisen metodin yleiset tulokset", ja erityisesti suositellakseni Pideritshin tutkielmaa ... Wagnerin myös. Sitten tulin tänne ja kuulin koko jutun. Olisiko minulla ollut kaikkia näitä ajatuksia, olisinko esittänyt kaikkia näitä mietelmiä, ellen tosiaan olisi nähnyt, että Te pistitte sadan ruplan setelin hänen taskuunsa?

Andrei Semjonovitshin lopetettua sanarikas selityksensä sen logilliseen johtopäätelmään, oli hän niin väsynyt, että otsa valui hikeä. Hän ei, ikävä kyllä, kyennyt kunnollisesti lausumaan ajatuksiaan venäjäksi, eikä hän osannut mitään muuta kieltä, josta oli seurauksena, että hän tunsii itsensä sangen väsyneeksi. Siitä huolimatta teki hänen esityksensä tavattoman vaikutuksen. Hän oli puhunut sellasella ponnella, sellasella vakaumuksella, että kaikki uskoivat häntä. Pietari Petrovitsh huomasi, että hänen asiansa oli huonolla tolalla.

— Mitä se minuun kuuluu, että Teillä on ollut jotakin tyhmiä ajatuksia? Ne eivät todista mitään! huudahti hän. — Te olette ehkä uneksinut kaikki. Minä sanon Teille, herrani, että Te valehtelette! Te valehtelette ja panettelette vahingoittaaksenne minua, sillä teitä suututtaa se, kun en tahdo liittyä ateistisiin oppeihinne ... siinä koko juttu!

Mutta tämä pako ei auttanut Pietari Petrovitshia. Kuului yleistä murinaa.

— Vai tarkoitat sinä sitä! huudahti Lebesjatnikov. — Kutsukaa polisi tänne, jos tahdotte, mutta minä teen valan sille, että puhun totta. Kuitenkaan en voi ymmärtää tarkotustanne. Ah, sinä katala lurjus!

— Sen tarkoituksen, joka on tämän katalan teon takana, voin *minä* selittää ja, jos tarvitaan, teen valan sille, sanoi vihdoin Raskolnikov astuen esiin.

Hänen muotonsa oli levollinen ja kaikki ymmärsivät, että arvotus nyt tulisi ratkastuksi.

— Minä ymmärrän kaikki sangen hyvin, jatkoi Raskolnikov kääntyen Lebesjatnikovin puoleen. — Minä aavistin jo alusta saakka, että kysymyksessä oli konnanteko. Minä aavistin sitä muutamien omituisten asianhaarojen vuoksi, jotka minä yksistään tunnen ja jotka heti tahdon ilmoittaa. Sillä nämä asianhaarat selittävät koko asian. Mutta Te, Andrei Semjonovitsh, olette sanoillanne ilmaissut minulle kaikki. Minä pyydän, että kaikki läsnäolijat tarkkaisivat sanojani. Tämä herra, sanoi hän osottaen Lushinia, — kosi äskettäin erästä nuorta tyttöä, sisartani Avdotja Romanovna Raskolnikovnaa. Mutta meistä tuli jo ensi kohtaauksessamme vihamiehet ja minä ajoin hänet ulos. Kaksi todistajaa voi todistaa sanani. Tämä mies on sangen ilkeä. Toissa päivänä en vielä tiennyt, että hän asui Teidän luonanne, Andrei Semjonovitsh, ja että hän luultavasti samana päivänä kuin meistä tuli vihamiehet, näki, että minä Marmeladov-vainajan ystävänä annoin hänen vaimolleen rahaa hautajaisavuksi. Heti sen jälkeen kirjoitti hän kirjeen äidilleni ja ilmoitti hänelle, etten minä ollut antanut rahoja Katerina Ivanovnalles, vaan Sofia Semjonovnalles, josta viimeainitusta hän puhui pahaa, luonnollisesti tarkottaen sillä, että meidän välillämme olisi sopimaton suhde. Kaiken tämän kirjotti hän vain saadakseen epäsopua minun ja omaisteni välille, sillä hän koetti saada heidät uskomaan, että minä arvottomalla tavalla tuhlasin heidän viimeiset rahansa, jotka he olivat antaneet minulle avuksi. Eilen todistin hänelle äitini ja sisareni läsnäollessa, että minä tosiaan olin antanut rahat Katerina Ivanovnalles sekä etten vielä koskaan ollut nähnyt hänen tytärpuoltaan. Suuttuneena siitä, ettei hänen suunnitelmansa ollut onnistunut, alkoi hän heitellä mitä hävyttömimpiä syytöksiä minua vastaan. Seurauksena oli luonnollisesti täydellinen välien rikkoutuminen sisareni kanssa. Kaikki tämä tapahtui eilen illalla. Ajatelkaa nyt, että jos hänen olisi onnistunut leimata Sofia Semjonovna varkaaksi, olisi hän osottanut omaisilleni, että hänen epäilyksensä oli perustettu. Tämä siis oli koko hänen tuumansa.

Raskolnikovin keskeyttivät usein puheessaan läsnäolevien huudahdukset. Hänen vakuuttava äänensä ja vakava ulkomuotonsa olivat tehneet tavattoman vaikutuksen kaikkiin.

— Niin, aivan niin se on, aivan niin se on! huudahti Lebesjatnikov kiihkeästi. — Sillä Sofia Semjonovna oli tuskin ennättänyt tulla luokseni, ennenkuin Pietari Petrovitsh kysyi, olitteko Te saapuneet, olinko nähnyt Teitä Katerina Ivanovnan vierasten joukossa. Hänen suunnitelmaansa siis kuului, että Te olisitte saapuvilla.

Lushin vaikenä nauraen ylenkatseellisesti. Mutta hän oli sangen kalpea. Hän olisi mieluinten juossut tiehensä, mutta se oli melkein mahdotonta ja olisi sitä pidetty tunnustuksena hänen puoleltaan. Sitä paitsi oli jo hieman liikutettu kuulijakunta tulena ja liekkiä. Vaikkei kuormastonjohtaja kyennyt käsittämään juuri mitään asioita, esitti hän kuitenkin muutamia voimasanoja, jotka lienevät tuntuneet Lushinista vähimmän miellyttäviltä. Pitkän selityksen aikana oli ihmisiä tulvehtinut joka taholta. Nuo kolme puolalaista kirkui kaikkein kiihkeimmin.

Sonja kuunteli jännitetyn tarkkaavana. Hän ei irrotanut silmiään Raskolnikovista, hän tunsi, että tämä ainoastaan voi suojella häntä.

Katerina Ivanovna hengitti rohkeasti ja kuuluvasti. Hän oli ilmeisesti vallan uupunut. Amalia Ivanovna näytti tyhmältä seisoessaan siinä suu ammoltaan ja katsellessaan ympärilleen tyhmä ilme kasvoillaan. Vain sen tuntui hän käsittävän, että Lushin oli pahassa pulassa.

Raskolnikov koetti jatkaa, mutta se ei ollut mahdollista. Kaikki huusivat ja tunkeutuivat Lushinin ympärille singautellen haukkumasanoja ja uhkauksia. Mutta Pietari Petrovitsh ei ollut suinkaan pelkuri.

— Antakaa minulle tietä, herrani! sanoi hän korskasti raivoten tietä joukon läpi. Minä pyydän päästä vapaaksi kaikista uhkauksista. Varas on todistettu ja minä aijon syyttää häntä tuomioistuimen edessä. Kukaan ei usko, että kaksi ateistia puhuu totta. Päästäkää vain minut!

— Jättäkää heti minun huoneeni! Meidän välimme ovat rikki!

— Minähän sanoin Teille, Andrei Semjonovitsh, jo aikasemmin aikovani muuttaa. Nyt lisään vain enää, että Te olette narri. Minä toivon Teidän saavan järkenne takasin. Hyvästi, herrani!

Hän tunkeutui joukon lomitse ovelle saakka. Mutta se oli postikirjurista ilkeätä, että hän pääsisi poistumaan huoneesta saamatta mitään muita kuin haukkumasanoja. Siksi otti hän pöydältä lasin heittääkseen Lushinia kohti, mutta se lensi sen sijaan suoraan Amalia Lippewechselin päähän. Hän huudahti, ja postikirjuri, joka oli menettänyt tasapainonsa, putosi raskaasti pöydän alle.

Pietari Petrovitsh meni huoneeseensa ja puoli tuntia myöhemmin oli hän jättänyt talon.

Sonja, joka luonnostaan oli pelokas, oli kauvan ajatellut, että häntä voitiin paremmin kuin muita rankasematta loukata. Mutta tähän asti oli hän luullut välttävänsä onnettomuuden osottamalla suosiota ja ystävyyttä kaikkia kohtaan. Hän tuli siis nyt tuskallisen liikutetuksi. Hänen tapansa oli voida kantaa kaikki kärsivällisyydellä ja nurkumatta, mutta ensi hetkenä oli se hänestä kuitenkin liian vaikeata. Saavutetusta voitosta huolimatta oli hänen avuttomuuden tunteensa kuitenkin niin voimakas, että hänen rintansa uhkasi haljeta, ja hän sai hysterisen kohtauksen.

Vihdoin ei hän voinut enää kauvemmin kestää siellä oloa, vaan hän hiipi pois ja juoksi kotiinsa hetkisen Lushinin poistuttua.

Amalia Ivanovnan saatua läsnäolevien äänekkäästi nauraessa lasin naamaansa, tahtoi hän korjata vahinkonsa ja hyökkäsi kuin raivotar Katerina Ivanovnaa vastaan, joka sai kantaa syyn kaikesta tapahtuneesta.

— Pois talostani ja paikalla!

Ja näin sanoen tarttui hän toiseen Katerina Ivanovnan esineeseen toisensa jälkeen ja heitti ne lattialle.

Leski raukka, joka oli kalpeana ja uupuneena vaipunut vuoteelle, hypähti sieltä ja syöksyi Amalia Lippewechselin kimppuun. Mutta tämä työnsi hänet helposti syrjään.

— Ei siinä kylliksi, että meitä soimataan mitä häpeällisimmin ... nyt tahtoo tuo olento vielä ajaa meidät pois talosta! Mieheni hautajaispäivänä minun ensin kestettyäni Teitä kaikkia ... ajaa hän minut kadulle isättömien lasteni kanssa. Niin, minnekkä menen? nyyhkytti tuo parka... Hyvä Jumala, eikö enää ole mitään oikeutta? Kuka tarvitsee paremmin suojelusta kun me, hyljätyt olento parat? Mutta kyllä vielä nähdään, eikö maailmassa vielä ole oikeutta ... minä etsin sitä ... ja heti! Odottakaa vain, sinä kunnoton olento! Poletshka, jää lasten luo, minä palaan pian. Kyllähän nähdään, eikö onnettomillakin ole oikeutta!

Katerina Ivanovna heitti liinan päähänsä, tunkeutui taajojen joukkojen lomitse, jotka vielä täyttivät huoneen ja juoksi itkien kadulle. Poletshka oli paennut nurkkaan arkun ääreen, ja syleillen pienokaisia odotti hän kaiholla äidin paluuta.

Amalia Ivanovna juoksi edes ja takasin huoneessa heittäen kaikki lesken kapineet lattialle. Vieraat riitelivät ja jokuset heistä alkoivat laulaakin.

"Nyt on minunkin aikani poistua," ajatteli Raskolnikov. "Sofia Semjonovna, nyt tahdon kuulla, mitä sinä sanot?"

Ja hän läksi Sonjan asuntoon.

IV.

Raskolnikov oli puolustanut Sonjaa lämpimästi ja kiihkeästi, vaikka hänellä itsellään oli suuri suuri suru kannettavanaan. Mutta juuri siitä syystä että hän oli tänä aamuna kokenut niin paljon, oli hän ilonen voidessaan huolehtia muistakin asioistaan kuin omistaan, jotka olivat käyneet hänelle vallan sietämättömiksi.

Ja sitä paitsi oli hänellä kohtaaminen Sonjan kanssa. Se tuotti hänelle kauheaa tuskaa. Hänen täytyi ilmoittaa Sonjalle kuka oli murhannut Lisavjetan, ja hän aavisti jo sen kauhean kärsimisen, jonka tämä ilmoittaminen tulisi tuottamaan hänelle.

Kun hän siis lähtiessään Katerina Ivanovnan asunnosta lausui: "Sofia Semjonovna, nyt tahdon kuulla, mitä sinä sanot", oli hän vielä kiihottuneessa mielentilassa, valmiina taisteluun ja ylpeänä äsken saavutetusta voitosta. Mutta mitä lähemmä hän lähestyi Kapernaumovin asuntoa, sitä enemmän pettivät voimat. Miettiväisenä pysähtyi hän portin edustalle kysyen: "Sanonko tosiaan hänelle, kuka on surmannut Lisavjetan?"

Tämä kysymys oli omituinen, sillä hän tunsi, että hänen oli mahdotonta kauvemmin välttää asian oikean laidan suhteen, ja tämä voimattomuuden kiusallinen tunne väsytti häntä. Tehdäkseen lopun kaikesta horjuvaisuudesta, avasi hän nopeasti oven ja katsoi Sonjaan. Tämä istui pöydän ääressä, kasvot käsiin kätkeytyinä. Mutta huomattessaan Raskolnikovin nousi hän heti menen häntä vastaan, ikäänkuin olisi jo kauvan odottanut hänen tuloaan.

— Miten minun olisikaan käynyt, ellei Teitä olisi ollut! lausui hän...

Näkyi selvästi että hän oli odottanut saavansa lausua tämän.

Raskolnikov istui sille tuolille, jolta Sonja juuri nousi.

— No, Sonja, sanoi hän tuntien äänensä värisevän, — tähän oli vain luonnollinen seuraus Teidän "yhteiskunnallisesta asemastanne ja siitä johtuvista tavoistanne..." Oletteko ymmärtänyt tämän?

Sonjan kasvot ilmaisivat syvää tuskaa.

— Älkää puhuko kuten eilen, minä pyydän sitä Teiltä! Minä kärsin tarpeeksi ilmankin...

Hän yritti hymyillä, sillä hän pelkäsi, että tämä moite ei miellyttäisi Raskolnikovia.

— Minä tein tyhmästi, kun läksin sieltä. Miten heidän laitansa nyt mahtaa olla? Aijoin juuri juosta takasin, mutta ajattelin ... että Te ehkä tulisitte minun poissa ollessani.

Raskolnikov kertoi, että Amalia Lippewechsel oli ajanut perheen kodistaan ja että Katerina Ivanovna oli lähtenyt "hakemaan oikeutta".

— Etsikäämme hänet Jumalan tähden! huudahti Sonja tarttuen viittaansa.

— Te ette koskaan ajattele ketään muuta kuin häntä, lausui Raskolnikov harmistuneena. — Jääkää nyt tänne luokseni!

— Mutta Katerina Ivanovna...

— Katerina Ivanovna ei varmastikaan karkaa Teiltä. Hän tulee luultavasti itse tänne Teitä noutamaan.

Sonja istuutui, vaikka häntä vaivasi levottomuus. Raskolnikov vaikeni vaipun syviin mietteisiin.

Katsomatta Sonjaan alkoi hän:

— Voimmehan otaksua, ettei Lushinin aikomus ollut saattaa Teitä vankeuteen, mutta jos hänen mielensä olisi tehnyt, olisitte nyt ollut vankeudessa, ellemme minä tai Lebesjatnikov olisi sattumalta olleet saapuvilla.

— Niin, sanoi Sonja hiljaa... — Niin, lausui hän uudelleen hajamielisenä ja levottomana.

— Minä olisin voinut olla poissa ja Lebesjatnikov oli siellä vain sattuman kaupalla.

Sonja vaikeni.

— Jos Te nyt olisitte joutunut vankeuteen, miten silloin olisi käynyt? Muistatteko, mitä sanoin eilen?

Sonja vaikeni, ja Raskolnikov odotti hänen vastaustaan.

— Minä luulin todellakin, että Te, samoin kuin eilen, pyytäisitte minua olemaan vaiti, jatkoi Raskolnikov. — — Täytyyhän puhua jostakin, ja minua todella huvittaisi saada tietää, miten ratkaisisitte erään kysymyksen, kuten Lebesjatnikov tapaa sanoa ... niin, minä puhun vakavasti. Kuvitelkaa siis mielessänne, että Te jo edeltäkäsikin olitte selvillä Lushinin suunnitelmista ja tiesitte, että nämä suunnitelmat johtaisivat Katerina Ivanovnan ja lasten häviöön, omastanne puhumattakaan ... ettehän Te laske itseänne miksikään ja sentähden mainitsen sen vain ohimennen... Entä Poletshka, häntä varten on sama tie avoinna, jonka Te olette valinnut. Jos siis Teistä riippuisi, saisiko hän tai he

elää, se on, saisiko Lushin elää ja tehdä kataluuksiaan ja Katerina Ivanovna kuolla, minkä päätöksen silloin tekisitte, kumpi heistä kuolisi? Minä vain kysyn.

Sonja katseli häntä murhemielin. Tästä epävarmasta ja hapuilevasta hän päätti, että jotakin tavatonta olisi tulossa.

— Minä aavistin Teidän tekevän moisen kysymyksen, sanoi hän katsellen tutkivasti Raskolnikovia.

— Mitenkä silloin valitsisitte?

— Miksi kysytte mahdottomia? sanoi Sonja harmistuneena.

— Se siis olisi parempi että Lushin eläisi ja tekisi pahaa. Te ette edes uskalla valita!

— Enhän minä tunne Jumalan teitä... Miksi kysytte sellaista, johon ei voi vastata? Miten se voisi riippua minun päätöksestäni? Ja kuka voi julistaa minut tuomitsemaan, kuka saa elää ja kuka kuolla?

— Ei, luonnollisestikaan! Kun Te otatte Jumalan tahdon lukuun, ei minulla ole mitään sanomista, mutisi Raskolnikov.

— Sanokaa mieluummin suoraan, mitä aijotte... Te tarkoitatte jotakin toista. Oletteko tullut tänne vain kiusataksenne minua?

Hän ei voinut kauvemmin hillitä itseään, vaan alkoi itkeä katkerasti. Raskolnikov katseli häntä synkästi ja vaijeten ja tällä lailla kului viisi minuttia.

— Sinä olet tosiaan oikeassa, Sonja, sanoi Raskolnikov ja näytti aivan äkkiä muuttuneelta. Pilkkallinen uhma oli poissa ja äänellä oli vienompi väritys. — Minä sanoin sinulle eilen, etten tulisi pyytämään sinulta anteeksi ... ja kuitenkin täytyy minun alkaa sillä... Sen, minkä sanoin Lushinista ja Jumalan tahdosta, lausuin vain omaan laskuuni... Tahdoin tällä lailla pyytää sinulta anteeksi.

Hänen kalpeat huulensa tekivät onnistumattoman yrityksen hymyillä. Hän painoi päänsä alas ja kätki kasvot käsiinsä.

Äkkiä tunsu hän vihan tunnetta Sonjaa kohtaan. Hän kauhistui, vavahti, nosti päänsä ja katseli häntä terävästi. Mutta kohdattuaan hänen huolestuneet katseensa, joista hän vain luki sisällistä rakkautta, katosi viha tykkäänään. Hän oli pettänyt itseään, hän oli vaihtanut tunteen toiseen. Se merkitsi vain sitä, että hetki oli lyönyt.

Hän pani uudelleen kätet kasvoilleen, mutta äkkiä hän kalpeni, nousi ja istuutui Sonjan vuoteeseen sanaakaan lausumatta.

Hän tunsi, että tämä muistutti kamalasti sitä, jolloin hän seiso i vanhuksen takana kirves koholla. Hän tunsi, ettei hänellä enää ollut hetkeäkään kadotettavissa.

— Mikä Teidän on? kysyi Sonja suruisasti.

Hän ei voinut puhua. Hän ei ollut kuvitellut mielessään, että tämä tunnustus kävisi näin vaikeaksi. Sonja istuutui hänen viereensä vuoteelle ja odotti kääntämättä silmiään hänestä. Hänen sydämensä tykytti kiivaasti.

Raskolnikov käänsi kuolonkalpeat kasvonsa häntä kohti, ja hänen vääristyneet huulensa olivat voimattomat lausumaan sanaakaan. Kamala tuska kouristi hänen sydäntään.

— Mikä Teidän on? toisti Sonja siirtyen hieman matkan päähän hänestä.

— Ei mitään, Sonja, älä pelkää... Mielettömyyttä! Tietysti, miksikä ei, kun oikein tarkastaa asiaa... Mielettömyyttä! mutisi hän hajamielisenä. Miksi olen tullut tänne kiusaamaan sinua? Niin, miksi? Minä teen itselleni lakkaamatta tämän kysymyksen, Sonja...

Hetkeä aikasemmin olisi hän tuskin esittänyt tätä kysymystä, mutta nyt oli hän niin väsynyt, että hän sen teki vallan koneellisesti. Hänen ruumistaan puistattivat kuumepuuskat.

— Miten te mahdatte kärsiä paljon! lausui Sonja katsellen häntä myötätuntonen ilme kasvoillaan.

— Ei se merkitse mitään... Sonja, tiedätkö mitä minä aijoin sanoa sinulle eilen?

Hän yritti hymyillä, mutta hän epäonnistui. Sonja odotti levottomasti, että hän jatkaisi.

— Lähtiessäni sanoin minä että ehkä sanoin hyvästit ikuisesti, mutta että minä sanoisin sinulle, jos palaisin tänään, kuka on surmannut Lisavjetan.

Sonja alkoi ankarasti väristä.

— Nyt olen palannut ja siksi minun täytyy sanoa se sinulle.

— Te siis puhuitte vakavissanne eilen? kuiskasi Sonja tuskin kuuluvasti. — Miten Te voitte tietää sen?

Hän hengitti syvään ja hänen poskensa kalpenivat yhä.

— Minä tiedän sen.

Sonja vaiken i kokonaisen minutin.

— Onko murhaaja tavattu?

— Ei, häntä ei ole tavattu.

— Mutta miten Te voitte siinä tapauksessa tietää sen? kysyi Sonja taas kuiskaavalla äänellä.

Raskolnikov kääntyi häntä kohti ja katseli häntä tarkasti.

— Arvaa! sanoi hän hymyillen yhtä kierosti kuin aikasemminkin.

Halvauksen tapanen väristys puistatti Sonjaa.

— Miksi ... pelotatte ... minua? sanoi hän lapsellisesti hymyillen.

— Minä olen luonnollisesti hänen hyvä ystävänsä, koska sen tiedän, jatkoi Raskolnikov katsellen lakkaamatta Sonjaa, aivan kuin olisi menettänyt silmiensä määräämisvallan. — Hänen tarkoituksenaan ei ollut surmata Lisavjetaa. Hän tahtoi vain tappaa vanhuksen ... hänen ollessaan yksinään. Mutta samassa tuli Lisavjeta kotiin ... ja silloin surmasi hän hänetkin.

Taas kului minutti. Molemmat katselivat toisiaan.

— Etkö voi arvata sitä? kysyi Raskolnikov äkkiä tuntien sellaista tunnetta kuin olisi kirkontorni kaatunut hänen päälleen.

— E ... en, kuiskasi Sonja tuskin kuuluvasti.

— Katsele minua tarkasti!

Tuskin oli hän lausunut tätä, ennenkuin hänet valtasi tuo jäätävä tunne, jonka hän niin hyvin tunsi. Hän katseli Sonjaa ja huomasi hänen kasvoillaan saman ilmeen, mikä Lisavjetalla oli ollut, kun hän lähestyi häntä kirves kädessä ja hän peräytyi seinää kohti ja hylkivästi ojensi kätensä kasvoillaan lapsellisen pelästynyt ilme.

Sama oli nyt Sonjan laita. Yhtä voimattomana ja yhtä pelästyneenä ojensi hän vasemman kätensä, kosketti sormenpäillään Raskolnikovin rintaa, nousi vuoteelta ja vetäytyi yhä pitemmälle hänestä. Sonjan kauhu tarttui myös häneen. Hän katseli Sonjaa ja teki samat lapselliset liikkeet.

— Oletteko arvannut sen? kuiskasi hän vihdoinkin.

— Jumalani, Jumalani! huudahti Sonja tuskissaan.

Hän vaipui voimattomana vuoteelle ja kätki kasvonsa patjoihin. Mutta seuraavana hetkenä hän nousi taas, tarttui Raskolnikovin molempiin käsiin, puristi niitä kovasti pienine laihoine sormineen ja katseli häntä päättäväisin katsein.

Tällä viimeisellä epätoivoisella katseella tahtoi hän vielä kerran etsiä toivon välähdystä, mutta hän ei sitä tavannut. Ei ollut vähintäkään epäilystä.

Myöhemmin ajatellessaan tätä hetkeä tuntui Sonjasta omituiselta, että kaikki silmänräpäyksessä oli niin selvänä hänen edessään.

— Kestä, Sonja!... Riittää jo! Älä kiusaa minua, pyyteli Raskolnikov syvän tuskan ilme kasvoillaan.

Hän ei ollut kuvitellut mielessään ilmasevansa syntiänsä tällä lailla.

Sonja hypähti vallan suunniltaan vuoteeltaan, väenteli käsiään, poistui, mutta palasi heti ja istuutui niin lähelle häntä, että heidän ohimonsa melkein koskettivat toisiaan. Mutta äkkiä hän taas hypähti paikaltaan kuin tikarinpiston saaneena, päästi hurjan huudahduksen —ja heittäysi polvilleen Raskolnikovin eteen, tietämättä mitä hän teki.

— Mitä olette tehnyt itsellenne? huudahti Sonja epätoivoisena, jonka jälkeen hän kiersi kätensä Raskolnikovin kaulaan.

Raskolnikov vetäysi eroon hänestä ja katseli häntä surullisesti hymyillen.

— Miten sinä olet omituinen, Sonja! Sinä syleilet ja suutelet minua, vaikka olen sanonut sinulle *tämän*... Kyllä et sinä tiedä, mitä teet.

— Eihän ole *ketään*, *ketään koko maailmassa*, joka olisi sinua onnettomampi! huudahti Sonja suunniltaan ja puhjeten äkkiä itkuun.

Jo kauvan oli uusi tunne heräillyt Raskolnikovissa ja tehnyt hänen sydämensä heränneeksi. Vihdoin ei hän enää voinut hillitä itseään. Kaksi suurta kyyneltä kimalsi hänen silmissään, jääden riippumaan silmäkarvoihin.

— Ethän sinä hylkää minua, Sonja? kysyi hän katsellen tyttöä melkein toivottomasti.

— En, en ... koskaan, koskaan! huudahti Sonja. Minä tahdon seurata sinua, seurata kaikkialle! Oi, hyvä Jumala!... Oi, minua onnetonta ... miksi en ole tuntenut sinua aikasemmin! Miksi et ennen tullut luokseni? Oi, Jumalani!

— Nyhän olen tullut.

— Nyt, niin nyt!... Mitä on nyt tehtävä? Me emme eroa toisistamme. Minä seuraan sinua Siperiaan!

Raskolnikovin valtasi äkkinäinen vastenmielisyyden tunne. Tavallinen, halveksiva hymy leikki hänen huulillaan.

— Siperia ... sinne en mene koskaan, sanoi hän.

Sonja katsoi häneen kysyvästi. Ensimmäisen sääliväisyyspuuskan jälkeen onnetonta kohtaan palasi kamala ajatus murhasta. Siitä muuttuneesta äänestä, millä Raskolnikov lausui nuo sanat, kuuli hän heti murhaajan puhuvan.

Sonja katseli häntä kauhuissaan. Vielä ei hän tiennyt paljoakaan. Hän ei tiennyt miksi, miten tai missä tarkoituksessa murha oli tehty. Vasta nyt teki hän itselleen nämä kysymykset. Mutta uudelleen epäili hän sitä, oliko Raskolnikov ... oliko hän murhaaja. Voiko se olla mahdollista?

— Mutta mistä se johtui? sanoi hän hämillään. — Miten olette Te ... sellanen ihminen kuin Te ... voinut päättää tehdä jotakin sellaista? Miten se on mahdollista?

— Minä tein sen saadakseni ... rahaa. Ole järkevä ja rauhoitu, Sonja, sanoi hän väsyneenä ja melkein suuttuneena.

Sonja oli kuin halvauksen saanut. Vihdoin lausui hän:

— Sinä olit nälkäinen! Tahdoit ... auttaa äitiäsi? Enkö ole oikeassa?

— Et, Sonja, et, mutisi Raskolnikov kääntyen pois ja kumartaen päätään. — En minä niinkään nälkänen ollut. Tosin tahdoin auttaa äitiä ... mutta ei se kuitenkaan siitä johtunut... Älä kiusaa minua, Sonja!

Sonja löi kätensä yhteen.

— Onko se tosiaan, tosiaan mahdollista! Hyvä Jumala, miten se voi olla mahdollista! Kuka voi käsittää sitä? Miten voitte Te, joka itse lahjotatte pois viimeisen roponne, murhata ... ryöstääksenne! Ah ... ne rahat, jotka annoitte Katerina Ivanovnalles, olivat myös ... Jumalan tähden ... olivatko nekin...

— Ei, Sonja, keskeytti Raskolnikov hänet nopeasti, — voit olla levollinen, sillä ne eivät olleet niitä. Minä sain ne samana päivänä, jolloin toivuin ... samana päivänä, jolloin annoin ne pois... Rasumihin oli läsnä... Hän se otti vastaan ne ... otti minun sijastani... Ne rahat kuuluivat minulle, olivat minun omaisuuttani...

Sonja kuunteli häntä oikein käsittämättä, mitä hän lausui. Hän koetti kaikin tavoin ymmärtää häntä.

— Mutta ne toiset rahat ... muuten en tiedäkään, oliko siellä mitään rahoja, jatkoi Raskolnikov matalalla ja miettiväisellä äänellä. —Minä otin erään nahkakukkaron,

joka oli hänen kaulassaan; se oli vallan täynnä ... minä en tarkastanut sisältöä. Minulla ei ollut aikaa sellaseen. Muut kapineet, napit ja ketjut ... kaikki olen kätkenyt erääseen vieraaseen pihaan V——n prospektin varrella kiven alle... Siellä on kaikki vielä.

Sonja kuunteli jännitetyn tarkkaavana.

— Mutta miksi ... mitä tarkoittatte sillä, että tarvitsitte rahaa, vaikkette kuitenkaan ole ottanut? kysyi hän nopeasti, ikäänkuin tahtoen pitää kiinni oljenkorresta.

— Sitä en tiedä... Minä en ole vielä tehnyt mitään päätöstä, pidätkö nämä rahat vai enkö, sanoi hän mieltävästi. Sitten nauroi hän ikäänkuin järkiinsä tullakseen ja lisäsi: Minä lausuin äsken tyhmyyden... Etkö ole samaa mieltä?

Sonja alkoi luulla, että hän oli menettänyt järkensä, mutta hän karkotti heti tämän ajatuksen.

— Tiedätkö, Sonja, huudahti Raskolnikov ihastuneena, tiedätkö, mitä aijon sanoa sinulle? Jos olisin murhannut sentähden, että olin nälkäinen, olisin nyt ... onnellinen.

Hetken vaitiolon jälkeen lausui hän epätoivoisena:

— Mutta mitä se hyödyttäisi, mitä lohdutusta tuottaisi se minulle, jospa minä tunnustaisinkin rikokseni? Sano minulle, miksi hyödyksi sinun riemusi minun tähteni olisi sinulle! Oi, Sonja, sen vuoksi tulin sinun luoksesi?

Sonjan teki taas mieli vastata, mutta hän ei voinut.

— Siksipä sanoinkin sinulle eilen, että meidän olisi seurattava toisiamme, koska sinä enää olet jälellä minulla.

— Minnekä menisimme?

— Me emme lähtisi varastamaan tai murhaamaan... Älä pelkää! sanoi hän pilkallisesti hymyillen. — Tiedätkö, Sonja, vasta tällä hetkellä käsitän täydelleen, miksi eilen kehotin sinun seuraamaan minua. Mutta eilen en sitä itsekään tiennyt. Silloin vain pelkäsin, että sinä ehkä hylkäisit minut ... tahdotko hyljätä minut, Sonja?

Sonja puristi tulisesti hänen kättään.

— Miksi, miksi olen sanonut sitä sinulle, miksi olen uskonut sen sinulle? sanoi hän katsellen Sonjaa syvän tuskan ahdistamana. — Sonja, sinä odotat minulta selitystä. Sinä odotat sitä; näen sen kasvoistasi. Mutta mitä sanoisin sinulle? Sinä et ymmärrä minua, vaan tunnet ainoastaan tavatonta kärsimystä minun tähteni. Nyt sinä jo itket ja syleilet minua! Miksi syleilet minua? Tapahtuuko se ehkä sen tähden, etten minä enää

voinut sietää kauvemmin taakan kantamista, vaan tahdoin laskea sen toisille harteille ajatellen: "Kun *sinäkin* kärsit, on minun kevyempi ollakseni!" Sano minulle, voitko rakastaa sellaista lurjusta?

— Etkö sinä kiduta itseäsikin? kysyi Sonja.

Sama tunne, joka oli vallannut hänet, teki hänen sydämen uudelleen taipusaksi.

— Sonja, minun sydämeni on kova, muista se, olen tullut tänne luoksesi syystä, että olen samalla kertaa sekä kova että pelkuri. Nyt minun pitää puhua, mutta minä en tiedä, millä alkaisin.

Hän vaipui ajatuksiinsa.

— Ah, niin — meidän luontommehan ovat erilaiset; me emme sovi yhteen, alkoi hän uudelleen. — Miksi, miksi olen tullut luoksesi? Minä en koskaan anna itselleni anteeksi sitä, että olen ottanut tämän askeleen.

— Ei, ei, hyvä oli että tulit, sanoi Sonja. — Paljon parempi on, että minä sen tiedän.

Raskolnikov katseli häntä surullisesti.

— Niin, niinhän se oli ... niinhän se oli! sanoi hän. — Halusin päästä Napoleoniksi ... siksi tuli minusta murhaaja ... no, ymmärrätkö sitä nyt?

— E-en, kuiskasi Sonja naivisti. — Mutta puhukaa vain, kyllä minä sen ymmärrän, ymmärrän omalla tavallani.

— Tosiaanko? Hyvä, Saammepa nähdä! Hän oli taas hetken ajatuksiinsa syventyneenä.

— Asianlaita on seuraava: Minä tein kerran itselleni kysymyksen, miten olisi käynyt, jos Napoleon olisi ollut minun sijassani ja ellei hänellä elinuraansa alkaakseen olisi ollut Toulonia tai Egyptiä tai Mont Blancin yli vievää tietä, vaan olisi hänen sensijaan ollut tapettava joku vanha akka ottaakseen rahoja hänen arkustaan (sinä ymmärrät kyllä ... elinuraansa alkaakseen) ... no ... siis ... olisiko hän ryhtynyt jälkimäiseen, ellei olisi ollut mitään muuta keinoa? Olisiko hän ehkä nyrpistänyt nenäänsä ja arvellut, että se on vähemmän kunniaakasta ... ja että se on syntistä? No niin, sanonpa sinulle, että olen tällä kysymyksellä kiusannut itseäni niin kauvan, että vihdoin vallan häpesin, kun lopuksi tulin siihen johtopäätökseen, ettei hän olisi nyrpistänyt nenäänsä eikä pitänyt sitä kunniaattomana ... hän ei edes olisi käsittänyt, että moiselle voi nyrpistää nenäänsä. Ellei hänellä olisi ollut mitään muuta keinoa, olisi hän vallan yksinkertaisesti surmannut tuon akan, ennenkuin hän olisi ennättänyt päästää mitään ääntä — ja antamatta aikaa itselleen arveluun. No ... en minäkään miettinyt ... vaan

murhasin ... seuratessani auktoriteetin esimerkkiä... Aivan niin se tapahtui!... Sinä ehkä pidät sitä naurettavana? Niin, Sonja, naurettavinta on se, että se ehkä tosiaan oli naurettavaa.

Sonja ei ollenkaan pitänyt sitä naurettavana.

— Sano mieluummin suoraan ilman mitään esimerkkejä, pyyteli hän vielä alakuloisempana.

Raskolnikov kääntyi Sonjaan päin, katseli häntä surusasti ja tarttui hänen käteensä.

— Sinä olet oikeassa, Sonja. Kaikki tämä on lorua. Sinä kai olet kuullut, että äitini on köyhä? Sisareni on sattumalta saanut hyvän kasvatuksen, ollen nyt pakotettu kuleksimaan maailmassa opettajattarena. Minä lueskelin, mutta en voinut ansaita elantoani, ollen tällöin pakotettu jättämään yliopiston joksikin aikaa. Jospa olosuhteeni olisivat olleet suotuisemmatkin, olisi minulla onnellisimmassa tapauksessa ollut toivo päästä kymmenen tai kahdentoista vuoden kuluttua opettajaksi tai virkamieheksi tuhannen ruplan vuotuisella palkalla. Sillä välin olisi äitini voinut kuolla suruun ja hätään ja minun olisi ollut mahdotonta hankkia hänelle surutonta toimeentuloa. Ja sisareni sitten — niin, hänen olisi ehkä voinut käydä vielä huonommin. Ja mitä ilahuttaa minua elämä, kun minun koko elämäni ajan on sivuutettava kaikki, käännäyttävä poies kaikesta, kun minun on unohdettava, että minulla on äiti ja kun minun on levollisesti ja arvokkaasti siedettävä sisareni häpäsyy? Miksi? Sen tähdenkö ehkä, että heidän hautaan jouduttuaan saisin alkaa alusta toisten kera — vaimon ja lasten, sittemmin kuollakseni heiltä jättämättä jälkeeni heille kopekkaakaan tai leipäpalasta? Niin, näetkö ... silloin päätin anastaa vanhuksen rahat ja käyttää niitä ensimäisiin ja välttämättömiin tarpeisiin päästäkseni olemasta äitini taakkana. Aijoin käyttää niitä elannokseni yliopistoajalla ja lähimpänä sitä seuraavana aikana yliopistoluvut päätettyäni ja alkaa sitten uuden uran päästäkseni riippumattomaksi. No, luonnollisesti tein katalasti murhatessani tuon akan ... mutta älkäämme puhuko siitä.

Hän vaikenä väsyneenä ja painoi päänsä alas.

— Oi, Jumalani!... Ei, niin ei se ollut, niin ei se ole voinut olla! lausui Sonja tuskasena.

— Onko mahdollista menetellä sillä lailla?... Ei, niin ei se ole voinut tapahtua ... ei niin!

— Minä olen puhunut avoimesti, sanonut sinulle koko totuuden, etkä sinä sentään usko minua.

— Mikä se totuus olisi?

— Minähän olen vain surmannut madon, Sonja, hyödyttömän, inhottavan, vahingollisen madon.

— Miten ... olisiko ihminen mato?

— Minä tiedän kyllä, ettei ihminen ole mato, vastasi Raskolnikov katsellen Sonjaa omituisen ilmeikkäästi. — Minä olen valehdellut, Sonja, jatkoi hän. — Se on valetta kaikki... Asianlaita ei ole sellainen. Sinä olet vallan oikeassa. Vallan toiset seikat olivat myötävaikuttamassa ... vallan toiset. Minä en ole pitkiin aikoihin puhunut kenenkään kanssa ja päätäni särkee niin tuskastuttavasti.

Kuume kiilsi hänen silmistään. Hän alkoi melkein hourailla ja nopea hymy väikkyi hänen huulillaan. Järkytetyn sielun tilansa vuoksi oli hänestä tullut heikko ja väsynyt. Sonja ymmärsi, miten syvästi Raskolnikov kärsi, ja hänkin tunsu päässään pyörrytystä. Raskolnikovin puhe oli niin helppoa käsittää, mutta samalla niin omituista.

— Miten se on tapahtunut? Miten se on voinut tapahtua, armollinen Jumalani!

Ja Sonja väänteli käsiään epätoivoissaan.

— Ei, Sonja, ei asianlaita ole sellainenkaan, alkoi Raskolnikov äkkiä päätään kohottaen, aivan kuin vallan uusi ajatussuunta olisi elähyttänyt häntä. — Parempi on, että ajattelet ... niin, se on tosiaan parempi ... ajattele siis, että minä olen egoisti, mustasukkainen, paha, inhottava, kostonhimonen ... niin, melkeinpä on minussa hulluudentulotaipumuksia. Minä sanoin, etten voinut opintoajanani ansaita elantoani. Mutta tiedät ... sangen uskottavaa, että olisin voinut tehdä sen. Äitini suoritti kaikki menot yliopistossa ja saappaat, vaatteet ja leivän olisin ehkä itse voinut hankkia itselleni. Saihan Rasumihin työtä! Mutta minä olin sieluni sisimmässä katkeroitunut, enkä halunnut tehdä työtä. Sinähän olet ollut hökkelissäni, Sonja?... Etkö tiedä, että sielu ja henki kuihtuvat moisissa pienissä hökkeleissä?... Oi, miten vihaan tuota kurjaa pesää! Ja kuitenkin jäin siihen. Monet pitkät päivät pysyin siellä sisällä, enkä halunnut syödä enkä juoda, vaan makasin siellä käpristyneenä sohvalla. Nastasjan tuodessa ruokaa söin sen ... ellei hän tullut ... meni päivä ilman että ajattelin nauttia mitään ravintoa. Illan tullen en sytyttänyt mitään kynttilää, vaan makasin pimeässä. Minä en tehnyt edes sen vertaa, työtä, että olisin voinut ostaa kynttilän. Kirjani ovat pöydällä paksun tomun peitossa. Minä pidin parempana makaamista ja uneksimista ... en mitään muuta kuin uneksimista. Silloin oli minulla omituiset unet, joiden sisällön kertomisestakaan en välitä. Tänä ajanjaksona alkoi se ajatus vähitellen herätä henkiin minussa ... ei, niin ei se ollut, minä puhun pötyä. Minä, näetkö, kysyin lakkaamatta itseltäni, miksi minun piti olla tyhmä, kun kaikki muut

olivat tyhmiä, ja miksi en minä olisi viisaampi kuin toiset. Ja minä ajattelin kauvan, että jos minä odottaisin siksi kunnes kaikista muista tulisi viisaita, voisi se kestää liian kauvan. Sitten kuvittelin mielessäni, ettei sitä ajankohtaa koskaan tulisikaan, etteivät ihmiset koskaan muutukaan —eikä sekään maksa vaivaa. Se on laki, Sonja. Mutta nyt minä tiedän, että se, jolla on luja ja voimakas tahto, on hallitsija. Joka uskaltaa, se voittaa. Joka välittää vähät siitä, mikä on suurta, on lainlaatija ... joka uskaltaa eniten, sillä on myös suurimmat oikeudet. Siten on ollut tähän asti, siten on vastakin... Vain se, joka on sokea, ei voi nähdä.

Raskolnikov katseli Sonjaa, näyttämättä välittävän siitä, miten tämä ymmärsi häntä. Kuume oli nyt täydellisesti palauttanut täydellisen herruutensa häneen. Hän oli puhunut synkällä ihastuksella.

Sonja käsitti, että Raskolnikovin uskon periaate oli tässä sonatisessa uskontunnustuksessa ... se oli hänen lakinsa.

— Silloin arvasin minä, Sonja, jatkoi Raskolnikov jäykästi, — että valtaa annetaan vain sille, joka kumartuu sitä ottamaan. Tässä on vain kysymyksessä rohkeus. Silloin sain sen ajatuksen ... ensi kerran elämässäni sain sen ajatuksen, jota ei kellään ole ollut ennen minua, ei, ei kellään! Se syntyi äkkiä minussa ... niin selvänä kuin aurinko. Mistä se johtuu, ettei kukaan ole vielä uskaltanut, ettei kukaan, joka huomaa mielettömyytenne, uskalla ottaa kohtaloa niskasta ja heittää sitä päin hornaa? Minulla ... minulla oli halu uskaltaa se ... ja minä murhasin!... Tahdoin vain nähdä, uskaltaisinko, Sonja ... siinä oli koko syy...

— Ah, vaikene, vaikene! huudahti Sonja käsiään väännellen. — Te olette ylenkatsonut Jumalaa ja Jumala on kurittanut teitä!... Hän on saattanut teidät paholaisen haltuun.

— Niin, Sonja, maatessani siellä pimeässä ja näitten kaikkien mielikuvien kiitäessä sieluni ohi, oli tämän laatijana varmasti saatana. Etkö usko minun olevan oikeassa?

— Vaietkaa toki, älkääkä herjatko, te jumalankieltäjä! Te ette ymmärrä mitään, mitään. Oi, Jumalani ... hän ei tiedä, mitä hän tekee?

— Vaiti, Sonja, minä tiedän, että paholainen on minut vietellyt. Minä olen jo kauvan tuuminut tätä ja kuiskaillut sitä itsekseni maatessani pimeässä... Olen taistellut taisteluni alusta loppuun. Minä tiedän kaikki, kaikki. Luuletko, että minä aloin kuin narri? Ei, minä aloin järkevänä ihmisenä ja se juuri minut sekotti. Etkä usko minun tietäneen, että jos tahdoin kysyä, oliko minulla oikeutta omata valtaa, todistus oli edellytetty, ettei minulla ollut tätä oikeutta! Tai kun tahdoin kysyä, onko ihminen mato, oli todistus jo sillä edellytetty ... että *minuun nähden* ei ihminen ole mikään mato, vain sille, joka ei ajattele tehdä moista kysymystä. Kiusatessani itseäni silloin niin useita

päiviä arvaamalla, olisiko Napoleon tehnyt sitä vai ei ... silloin tunsin jo selvästi, etten ollut mikään Napoleon. Kaikki nämä kärsimykset olen kokenut ennenkuin vihdoin päätin puistaa pois kaikki päältäni kerralla. Tahdoin murhata ilman omantunnon tietämistä, vain itseni vuoksi. Tässäkään en tahdo valehdella itselleni. Minusta ei siis tullut murhaaja äitiäni auttaakseni, ei myöskään sitä varten, että olisin rahain avulla päässyt hyväntekijäksi... Ei suinkaan! Minä olen vallan yksinkertaisesti murhannut ... ilman mitään sivutarkotusta, itseni vuoksi. Minusta oli vallan samantekevää, olisiko minusta voinut tulla mitään hyväntekijää tai olisiko kaiken elämän ajan vanginnut hämähäkin lailla kaikki verkkooni surmatakseni heidät... Ei tullut minusta myöskään rahain tähden murhaajaa... Nyt tiedän, mistä se johtuu! Ymmärrä minua oikein, kun sanon, että jos sittemmin olisin voinut kulkea samaa tietä, olisi minusta tuskin koskaan tullut murhaajaa. Jotakin toista siis halusin tietää, jokin toinen siis kiihotti minua eteenpäin. Minä halusin tietää ja minä halusin tietää heti ... olinko mato kuten kaikki muut, vai olinko ihminen; kykeninkö menemään yli rajan, vai enkö, olinko vain heikko, vapiseva olento, vai oliko minulla oikeus...

— Surmata?... Oliko teillä oikeus surmata? huudahti Sonja käsiään väännellen.

— Älä keskeytä minua, Sonja, minä vain halusin todistaa sinulle erään asian, että saatana oli viekotellut minut, ettei hän näyttänyt minulle ennen kuin jälestä päin, ettei minulla ollut oikeutta siihen, koska olin aivan samallinen mato kuin kaikki muutkin. Hän teki vain pilaa minusta ja se on syynä siihen, miksi tulin luoksesi. Ota vastaan vieraasi! Ellen olisi ollut mato, olisinko silloin tullut tänne? Kuulehan, mennessäni akan luo tahdoin vain koettaa, voisinko tehdä sitä.

— Ja kuitenkin murhasit hänet ... murhasit!

— Mutta miten? ... sillälaillako murhataan? Annetaanko ihmiselle kuolinisku sillä lailla kuin minä tein sen? Minä kerron sinulle toisen kerran, miten menettelin.

Olenko *minä* surmannut akan... Itseni olen surmannut, vaan en häntä. Siitä ajasta saakka olen kuollut kuin kivi ... kuollut ijäiseksi! Mutta minä en surmannut akkaa, vaan teki sen saatana. Nyt riittää, Sonja!... Päästä minut, päästä minut!

Hän nojasi kyynärvarsiaan polviinsa ja kumarsi pään käsiinsä.

— Oj, mitä tuskia! huudahti Sonja.

— Mitä on nyt tehtävä, sano se minulle! sanoi Raskolnikov päätään kohottaen ja katsellen Sonjaa epätoivon vääristämine kasvoineen.

— Mitäkö tehtävä! huudahti tämä hypähtäen seisomaan, kyynelten kimalliellessa hänen silmissään. Nouskaa!

Sonja tarttui Raskolnikovin olkapäähän.

Raskolnikov kohottausi katsellen tyttöä ihmetellen tämän jatkaessa:

— Mene heti täältä! Asetu tienristeykseen ja suutele sitä maata jota olet tahrannut? Kumarra sitten kaikille kansalle kohti kaikkia ilmansuuntia ja sano: "Minä olen murhannut." Jos sen teet, antaa Jumala sinulle uuden elämän... Tahdotko mennä? Tahdotko tehdä sen? kysyi hän värisevin äänin.

— Sinä siis ajattelet Siperiaa, Sonja? Sinä tahdot, että minä ilmasen itseni? kysyi Raskolnikov synkästi.

— Sinun täytyy tunnustaa rikoksesi ja siten pelastaa sielusi ... se sinun on tehtävä!

— Ei, Sonja ... minä en mene heidän luokseen.

— Mutta miten aijot menetellä tulevaisuudessa? Miten voit sinä elää? Onko mahdollista elää sellaista elämää? Ja miten voit sinä puhua äitisi kanssa?... Mitä hänestä tulee? Mutta sehän on jo totta ... sinähän oletkin jo hyljännyt äitisi ja siskosi!... Sinä tunsit, että sinun täytyi hyljätä heidät! Miten voit jatkaa elämääsi ilman ainoatakaan ihmistä, jonka puoleen kääntyä? Mitä sinusta vielä tulee!

— Älä ole lapsellinen, Sonja, sanoi hän matalalla äänellä. — Minkä rikoksen minä olen noita ihmisiä vastaan tehnyt? Miksi minun tulisi tunnustaa syntini heille? Hehän tuhoovat miljoonia ihmisiä ja pitävät sitä sitten vielä oikeana urotyönä. Roistoja ja heittiöitä ovat he kaikki. Ja mitä minä sanon heille? Että minä olen murhannut ... mutta en ole uskaltanut käyttää rahoja, vaan kätkenyt ne kiven alle, jatkoi hän nauraen ivallisesti. — Sitten nauravat he vielä päällepäätteeksi minulle ja sanovat: — Sinä olet narri, joka et ottanut mitään ... narri ja pelkuri! He eivät ymmärrä mitään, eivätkä he myöskään ole ymmärtämisen arvoisia. Miksi minä siis menisin heidän luokseen?... Minä en tee sitä! Näytä nyt, Sonja, ettet ole lapsi.

— Sinä kidutat itsesi kuoliaaksi! huudahti Sonja ojentaen kätensä rukoilevasti hänen puoleensa.

— Ehkäpä olen hairahtunut. Ehkäpä olen ihminen, enkä mikään mato ja olen vain malttamattomuudessani itseäni tuominnut. Vielä tahdon taistella.

Ylpeä hymyily väreili hänen huulillaan.

— Ja sinä tahdot koko elämäsi ajan kantaa sellaista tuskaa?

Ajattele ... koko elämäsi ajan?

— Tahdon totuttaa itseni siihen, sanoi hän synkästi... — Lakkaa jo itkemästä. Nyt on puhuttava jostain muusta. Olen tullut tänne sanoakseni sinulle, että minua etsitään, että minut tahdotaan vangita.

Sonja päästi peljästyneen huudahduksen.

— No, miksi huudat? Jokunen hetki sitten tahdoit itse, että ilmiantaisin itseni ja nyt sinä pelkää! Mutta en anna itseäni vangita. Tahdon taistella heitä vastaan ja he eivät voita minua. Heillä ei ole mitään todistuksia. Eilen olin suuressa vaarassa ja luulin jo olevani menetetty; mutta tänään on lehti kääntynyt minulle eduksi. Kaikilla heidän todistuksillaan on kaksi puolta. Se tahtoo sanoa, että minä voin käyttää kaikkia heidän syytteitään itselleni eduksi, ymmärrätkö?... Sen tahdon myöskin tehdä... Mutta se on epäilemätöntä, että he vangitsevat minut. On mahdollista, että minut vangitaan jo tänään. Mutta heidän täytyy kuitenkin lopuksi päästää minut pois, sillä heillä ei ole mitään todistuksia, eivätkä he niitä tule saamaankaan, sen lupaan minä. Äitini ja sisareni kanssa tahdon saattaa asiat sille tolalle, että he uskovat minusta kaikkea muuta kuin tätä... Siskoni asema näyttää nyt olevan turvattua ... ja siinä tapauksessa myöskin äitini. Tahdotko käydä luonani vankilassa, kun minut vangitaan?

— Kyllä, sen tahdon tehdä. Tulen varmasti.

He istuivat molemmat surullisina vierekkäin, ikäänkuin myrsky olisi viskannut heidät autiolle rannalle.

Raskolnikov tarkasteli Sonjaa uudelleen ja tunsi, millainen pohjaton rakkaus piili tuossa naisessa häneen. Mutta kumma kyllä, tuotti tämä hänelle tuskaa, että hän oli näin rakastettu. Mennessään Sonjan luo, tunsi hän, että tämä oli hänen ainoa neuvojansa. Hän oli uskonut, että tämä jossain määrin vapauttaisi hänet niistä kalvavista tuskista, ja nyt, kun koko hänen sydämensä oli häneen turvautunut, tunsi ja tunnusti hän tulleen vielä onnettomammaksi.

— Sonja, on ehkä parasta, ettet käy minua vankilassa tervehtimässä, sanoi hän.

Sonja ei vastannut, sillä hän itki. Muutamia minuutteja kului hiljaisuuden vallitessa.

— Onko sinulla mitään ristiä kannettavana? kysyi Sonja odottamatta.

Tämä ajatus näkyi nyt vasta johtuneen hänen mieleensä.

Raskolnikov ei heti ymmärtänyt kysymystä.

— Jollei sinulla vielä ole, niin ota tämä, joka on sypressistä. Minulla on sitäpaitsi toinen, messinkinen, joka on ollut ... Lisavjetan. Vaihdoin kerran ristiä hänen kanssaan. Hän antoi omansa minulle ja minä annoin hänelle sen sijaan pienen

pyhimyksenkuvan. Nyt tahdon minä kantaa Lisavjetan antamaa, ja sinun pitää ottaa tämä. Oi, ota tämä, sillä onhan se omani! pyysi hän. — Vaeltakaamme yhdessä tuota kärsimysten tietä ja auttakaamme toinen toisiamme ristiämme kantamaan.

— Anna se minulle, sanoi Raskolnikov, sillä hän ei tahtonut saattaa Sonjaa pahoilleen. Mutta hän vetäsi yhtäkkiä ojennetun kätensä takaisin.

— Ei nyt, Sonja! Tahdon mieluummin saada sen vastedes, lisäsi hän tyttöä tyynnyttääkseen.

— Niin, niin ... se on parempi, paljon parempi, sanoi Sonja. — Kun sinä otat syntisi kantaaksesi, täytyy sinun se kantaa. Silloin tulet minun luokseni ja minä ripustan sen kaulaasi. Me rukoilemme yhdessä ja sitten seuraamme toisiamme.

Tällä hetkellä kuului koputusta ovelta.

— Sofia Semjonovna, saanko astua sisään? kysyi tuttu ääni. Täynnänsä tuskaa avasi Sonja oven ja vaalea Lebesjatnikov pisti päänsä huoneeseen.

V.

Lebesjatnikov näkyi olevan kiihtynyt.

Tulin tänne Teidän luoksenne, Sofia Semjonovna ... suokaa anteeksi ... luulin myöskin löytäväni teidät täältä, sanoi hän Raskolnikoville. —Luulen, että ... Katerina Ivanovna on tullut mielipuoleksi.

Sonja päästi huudahduksen.

— Se merkitsee, minä arvelen niin. Emme tiedä, mitä meidän tulisi hänen kanssaan tehdä. Hän meni Semjon Saharitshin päällikön luo, mutta ei tavannut häntä kotona. Tämä oli erään kenraalin luona päivällisillä. Ajatelkaa ... sitten lähti hän kenraalin luo ja vaati ... että päällikön tuli nousta pois pöydästä hänen kanssaan puhuakseen. Voitte kuvailla mielessänne tulosta... Hänet ajettiin luonnollisesti pois. Mutta hän sanoo päällikön haukkuneen häntä sopimattomin sanoin... En vain ymmärrä, miten hän on voinut välttää joutumasta arestiin. Nyt kertoo hän kaikille urotyöstään, mutta on vaikeata ymmärtää häntä ... hän huutaa ja huiskii käsineen ympäriinsä... Hän sanoo, että koska kaikki ovat hänet hyljänneet, tahtoo hän ottaa lapset mukaansa ja kulkea pitkin katua posetiivin soittajana. Lapset laulavat ja tanssivat ja hän kerää rahat ja joka päivä seisoo hän kenraalin akkun edessä... —Nähköön koko maailma, miten ylhäissyntyisen virkamiehen lapset täytyy juoksennella kaduilla kerjäläisen tavoin, sanoo hän. Lydia saa laulaa "kutorakia" ja poika ja Poletshka saavat tanssia. Hän ei tahdo kuulla, mitä hänelle sanotaan. Mitähän siitä tulee! Sehän on kauheata!

Sonja otti hattunsa ja takkinsa ja juoksi ulos. Raskolnikov ja Lebesjatnikov seurasivat häntä.

— Hän on varmasti mielenvikainen, sanoi hän Raskolnikoville kun he olivat tulleet kadulle. — En tahdo saattaa Sofia Semjonovnaa levottomaksi, siksi sanoin vain, että minä arvelin sitä, mutta siitä ei enää ole epäilystäkään. Aivoihin sanotaan syntyvän keuhkotaudista pieniä solmuja... Vahinko, etten ymmärrä lääketiedettä. Koetin puhua hänen kanssaan järkevästi, mutta sitä hän ei ottanut kuunnellakseen.

— Puhuitteko te myöskin hänelle niistä pienistä solmuista?

— En ... se tahtoo sanoa, en niin avonaisesti. Mutta tarkoitan, että kun loogillisesti todistaa henkilölle, ettei tällä ole mitään itkemisen syytä, täytyisi tämän lopettaa itkunsa.

— Se tekisi aina elämän kevyemmäksi, vastasi Raskolnikov.

— Anteeksi... Katerina Ivanovnan kanssa siitä ei tullut mitään ... mutta te tiedätte aivan varmasti, että Pariisissa on tehty todenmukaisia yrityksiä parantaa mielisairautta ainoastaan loogillisten todistelujen kautta. Eräs sikäläinen professori, joka äskettäin kuoli ... kuuluisa mies ... että sitä tietä voitiin tulla onnellisempiin tuloksiin. Hänen perusajatuksensa on se, että mielenvikaisilla ei ole elimistössä mitään vikaa, vaan että syynä asiaan on aivan yksinkertaisesti ... niin sanoakseni, loogillinen erehdys, se on vika arvostelukyvyyssä, väärä käsitys esineistä. Hän todistaa niinmuodoin sairaille niin vähitellen, niin vähitellen, heidän olevan väärässä ... ja voitteko uskoa? Hänen sanotaan saavuttaneen erinomaisesti onnistuneita tuloksia. Mutta koska hän samalla kertaa käyttää ryöppykylpyä, ovat nämä tämän metoodin tulokset vielä epävarmoja ... ainakin...

Raskolnikov ei ollut pitkään aikaan häntä kuunnellut. Tultuaan sen talon kohdalle, missä hän asui, viittasi hän Lebesjatnikoville ja katosi porttikäytävään. Lebesjatnikov katseli kummastuneena ympärilleen ja jatkoi matkaansa.

Raskolnikov meni ylös huoneeseen. Hän tarkasteli likasia, läpeensä vaalenneita tapetteja, tomuisia huonekaluja ja sohvaa. Sitten meni hän akkunan luo ja katseli alas pihalle. Talon vasemmassa kylkirakennuksessa oli muutamia akkunoita auki, ja akkunalaudoilla oli kukkaruukkuja puolikuivunneine kurjenpolvineen. Akkunan ulkopuolelle oli ripustettu paita kuivamaan ... tämän kaiken tunsu hän niin hyvin taasen. Hän kääntyi pois päin ja istuutui sohvalle.

Ei milloinkaan, ei milloinkaan ollut hän tuntenut olevansa niin yksin.

Niin, hän uskoi vielä kerran vihaavansa Sonjaa, tehtyään hänet vielä onnettomammaksi. Miksi oli hän mennyt hänen luokseen? ... ehkä kerjätäkseen hänen kyneleitään? Miksi tahtoi hän katkeroitaa hänenkin elämäänsä? Oi, sellaista halpamaisuutta!

— Tahdon olla yksin. Hän ei saa tulla luokseni vankilaan, sanoi hän varmallalla äänellä.

Viisi minuttia myöhemmin kohotteli hän päänsä ja hänen kasvonsa kirkastuivat omituisesta hymyilystä.

— Ehkä lienee Siperiassa parempi!

Hän ei voinut muistaa, miten kauvan hän oli istunut näin, levottomien ajatusten tavoitellessa toinen toistaan hänen sielussaan, kun ovi äkkiä avautui ja Avdotja Romanovna astui sisään. Hän seisoి hiljaa katsellen veljeään samalla katseella kuin Sonja oli häntä tarkastanut. Sitten istuutui hän vastapäätä häntä sille tuolille, jossa Sonja oli päivä sitten istunut. Dunja katseli häntä hiljaisuuden vallitessa.

— Älä ole minulle suutuksissasi, veliseni. Viivyn ainoastaan lyhyen ajan, sanoi Dunja.

Hänen kasvonsa ilmeet olivat mieltävät, vaan eivät synkät. Hänen katseensa oli kirkas ja tyyni.

Raskolnikov näki, että myöskin hän oli tullut hänen luokseen rakkaus sydämessään.

— Veliseni, minä tiedän nyt kaikki, kaikki. Dmitri Prokofjitsh on kertonut ja selittänyt minulle kaikki. Sinua solvaistaan ja vainotaan erään inhoittavan ja yksinkertaisen epäluulon vuoksi... Dmitri Prokofjitsh sanoi, ettei mitään vaaraa ole tarjolla ja että sinä suret ja huolehdit turhan tähden. Mutta mitä minuun tulee, niin ei minua ihmetytä, että koko sieluni on joutunut kiihkoon; mutta minä pelkään tämän katkeruuden jättävän pysyväiset jäljet sinuun. Siksi en sinua soimaakaan siitä, että olet meidät hyljännyt. Tunnen, että jos minulla itselläni olisi niin suuri tuska kannettavanani, niin poistuisin minäkin kaikkien näkyvistä. En tahdo puhua tästä äitilleni, mutta minä jatkan hänelle puhelmani sinusta ja lupaan hänelle sinun nimessäsi, että sinä aivan pian tulet hänen luokseen. Älä sentähden ole huolissasi hänen vuokseen. Minä kyllä rauhoitan häntä. Mutta silloin tällöin saat käydä häntä tervehtimässä. Muista, että hän on äitisi. Minä tulín tänne vain sanoakseni sinulle ... että jos tarvitset minua ... tai jos koko elämäni olisi sinulle tarpeellinen ... niin kutsu minut luoksesi ... ja minä tulen. Hyvästi!

Hän kääntyi ja meni ovea kohti.

— Dunja, sanoi Raskolnikov, samalla kun hän nousi seisaalleen ja meni hänen luokseen, — Rasumihin Dmitri Prokofjitsh on erinomaisen hyvä ihminen.

Dunja punastui.

— Mitä tuumiskelet? änkytti Raskolnikov, kun tyttö oli odottanut minuutin verran.

— Hän on kunnollinen, työteliäs ja kunnollinen ihminen ja hänellä on kykyä voida rakastaa koko sydämestään... Hyvästi, Dunja!

Dunja säpsähti ja näkyi tulevan levottomaksi.

— Mitä tarkoitat, veliseni? Täytyykö meidän todellakin erota ainaisesti, koska sinä ... annat minulle sellaisen testamentin.

— Hyvästi.

Dunja läheni akkunaa, katseli Raskolnikovia surullisesti ja poistui sitten.

Ei, Raskolnikov ei ollut kylmä häntä kohtaan. Viimeisessä silmänräpäyksessä oli hänellä suuri halu syleillä sydämellisesti häntä. Mutta hän päätti sentään, olla edes ojentamatta hänelle kättäkään.

— Jälestäpäin Dunja ehkä kauhistuisi ajatellessaan, että minä olen häntä syleillyt. Hän sanoi ... että minä olen ryöstänyt häneltä suudelman.

— Voikohan hän kantaa tätä? ajatteli hän muutamien minuuttien kuluttua. — Ei, hän ei voi sitä kestää. Sellaiset ihmiset eivät voi mitään tämänkaltaista kestää. Ei koskaan!

Sitten ajatteli hän Sonjaa.

Akkunasta syöksyi raitis tuulahdus. Ulkona ei enään niin kirkasta ja päivänpaisteista kuin ennen. Hän otti lakkinsa ja läksi.

Hän ei voinut, eikä edes tahtonutkaan huolehtia sairaalaisen tilansa vuoksi. Mutta tuo alituinen, keskeytymätön sielun kiihoitus ja kaikki nuo tuskat eivät luonnollisestikaan voineet jäädä seurauksitta.

Hän harhaili ympäri ilman päämäärää. Aurinko laski. Omituinen tuska valtasi hänet. Tuo tunne ei tosin ollut aivan niin valtava, mutta se ei ollut silti vähemmän kalvava ja tuskastuttava eikä se milloinkaan lakannut häntä kiusaamasta; erityisesti kiusaava oli se illan joutuessa.

— Tällaisessa yksinkertaisessa, täydellisesti fyysisessä heikkoudentilassa, joka mahdollisesti johtuu vain auringon laskusta, täytyy varoa tekemästä tyhmyksiä.

Tällaisessa mielentilassa ollessaan olisi mahdollista mennä ei ainoastaan Sonjan, — vaan myöskin Dunjan luo, mutisi hän halveksivasti.

Hän kuuli nimeänsä mainittavan ja kääntyi. Lebesjatnikov tuli juosten hänen jäljessään.

— Olen ollut teitä hakemassa, sanoi hän. — Voitteko kuvitella sitä mielessänne, että Katerina Ivanovna todellakin on pannut tuumansa täytäntöön, mennä lasten kanssa pois! Meillä, Sofia Semjonovnulla ja minulla on ollut mitä suurin vaiva löytää häntä. Hän lyö kattilaa ja antaa lasten tanssia. He itkevät katkerasti. Hän pysähtyy poikkikatujen varsilla ja puotien edustalla. Kansa on kylliksi tyhmää juoksemaan hänen perässään. Seuratkaa minua!

— Entä Sonja? kysyi Raskolnikov levottomasti käyntiänsä kiiruhtaessansa.

— Hän on aivan raivoissaan. Se tahtoo sanoa, ei Sofia Semjonovna, vaan Katerina Ivanovna ... myöskin Sofia Semjonovna. Mutta Katerina Ivanovna on aivan hullu, sen vakuutan minä teille, hän on aivan hullu. Poliisi tahtoo vangita hänet. Ette voi kuvitella mielessänne, millaisen vaikutuksen se tekee, kun häntä katselee. Nyt on hän kanavan luona lähellä Sofia Semjonovnan asuntoa.

Kanavan luo, aivan lähelle siltaa oli kerääntynyt suuri ihmisjoukko. Voi selvästi kuulla Katerina Ivanovnan käheän äänen. Niin, se oli todellakin näytelmä, joka voi katuyleisöä huvittaa.

Katerina Ivanovna oli kauhean näköinen vanhassa, mustassa leningissään, "drap de dame"-saalissaan ja mutkallisessa olkihatussaan, joka oli kallellaan hänen päässään. Hän oli läpeensä väsynyt ja hänen rintansa lähätti kiihkeästi. Hänen riutuneet kasvonsa näkyivät olevan entistään enemmän kärsivät.

Mutta joka hetki kiihtyi hän yhä enemmän. Hän heittäytyi lasten päälle, torui heitä, näytti heille, miten heidän tuli tanssia, ja opetti heille, miten heidän tuli laulaa, selitti heille, miksi heidän niin tuli tehdä ja joutui epätoivoon, kun he eivät häntä ymmärtäneet.

Sitten juoksi hän niiden katsojain luokse, jotka olivat paraiten pujettuja ja sanoi:

— Katsokaa, niin pitkälle on menty jalon, aristokraattisen perheen lasten kanssa!

Useat nauroivat hänelle, toiset pudistelivat päätänsä, mutta kaikki olivat uteliaita näkemään mielipuolista vaimoa ja noita vapisevia lapsia.

Katerina Ivanovna löi tahtia luisevilla käsillään, kun hän antoi Poletshkan laulaa ja Lydian ja Koljan tanssia. Hän koetti myös itsekin laulaa, mutta kiusallinen yskä keskeytti hänet heti.

Kattilaa, josta Lebesjatnikov oli puhunut, ei näkynyt olevan.

Katerina Ivanovna oli todellakin koettanut hankkia lapsille sellaisen puvun, jollaista katulaulajien on tapana kantaa. Pojalla oli päässään eräänlainen valkeasta ja punaisesta kankaasta tehty turpaani. Hänen tuli esittää turkkilaista. Lydia oli puettu punaseen, kudottuun villamyssyyn, joka oli ollut manalle menneen Semjon Saharitshin oma, mutta myssyä koristi tässä tilaisuudessa valkea strutsinsulka. Poletshka oli saanut pitää tavallisen pukunsa. Hän katsahti ujosti ja hämmästyneenä äitiään, eikä poistunut hänen vierestään, kätki vain kyynelensä ja katseli levottomasti ympärilleen. Katu ja tuo suuri ihmispaljous peljättivät häntä.

Sonja seurasi heidän jälessään ja pyysi itkusilmin, että he kääntyisivät pois päin. Mutta Katerina Ivanovna oli taipumaton.

— Sinä et tiedä, mitä pyydät, sanoi hän. — Sinä käyttäydyt aivan kuin lapsi. Olenhan sanonut, etten tahdo palata takaisin sen saksalaisen naisen luo. Kaikki ihmiset, niin, koko Pietari nähköön kernaasti, että aatelismiehen lasten täytyy kerjätä kadulla. Katala kenraali nähköön sen. Sinä olet verrattain lapsellinen, Sonja. Sano minulle, millä me voisimme elää? Me olemme jo kylliksi kauvan olleet sinun taakkanasi, mutta tulkoon siitä nyt loppu. Ah, Rodion Romanovitsh, tekin olette täällä. Sano hänelle, että minä menettelen paraiten meille kaikille. Häpeämätön kenraali saa eron virastaan, sen te tulette näkemään. Me asetumme joka päivä hänen akkunansa alle, ja kun keisari ajaa ohi, laskeudun minä lapset edessäni polvilleni ja huudan: — Isä, suojele heitä! Hän on isättömäin isä, hän on meitä suojeleva. Lydia, tenez vous droite!... Kolja, tanssi heti! Miksi sinä huudat? Pelkäätkö sinä? Herra Jumala, mitä on tehtävä näin ymmärtämättömien lasten kanssa?

Hän oli itse valmis itkemään, kun osoitti noita lapsiraukkoja.

Raskolnikov koetti puheellaan saada häntä kotiin lähtemään, ja herättääkseen hänessä kunniantuntoa, sanoi hän, ettei hänen sopinut kuljeskella ympäri katuja posetiivinsoittajattarena, koska hänestä piti tulla nuoria aatelin naisia varten perustetun oppikoulun johtajatar.

— Oppikoulu, ha, ha, ha!... Ei, Rodion Romanovitsh, sen toiveen olen antanut mennä menojaan. Olen kaikkien hylkäämä. Poletshka, paljonko olet kerännyt? Et enempää kuin kaksi kopeekkaa! Ah, niitä vaivaisia! Mitä sinä puhut, Poletshka? Puhu minulle ranskaa, parles moi francais. Olenhan opettanut sinulle joitakin sananparsia. Miten

muuten voitaisiin huomata, että te olette aatelisperheen hyvinkasvatettuja lapsia, ettei kuulu mihinkään nuorallatanssijaperheeseen ... me emme pidä mitään narripeliä kaduilla, vaan laulamme hienoja romansseja... No, mitä me nyt laulaisimme?...

Siten jatkoi hän puhettaan. Hän antoi lasten laulaa pääasiallisesti ranskalaisia lauluja, jotta voitaisiin nähdä, että he olivat aatelislapsia. Ensin he lauloivat:

— Morlborough s'en va-t-en guerre
Ne soit quand reiendra,

ja sitten:

— Cinq sous, cinq sous,
Pour, montes notre ménage,

jonka jälkeen hän taputti käsiään, kun Koljan ja Lydian tuli tanssia. Sitten sai hän hirvittävän yskäkohtauksen. Sitten seurasi uusia, määräyksiä asennosta ja käytöksestä j.n.e., j.n.e.

Lopuksi astui poliisipalvelija ihmisjoukon läpi. Mutta samalla lähenei vanhanpuoleinen sivilipukuinen herrasmies, jolla oli kuitenkin ritarimerkki rinnallaan ja ojensi hiljaisuuden vallitessa kolmenruplan setelin Katerina Ivanovnelle. Hänen kasvonsa ilmaisivat syvää myötätuntoisuutta. Katerina Ivanovna kiitti kohteliaasti ja juhlallisesti.

— Minä kiitän teitä, armollinen herra, sanoi hän. — Ne seikat, jotka ovat pakottaneet meidät... Ota rahat vastaan, Poletshka! On toki jalomielisiäkin ihmisiä, jotka ovat valmiit auttamaan aatelin-sukuista äitiparkaa hänen onnettomuudessaan... Te näette tässä, armollinen herra, muutamia aatelislapsia mitä huomattavimpine ylhäisine yhtäläisyyksineen ... tuo kunnoton kenraali istui peltopyytä syömässä hän ... polki jalkaansa ja sanoi, että minä häntä häiritsein... Teidän ylhäisyytenne, sanoin minä, suojelkaa noita isättömiä, tehän tunsitte manallemenneen Semjon Saharitshin! hänen oikea tyttärensä sai itse tämän hautauspäivänä syyttömästi osakseen mitä kehoimman heittiön soimauksia... Mutta mitä tahtoo tuo poliisivirkkamies? Suojelkaa meitä häntä vastaan! Mitä tämä sinuun kuuluu, sinä senkin narri!

— On kiellettyä saattamasta hämminkiä aikaan kadulla.

— Minulla on siihen yhtä suuri oikeus kuin posetiivinsoittajilla.

— Heidän täytyy ostaa itselleen lippu saadakseen lupaa siihen. Mutta tuolla tavalla saatatte te aikaan ihmistenkeräntymisen. Missä te asutte?

— Täytyisikö minun saada lupaa! Olen tänään antanut ... haudata mieheni. Niinmuodoin en kai tarvitse mitään lupaa?

— Rauhoittukaa, rouvaseni, sano poliisivirkamies. Tulkaa nyt, niin minä tahdon saattaa teidät kotiinne. Te olette sairas.

— Herrani, sitä te ette ymmärrä. Nyt me menemme Nevskin prospektille... Sonja, Sonja, missä olet? Häinkin itkee? Miten käy teidän kaikkien kanssa?... — Kolja ja Lydia, minne olette menneet? huudahti hän tuskallisesti... — Ja te, tuimmat lapset, Kolja ja Lydia, minne olette menneet?

Ihmisjoukosta ja poliisivirkamiehestä pahasti peljästyneinä olivat he tarttuneet toistensa käsiin ja juosseet tiehensä. Huutaen ja läähättäen juoksi äiti jäljessä. Sonja ja Poletshka seurasivat perässä, mikäli voivat.

— Ota heidät kiinni, Sonja, ota heidät kiinni! ... voi teitä tuhmia, kiittämättömiä lapsia! Ottakaa heidät ... heidän tähdensä minä voin...

Katerina Ivanovna kompastui ja kaatui.

— Herra jumala, hän vuotaa verta, huudahti Sonja ja kumartui hänen ylitsensä.

Kaikki tunkeutuivat heidän ympärilleen, vaikkakin poliisivirkamies koetti pitää heitä loitommalla.

— Hän kuolee, huudahti eräs ympärilläseisojista.

— Hän on mielipuoli! huusi toinen.

Lähemmin tarkastettaessa huomattiin, että se veri, joka värjäsi maata, oli tullut hänen rinnastaan suun kautta.

— Tuon tunnen varsin hyvin, kuiskasi virkamies Raskolnikoville ja Lebesjatnikoville. Se on hivuttavaa kuumetta. Veri syöksyy esiin äkkiä ja ihminen rupeaa tukehtumaan. Mutta mitä tässä pitää tehdä? Hän kuolee kohta!

— Tännepäin, tätä tietä, tulkaa minun luokseni! pyysi Sonja... —minä asun aivan lähellä, toisessa talossa... Pian, pian — hän juoksi edes ja takaisin. — Tuokaa lääkäri... Oi, Jumala!

Virkamiehen onnistui karkoittaa kansa ja Katerina Ivanovna kannettiin Sonjan asuntoon ja pantiin vuoteeseen. Veri syöksyi vielä hänen suustaan, mutta hän näkyi taasen palaavansa järkiinsä.

Raskolnikov, Lebesjatnikov, virkamies ja poliisivirkamies astuivat Sonjan seurassa huoneeseen. Poletshka toi sisälle pienet, itkevät siskonsa. Myöskin Kapernaumov perheineen tuli huoneeseen.

Näiden ihmisten joukossa näyttäytyi yhtäkkiä Svidrigailov. Raskolnikov tarkasteli häntä kummastuneena, eikä voinut käsittää, mistä tämä oli tullut.

Kapernaumov sai tehtäväkseen hankkia lääkärin ja sillä välin palasi taasen sairaan tietoisuus. Hän katseli juroilla silmäyksillä Sonjaa, joka kuivasi hikipisarat hänen otsaltaan. Sitten pyysi hän, että he nostaisivat hänet istualleen.

— Missä ovat lapset? — kysyi hän heikolla äänellä. — Oletko vienyt heidät sinne kotiin, Polja?... Ja te pienet raukat... Miksi juoksite te tiehenne? ... voi!

Veri takertui hänen kuiviin huuliinsa kiinni. Hän katseli ympärilleen.

— Sinä asut siis tässä, Sonja! En ole vielä kertaakaan ollut luonasi ... nyt sattui niin...

Hän katseli häntä surullisesti. — Me olemme aivan köyhdyttäneet sinut, Sonja... Polja, Lydia, Kolja, tulkaa tänne... Täällä, Sonja ... täällä he ovat ... minä uskon heidät sinun käsiisi ... olen saanut minun ... näytelmä on lopussa. Päästä minut levolle, anna minun edes kuolla rauhassa...

Hän laskettiin tyynyille.

— Mitä — pappia ... sitä ei tarvita ... Onko teillä joku rupla ehkä ylijäämää? Minulla ei ole mitään syntejä... Jumalan täytyy antaa ne ilmankin anteeksi. Hän tietää kyllä, miten paljon olen kärsinyt... Ja jollei hän anna minulle anteeksi ... niin saa olla, niinkuin hän...

Hän meni tainnoksiin, kohoutui taas puoleksi ja katseli ympärilleen ja näkyi tuntevan muutamia läsnäolijoista. Sitten hän jälleen meni tunnottomaksi.

Hän hengitti raskaasti, hänen äänensä korisi. Tuntui siltä kuin jotakin olisi tunkeutunut hänen kurkkuunsa.

— Minä sanoin hänelle: — Teidän ylhäisyytenne... alotti hän taasen, mutta hänen täytyi pysähtyä joka sanan perästä, — tuo Amalia Ivanovna... Ah! Lydia, Kolja ... pane kätesi sivulle, pian, pian! glissez, glissez, pas-debauge ... polkekaa jalkaa ... mutta miellyttävämmin.

— Du hast Diamanten und Perlen...

— Mitä sitten tulee ... sehän meidän piti laulaa...

— Du hast die schönsten Augen, Mädchen, was willst du noch mehr!

— No niin, miksi ei... Was willst

du noch mehr! Ah, niin, ja sitten:

Keskipäivän helteessä...

— Voi, miten pidän siitä ... sitä romanssia kuuntelin aina ihastuksella: Keskipäivän helteessä, Daghestanin laaksossa ... kuule, Poletshka, kuule, sinun isäsi lauloi sitä ... kihloissa ollessamme... Oi, niitä päiviä!... Sen me laulamme! No, miten se oli nyt, miten se oli nyt, nyt olen minä sen unohtanut ... niin, auta sitten minua muistamaan se taas ... miten se oli?

Hän oli hyvin kiihtynyt ja tahtoi nousta ylös. Lopuksi alkoi hän kadottaen hengen kunkin sanan jäljessä, huutavalla, käheällä ja murtuneella äänellä laulaa:

— Kesäpäivän helteessä.
Daghestamin laaksossa
Nuoli sydämessä...

— Teidän ylhäisyytenne, huudahti hän äkkiä sydäntä vihlovalla äänenpainolla, kyynelten valuessa hänen silmistään. — Suojelkaa noita orpoja. Ajatelkaa Semjon Saharitshin vierasvaraisuutta ... voi sanoa melkein aristokraatillista ... ha. — Äkkiä lysähti hän kokoon, heräsi ja katseli peljästyneenä ympäriinsä, mutta tunsu heti Sonjan. — Sonja, Sonja sanoi hän hiljaan ja ystävällisesti, ikäänkuin hän olisi ihmetellyt sitä, että tapasi hänet täältä. — Rakas Sonja, oletko sinäkin täällä?

Nyt kohoutui hän jälleen.

— Nyt on kylliksi!... Hetki on tullut!... Hyvästi, sinä pieni raukka!... Juhta on kuoliaaksi kidutettu, vainottu kuoliaaksi! huudahti hän epätoivoisella ja uhkaavalla äänellä samalla kun pää laskeutui jälleen tyynyjen varaan.

Hän oli taasen mennyt tainnoksiin, mutta tällä kertaa ainoastaan lyhyeksi ajaksi. Kärsivät, kalman kalpeat kasvot kääntyivät, hän avasi suunsa, ojensi halvauksentapaisesti jalkojansa, veti henkeänsä syvään, syvään ... ja oli kuollut.

Sonja heittäytyi ruumiille ja nojasi päätään sisäänpainunutta rintaa vasten. Poletshka suuteli äitinsä jalkoja. Kolja ja Lydia eivät vielä ymmärtäneet, mitä oli tapahtunut, mutta he aavistivat, että se olisi jotain kauheata, joten hekin samalla kertaa avaisivat pienet suunsa ja rupesivat huutamaan. Toinen heistä oli vielä puettu turpaaniin ja toinen myssyynsä strutsinsulkineen.

Mutta mistä johtui, että kunniakirja aivan äkkiä oli sängyssä. Se oli aivan Katerina Ivanovnan vieressä. Raskolnikov näki sen.

Hän meni akkunan luo ja Lebesjatnikov seurasi häntä.

— Hän on kuollut, sanoi jälkimäinen.

— Rodion Romanovitsh, minun täytyy välttämättä puhua kanssanne parisen sanaa, sanoi Svidrigailov, joka oli heitä lähestynyt.

Lebesjatnikov vetäytyi taaksepäin ja katosi. Svidrigailov vei hämmästyneen Raskolnikovin erääseen huoneen nurkkaan.

— Kaikesta, joka tämän jälkeen seuraa ... tarkoitan hautajaisia ja muuta, siitä minä huolehdin. Tarvitaan ainoastaan rahaa ja olenhan minä jo teille sanonut, niin tahdon muistella, että minulla on sitä jonkun verran ylimääräistä. Molemmat lapset ja Poletshkan tahdon minä lunastaa johonkin lapsenkotoon, paraaseen, jonka löydän. Joka lasta varten talletan minä viisitoistatuhatta ruplaa, kunnes tulevat täysikasvuiksi, joten Sofia Semjonovna voi olla rauhallinen... Hänet tahdon minä myöskin kohottaa asemastaan. Hän on hyvä tyttö, eikö totta?... Ja sitten voitte te ilmoittaa Avdotja Romanovnalle, että hänen kymmentuhatta ruplaansa ovat tulleet hyvin käytetyiksi.

— Mutta mikä vaikutin saattaa teidät harjoittamaan niin suurta hyväntekeväisyyttä? kysyi Raskolnikov.

— Voi, te epäuskoinen ihminen! vastasi Svidrigailov nauraen ... — minä sanoin teille, että minulla oli rahat ylijäämänä. Aivan yksinkertaisesti ystävyiden vuoksi ... onko se teistä niin mahdotonta? Ettehän te ole mikään saituri kuten tuo vanha, kunnoton koronkiskuri ... hän joka kuoli? Sanokaa nyt itse, mikä olisi parempi, sekä että Lushin eläisi ja tekisi tuhuksia, tai että tuo täällä kuolisi... Ja jollen minä nyt esiinny hyväntekijänä, käy Poletshkankin kanssa samaten...

Hän sanoi tämän omituisesti silmää iskien ja veitikkamaisesti nauraen kääntämättä silmiänsä Raskolnikovista. Tämä kalpeni ja vapisi, kun hän kuuli sitä nimeä mainittavan, jonka hän äskettäin oli Sonjalle sanonut. Hän peräytyi ja tuijotti Svidrigailoviin.

— Mitä? ... kuinka ... tiedättekö te? kuiskasi hän ja voi tuskin hengittää.

— Minä asun tässä lähellä matami Röslichin luona. Tuolla asuu Kapernaumov ja tuolla asuu matami Röslich, vanha, uskollinen ystävätär. Olen Sonjan naapuri.

— Te?...

— Niin, juuri minä, jatkoi Svidrigailov ja vaipui vallan naurusta. — Ja minä voin kunniasanallani vakuuttaa teille, parahin Rodion Romanovitsh, että olen teihin suuresti mieltynyt. Sanoinhan silloin kun viimeksi kävin luonanne, että meistä tulee vielä hyvät ystävät... Katsokaahan, johan me melkein sitä olemmekin. Te tulette

huomaamaan, että minä olen sävyisä ihminen ja että oikein hyvin voi elää minun kanssani...

KUUDES OSA.

I.

Siitä päivästä lähtien oli Raskolnikov omituisella tuulella. Tuntui siltä kuin jokin sumu olisi laskeutunut hänen päälleen ja vieroittanut hänet kaikista muista. Kun hän sittemmin ajatteli tätä aikaa, ymmärsi hän, että hänen järkensä toisinaan oli pimentynyt aina siihen asti kunnes ratkaisu tapahtui. Hän oli täydellisesti vakuutettu siitä, että hän joskus oli erehtynyt esimerkiksi ajan ja määrättyjen, varmojen tapausten suhteen. Siten sekoitti hän jonkun tapahtuman toiseen, jota hän piti seurauksena jostakin, jota hän ainoastaan aivoissaan kuvitteli. Toisinaan valtasi hänet tuskastuttava epätoivo, joka usein muuttui silmittömäksi säikähdykseksi.

Mutta hän voi myöskin muistaa viettäneensä minutteja, tunteja, jopa kokonaisia päiviäkin täydellisessä tunnottomuudessa ... tunnottomuudessa, joka oli suuresti sen sairaalaisen välinpitämättömyyden kaltaista, jota kuolevissa tavataan heidän omaan tilaansa nähden. Viimeisinä päivinä vältti hän huolellisesti ajattelemasta asemaansa.

Yksityiset, tärkeät kysymykset, jotka vaativat silmänräpäyksessä vastausta, vaivasivat häntä eniten ja hän olisi ollutkin erittäin iloinen, jos hän olisi voinut vapauttaa itsensä siitä huolesta, jonka nämä hänelle saattoivat. Mutta jos hän aivan kokonaan jätti ne huomioon ottamatta, uhkasivat ne häntä täydellisellä perikadolla.

Eritoten sai hänet levottomaksi ajatus Svidrigailovista. Voidaanpa sanoakin, että Svidrigailov oli tärkein syy hänen rauhattomuuteensa.

Siitä hetkestä alkaen kun hän oli kuullut nuo peloittavat, kahdella lailla ymmärrettävät sanat Sonjan huoneessa, oli hänen ajatustensa juoksu ollut ikäänkuin katkennut. Mutta vaikkakin tämä uusi seikka oli syynä hänen hirveään levottomuuteensa, ei hän sentään millään muotoa odottanut mitään selvitystä asiassa. Istuessaan ajatuksiinsa vaipuneena jonkun majatalon pöydän ääressä kaupungin laitimmaisissa osissa ja tietäessään tuskin itsekään, miten hän sinne oli joutunut, tuli hän aina äkkiä ajatelleeksi Svidrigailovia. Silloin hän oivalsi, että hänelle oli aivan välttämätöntä niin pian kuin mahdollista päästä selville tuosta henkilöstä ja urkkia häneltä hänen mielipiteensä. Kerran huomattessaan, että hän sattumalta oli joutunut kaupungin ulkopuolelle, kuvitteli hän mielessään odottavansa Svidrigailovia ja että hän aina tapasi hänet tällä paikalla. Toisen kerran heräsi hän ja huomasi makaavansa paljaalla maalla muutamien pensaiden keskellä voimatta itse ymmärtää, miten hän sinne oli joutunut. Niiden parin, kolmen päivän aikana, jotka olivat kuluneet Katerina Ivanovnan

kuolemasta, oli hän tavannut Svidrigailovin Sonjan luona, jossa hän silloin tällöin kävi ilman minkäänlaista aihetta, mutta he olivat vaihtaneet vain toistensa kanssa muutamia lyhkäisiä lauseita puhumatta pääasiasta mitään, ikään kuin he olisivat tehneet keskinäisen sopimuksen olla siitä toistaiseksi puhumatta.

Katerina Ivanovnan ruumis lepäsi vielä hautaamatta arkussaan. Svidrigailovilla ja samaten myös Sonjallakin oli täysi homma hautajaisvalmisteluissa. Svidrigailovin viimeksi puhuessa Raskolnikovin kanssa ilmoitti hän tälle, että lapset olivat hyvässä turvassa. Kiitos olkoon muutamille vanhoille tutuille, joiden avulla hänen oli onnistunut saada heidät kaikki kolme erinomaisen hyviin laitoksiin. Hänen tallettamansa rahat olivat suuresti myötävaikuttaneet hyvään lopputulokseen, sillä varallisuutta omaaville orpolapsille on paljon helpompi saada sijaa kuin köyhille. Hän puhui myöskin Sonjasta, lupasi muutaman päivän kuluttua käydä Raskolnikovia tervehtimässä, sanoi, että hän mielellään tahtoi neuvotella hänen kanssaan muutamista varmoista asianhaaroista... Tätä keskustelua pidettiin portailta. Svidrigailov tarkasteli Raskolnikovia huolellisesti ja kysyi häneltä matalalla äänellä hetken kuluttua:

— Miten on laitanne, Rodion Romanovitsh? Voi tuskin enään tunteakaan teitä. Te kuulette ja näette, mutta tuntuu siltä kuin ette ymmärtäisi mitään. Rohkaiskaa mielenne! Kestäkää siksi kunnes olemme toistemme kanssa puhuneet! Vahinko, että minulla nyt on niin paljon hommaa sekä omista että muidenkin toimista... Ah, Rodion Romanovitsh, lisäsi hän, kaikki ihmiset tarvitsevat ilmaa, ilmaa ... ilmaa, mihin hintaan tahansa.

Hän väistyi syrjään tehdäkseen tietä papille ja kuoropojalle. Svidrigailov oli määrännyt, että vainajan edestä luettaisiin kaksi sielumessua päivässä. Sitten meni hän tiehensä, mutta Raskolnikov seurasi pappia Sonjan huoneeseen.

Hän pysähtyi ovelle. Jumalanpalvelus alkoi synkästi ja juhlallisesti.

Hänen käsityksessään kuolemasta ja tunteessa olla sen läheisyydessä oli lapsuudesta asti ollut jotain ahdistavaa ja mystillistä kauhua. Siitä oli jo aikoja kun hän oli ollut sielumessuissa mukana. Hän katseli lapsia, jotka itkien olivat polvistuneet ruumisarkun eteen. Sen takana seisoivat Sonja itkien ja rukoillen.

— Kaikkien näiden päivien kuluessa ei hän kertaakaan ole minuun katsonut tai puhutellut minua, ajatteli Raskolnikov.

Aurinko loisti kirkkaasti sisään huoneeseen. Suitsutus kohosi läpinäkyväisinä hattaroina ja pappi messusi: — Herra antakoon sinulle rauhansa!

Raskolnikov oli jumalanpalveluksen loppuun asti. Papin siunatessa heitä kaikkia ja sanoessa heille hyvästi tunsi hän olevansa kovin omituisessa mielentilassa. Kuin kaikki oli lopussa, lähenei hän Sonjaa. Tämä tarttui heti hänen molempiin käsiinsä ja painoi päänsä hänen olkapäätään vasten. Tämä teko kummastutti Raskolnikovia.

Sonjalla ei ollut rahtuakaan vastenmielisyyttä, ei pienintäkään inhoa häntä kohtaan. Hänen kätensä eivät vavisseet. Tämän täytyi olla suurimmassa määrin itsensäalentamista, ainakin piti Raskolnikov sitä sinä.

Sonja ei sanonut sanaakaan. Raskolnikov puristi hänen kättään, jonka jälkeen hän poistui.

Raskas taakka lepäsi Raskolnikovin sydämellä. Jos hän olisi voinut paeta ja elää sitten yksinään koko elämänsä ajan, olisi hän kiittänyt itseään onnelliseksi. Vaikka hän viime aikoina aina olikin yksinään, ei hänelle kuitenkaan tahtonut onnistua tuntea olevansa yksin. Voi toisinaan sattua, että hän meni kauvas pois kaupungista, maantielle, niin, jopa metsäänkin. Mutta mitä yksinäisempi seutu oli, sitä voimakkaammaksi tuli se tunne hänessä, että jokin oli hänen lähellään, ja jollei tämä juuri erityisesti häntä peloittanut, kiukutti se häntä kuitenkin. Sempä vuoksi hän riensi kaupunkiin ja sekaantui ihmisjoukkoon, meni ravintoloihin, olutmyymälöihin kauppatorin ja heinätorin varrella. Täällä oli hänen kevyempi olla, hänestä tuntui kuin olisi hän täällä enemmän yksinään. Eräässä olutmyymälässä laulettiin, ja siellä tuntuikin hänen olonsa kevyemmältä. Jälestäpäin muisteli hän vielä, että hän oli tuntenut itsensä siitä suorastaan huvitetuksi. Mutta sitten tuli hän jälleen levottomaksi. Jonkinlainen omantunnon epäily kalvoi häntä. "Täällä minä istun laulua kuuntelemassa; onko se minun tehtäväni?" ajatteli hän. Hän aavisti, ettei *tämä seikka*, ollut ainoa joka sai hänet rauhattomaksi. Ei, se oli jokin muu, joka vaati silmänräpäyksellistä ratkaisua. Mutta mitä se sitten oli, siitä hän ei voinut tehdä itselleen enempää selkoa kuin pukea se sanain muotoonkaan. — Ei, mieluummin sitten taistelu! Mieluummin Porfyrius ... tai Svidrigailov ... joko otteluvaatimus tai päällekkarkaus... ajatteli hän ja kiiruhti pois. Äkkiä tuli hän ajatelleeksi äitiään ja siskoaan ja tämä ajatus saattoi hänet silmittömästi säikähtymään.

Seuraavana aamuna heräsi hän Krestovskin saarella pensaan alla, vavisten kuumeesta. Sen jälkeen meni hän kotiin ja kävi levolle. Hän heräsi myöhään, kello oli kolme jälkeen puolen päivän. Kuume oli poissa.

Hän muisti, että Katerina Ivanovnan hautajaisia pidettiin sinä päivänä ja iloitsi siitä, ettei hän ollut niissä mukana. Nastasja kantoi hänelle ruokaa. Hän söi ja joi hyvällä ruokahalulla, melkeimpä mielellään. Hänen päänsä oli kevyempi ja hän tunsi olevansa rauhallisempi kuin muulloin niinä kolmena päivänä. Vieläpä hän ihmetteli

sitäkin, että niin suuri pelko oli voinut vallata hänet; —silloin avautui ovi ja Rasumihin astui sisään.

— Ah, hän syö ... silloin hän ei olekkaan sairas, sanoi Rasumihin, otti tuolin ja istuutui pöytään vastapäätä Raskolnikovia. Rasumihin oli liikutettu, eikä hän koettanut sitä salatakkaan, jos kohta hän ei kiivastunutkaan tai puhunut tavallista korkeammalla äänellä. Voi huomata, että hän oli tullut jonkun varman syyn perustalla.

— Kuulehan nyt, alkoi hän, — minä en välitä pirujakaan teistä kaikista. Nähtyäni kaikki käsittän minä, etten ymmärrä yhtään mitään. Minä pyydän, ettet uskoisi minun tulleen tänne houkuttelemaan sinulta mitään tietoa. Minä en välitä sinun salaisuuksistasi. En välitä hidun vertaakaan niistä. Ja vaikka sinä selittäisitkin koko asian, tekisin korvani kuuroksi... Minä olen vain tullut tänne saadakseni varmasti tietooni, henkilökohtaisesti tullakseni vakuutetuksi siitä, primo, onko se totta, että sinä olet hullu. Ollaan nimittäin sitä mieltä, että sinä joko olet sitä tai olet hyvällä tiellä sinnepäin, ja itsekin olen uskonut hieman sinnepäin. Siihen luuloon on minut johtanut sinun omituinen, osaksi inhottava menettelytapasi ... jota ei voida selittää millään lailla ... ja sitten käytöksesi äitiäsi ja sisartasi kohtaan. Vain ihmeotus tai lurjus ... ellei hän ole hulluinhuoneen asukas ... voi käyttäytyä sillä lailla kuin sinä olet tehnyt ... sinä siis olet hullu...

— Milloin tapasit heidät?

— Juuri nyt. Ja sinä, sinä et ole tavannut heitä pitkään aikaan. Missä sinä asuskelet ... sano se minulle, minä pyydän; kolme kertaa olen jo ollut täällä. Äitisi on vakavasti sairaana eilisestä asti. Hän tahtoi etsiä sinua. Avdotja Romanovna pidätti häntä siitä, mutta hän ei tahtonut kuunnella häntä, vaan sanoi: "Jos hän on sairas, jos hänen järkensä on sammunut, kuka häntä silloin tukisi, ellei äitinsä?" Me tulimme silloin kaikki kolmin tänne, sillä me emme voineet antaa hänen tulla yksinään. Aina ovelle saakka puhuimme hänen kanssaan ja koetimme rauhoittaa häntä. Me olimme perillä, mutta sinä et ollut kotona. Tässä hän istui. Siten istui hän kymmenisen minuttia, ja me seisoimme vaijeten hänen vieressään. Sitten hän nousi sanoen: "Koska hän voi käydä ulkona, on hän kai terve. Hän on siis unohtanut äitinsä. Minun ei sovi kerjätä rakkautta lapseni ovella." Hän palasi taas kotiin ja laskeutui vuoteelle. Nyt hänellä on kuume. "Minä sen kyllä näen", sanoi hän, "tuota tyttöä varten on hänellä aikaa viljalti". Hänen käsityksensä mukaan on "tuo tyttö" Sofia Semjonovna, sinun morsiamesi eli rakastajattaresi, mistä minä tiedän. Minä menin heti Sofia Semjonovnan luo, sillä, veli hyvä, minä halusin ottaa täysin selville, miten sinun laitasasi on ... minä menen sinne ja mitä minä tapaan ... ruumisarkun ja itkeviä lapsia. Sofia Semjonovna koetteli parillaan heidän surupukujaan. Sinä et ollut siellä. Minä katselin ympärilläni, pyysin

anteeksi ja läksin antamaan selontekoa Avdotja Romanovnalle. Kaikki oli silloin vain lorua. Se oli siis ilmeisesti vain — mielettömyyttä. Nyt istut tuossa syömässä häränpaistia ikäänkuin et olisi ruokaa nähnytään kolmeen päivään. Tosin tapaavat mielipuoletkin syödä, mutta vaikkeet vielä ole puhunut sanaakaan kanssani, näen kuitenkin, ettet ole hullu; siitä voin vaikka tehdä valan. Se on siis selvää, ettet sinä ole hullu. Piru teidät kaikki vieköön, tässä on salaisuus, jonka suhteen minulla ei enää ole halua vaivata itseäni. Minä olen vain tullut pitämään sinulle saarnaa kunnes väsyn siihen ... keventääkseni sydäntäni. Nyt tiedän, mitä minun on tehtävä.

— Mitä aijot tehdä?

— Mitä se sinulle kuuluu?

— Sinä ehkä aijot ruveta pulloa kallistelemaan?

— Miten sen tiedät?

— Se on helppo arvata.

Rasumihin vaikeni hetkeksi.

— Sinä olet aina ollut järkevä mies, sanoi hän vihdoin. — Sinä olet oikeassa, minä tahdon ruveta pulloja kallistelemaan. Hyvästi!

Ja hän aikoi poistua.

— Minä puhuin ... toissa päivänä sisareni kanssa sinusta.

— Minusta? Missä näit hänet toissapäivänä?

Rasumihin seisoj paikallaan kasvot kalpeina. Hänen sydämensä tykytti kiivaasti.

— Hän oli täällä aivan yksin. Täällä hän istui kanssani juttelemassa.

— Hänkö...?

— Niin, hän.

— Mitä sanoit sinä ... minä tarkoitan — minusta?

— Minä sanoin hänelle, että sinä olet sangen kunniallinen ja työteliäs ihminen. Sitä en sentään suonut hänelle, että sinä rakastat häntä, sillä sen hän tietää sanomattakin.

— Tietääkö hän sen?

— Kyllä, luonnollisesti. Minä sanoin hänelle, että miten tahansa minun käyneekin, tulisit sinä sentään aina olemaan hänen suojelijansa. Nyt jätän hänet sinun

huostaasi. Minä sanon sen sinulle, koska olen täysin vakuutettu, että sinä rakastat häntä ja että sinulla on täysin puhdas sydän. Minä tiedän myöskin, että hän saattaa rakastaa sinuakin ja että hän ehkä jo rakastaa. Päätä nyt itseksesi, kallisteletko pulloja vai etkö.

— Rodja ... näetkö ... mitä sinä tarkoitat? Jos kaikki tämä on salaisuus ... olkoon niin. Mutta minä olen varma siitä, että se on joutava asia ja että sinä olet sangen oivallinen, kunnon mies.

— Minä vain aijoin lisätä, silloin kuin sinä keskeytit minut, ettei koskaan tule urkkia toisten salaisuuksia. Kaikki aika on tullut, saat kuulla kaikki, jos se on välttämätöntä. Eilen lausui muuan henkilö minulle, että ihminen tarvitsee ilmaa. Nyt tahdon mennä hänen luokseen ja kysyä, mitä hän sillä tarkotti.

Rasumihin vaipui syviin ajatuksiin. Hänen mielensä oli liikutettu ja hän kummasteli, mitä kaikki tämä merkitsisi.

"Hän on osallisena valtiollisessa salaliitossa! Se on vallan varmaa. Ja hän on juuri tekemäisillään ratkasevan päätöksen. Mitään muuta se ei saata olla ... ja Dunja oli selvillä kaikesta", ajatteli hän itsekseen.

— Avdotja Romanovna käy siis luonasi, sanoi hän, — ja sinä aijot etsiä miestä, joka on sanonut, että ihminen tarvitsee enemmän ilmaa ja ... ja tällä kirjeellä on myös jotakin tekemistä siinä asiassa, päätti hän ikäänkuin itsekseen puhuen.

— Millä kirjeellä?

— Hän sai tänään kirjeen, joka saattoi hänet sangen liikutetuksi. Minä aloin puhua sinusta — mutta hän pyysi minun olemaan vaiti. Sitten hän lausui, että me ehkä eroomme ennen pitkää. Sitten hän kiitti minua kiihkeästi, mutta minä en tiedä miksi — ja meni sitten huoneeseensa ja sulki oven huolellisesti.

— Onko hän saanut kirjeen? kysyi Raskolnikov vielä kerran.

— On. Etkö sinä sitä tiennyt? Hm!

Molemmat vaikenivat.

— Hyvästi, Rodion! Veliseni, minä aijoin ... minun ajatukseni oli ... ei, hyvästi, minun on nyt lähdettävä. Sen verran voin sanoa sinulle, että pullosta en välitä.

Hän kiiruhti pois, mutta kun hän oli jo melkein sulkenut oven, kääntyi hän äkkiä takasin ja katsomatta Raskolnikoviin hän sanoi:

— Muistatko tuota murhaa, josta puhuit Porfyriuksen kanssa. Nyt murhaaja tavattu ja hän on tunnustanut kaikki. Hän on muuan maalari. Muistatko, miten hän puolusti molempia käsityöläisiä? Koko hänen ja toverinsa käytös oli toimeenpantu epäluulojen karkottamiseksi. Mitä sanot sinä sellasesta viekkaudesta, sellasesta sieluntilasta? Sitä on vaikea uskoa. Minun mielipiteeni mukaan on hän oikea näyttelytaidon mestari. Aatteles, miten minä petyin! Minähän saatoin itselleni kaikellaista vaivaa häntä puolustaakseni!

— Mutta sano minulle, mistä olet saanut tietää kaiken tämän ja miksi tämä asia niin kiinnittää mieltäsi?

— Miksikä ei se kiinnittäisi mieltäni? Porfyrius on minulle ilmoittanut kaikki.

— Porfyrius?

— Niin.

— Ja ... mitä hän uskoo? kysyi Raskolnikov suruisesti.

— Hän on selittänyt tämän tavallaan, sielullisesti.

— Onko hän itse selittänyt sen sinulle?

— On, hän itse. Hyvästi! Toiste kerron sinulle siitä enemmän. Nyt minulla on jotakin toimitettavaa. Pitkän aikaa uskoin ... niin, siitä puhun toiste. Minä olen juovuksissa, Rodja, aivan juovuksissa. Hyvästi! Minä palaan taas pian, Rodja!

Vihdoin hän läksi.

"Hän on osallisena jossakin valtiollisessa salaliitossa..." arveli Rasumihin, mennessään portaita alas. "Ja sisarensa on hän houkutellut osalliseksi. Heillä on kokouksensa. Miten muuten voisi selittää tätä sekaannusta. Jumalani, mitä kaikkea olen mielessäni kuvitellutkaan! Niin, se oli suuri erehdys ja minä olen tehnyt häntä kohtaan väärin. Silloin kun seisoiimme käytävässä lampun alla. Hyi, mikä inhottava ja katala ajatus minussa silloin oli! Mikolka teki kunnollisesti siinä, että hän tunnusti. Kaikki muu kyllä selvii nyt. Hänen sairautensa ja hänen omituiset tapansa. Yliopistossakin hän oli niin synkkä ja sulkeutunut... Mutta mitä se kirja merkinnee? Kuka sen on kirjottanut?"

Hänen ajatuksensa siirtyivät nyt Dunjaan ja hänen sydämensä alkoi pamppailla kiivaasti. Vihdoin hän heräsi ajatuksistaan ja kiiruhti eteenpäin nopein askelin.

Tuskin oli Rasumihin poistunut ennenkuin Raskolnikov alkoi vilkkaasti kulkea edestakasin huoneessaan. Uusi elämä näytti heränneen hänessä.

"Niin, vihdoinkin olen keksinyt keinon!"

Viime aikoina oli kaikki tuntunut hänestä niin ahtaalta ja painostava taakka oli rasittanut häntä, hän oli tuntenut olevansa loihdittu. Mikolkan esiintyessä Porfyriuksen luona oli tämä toivoton tila alkanut, hän ei ollut voinut keksiä mitään keinoa suoriutuakseen. Samana päivänä oli hän keskustellut Sonjan kanssa. Se ei ollut päättynyt niinkuin hän oli edeltäpäin päättänyt ... hän oli siis äkkiä sukeltanut pakoon jonkun heikkouden johdosta. Hänhän oli ollut yhtä mieltä Sonjan kanssa, oli vallan itsestään tunnustanut, ettei hän voinut elää yksin moisen omantunnon taakan alla. Ja Svidrigailov ... Svidrigailov on arvotus... Svidrigailov saattaa hänet myös rauhattomaksi, se on totta, mutta vallan toisella tavalla. Svidrigailovin kanssa syntyy ehkä vielä taistelukin... Svidrigailov on ehkä keino; mutta Porfyrius — Siinä toinen asia.

"Porfyrius oli siis itse kuitenkin selittänyt Rasumihinille kaiken tämän, oli psykologisesti selittänyt. Hän on taasen esiintynyt kirotun psykologiansa kera! Porfyrius? Olisiko hän hetkeksikään uskonut, että Mikolka oli syyllinen ... kaiken sen jälkeen, mitä heidän välillään tapahtui tuolla kerralla ... kahdenkesken ... ennen Mikolkan tuloa ... joka ei voinut olla muuta syytä kuin juuri tämä ainoa? (Raskolnikov oli viime päivinä antanut hänen ja Porfyriuksen välisen kohtausten tarkasti kertaantua mielessään.) *Sellasia* sanoja oli lausuttu, *sellasia* seikkoja esiintynyt, *sellasia* silmäyksiä vaihdettu, joitakin seikkoja esitetty *sellasella* äänellä — että sellanen kuin Mikolka (jonka Porfyrius oli ymmärtänyt ensi sanoissaan ja liikkeissään) ei kyennyt murtamaan sitä perustusta, jolle Porfyrius oli rakentanut todisteensa."

"Kas, kas!... Rasumihinkin oli epäillyt häntä! Lampun alla käytävässä tapahtunut tapaus oli vaikuttanut häneen. Ja sitten juoksi hän nopeasti Porfyriuksen luo ... miksi oli hän johtanut hänet harhapoluille ja kääntänyt hänen huomionsa Mikolkaan? Varmaankin oli hänellä siinä jokin salainen syy ... mutta mikä? Tuosta aamusta oli kulunut pitkä aika ... liian pitkä aika ja hän ei ollut siitä aamusta saakka kuullut eikä nähnyt Porfyriusta. No, sitä pahempi!..." Raskolnikov tarttui lakkiinsa ja aikoi lähteä. Tänäpäin tunsikin hän itsensä pitkistä ajoista täysin terveeksi. "Svidrigailovin kanssa on minun selvitettävä juttu", ajatteli hän, "ja se niin pian kuin mahdollista ja mihin hintaan tahansa; hän muuten odottaa, näyttää siltä, minun on tultava hänen luokseen. Tänä hetkenä hän tunsikin sydämessään syttyvän sellasen vihan, että hän olisi saattanut tappaa molemmat: Svidrigailovin ja Porfyriuksen. Ainakin hän tunsikin, että ellei hän nyt kykene sitä tekemään, voisi hän sen kuitenkin tehdä tulevaisuudessa. Saammepa nähdä, saammepa nähdä!" huudahti hän.

Tuskin oli hän avannut ovea kun hän jo samassa syöksähti itse Porfyriusta vastaan, joka oli aikeissa käydä hänen luonaan. Raskolnikov tunsi ensi hetkenä kivettyvänsä, mutta omituista kyllä, kun ensimmäinen yllätys oli ohitse, ei hän tuntenut mitään pelkoa Porfyriusta kohtaan. Hän oli varoillaan ja valmistautui vastaanottamaan. "Tämä ehkä on ratkasu! Miksi tulee hän tänne hiipien kuin kissa, niin hiljaa, etten minä kuullut sitä? Ehkä hän on kuunnellut?"

— Tällasta vierasta ette kai odottanut? huudahti Porfyrius naurahtaen. — Minä olen jo pitemmän aikaa tuuminut käydä luonanne. Nyt kuljin sattumalta ohi ja ajattelin: miksikä en kävisi sisään kuulemaan, miten hänen laitansa on? Tehän olitte uloslähtemässä? Minä en tahdo pidättää teitä. Mutta ensin saan pyytää teiltä paperossia.

— Istukaa, Porfyrius Petrovitsh, sanoi Raskolnikov niin ilosella ja suruttomalla äänellä, että hän itsekin kummasteli sitä.

Ihminen voi kärsiä kuolontuskia ryövärin läheisyydessä, mutta samana hetkenä kun hän tuntee veitsen kurkullaan, katoa usein kaikki tuska. Raskolnikov siis istuutui Porfyriusta vastapäätä ja katseli häntä avomielisin silmäyksin.

Porfyrius vilkutti silmiään ja sytytti paperossinsa. "No, puhu, puhu", arveli Raskolnikov, "no, mitä odottelet, miksi et puhu?"

II.

— Tässä meillä on esimerkiksi nämä paperossit! alkoi Porfyrius vihdoin sytytettyään paperossin ja vedettyään siitä joitakin syviä vetoja, —onnettomuus, todellinen turmio, mutta voinko luopua niistä? En! Minä tunnen, että ne repivät kurkkuani, toisinaan on minun myös vaikeata hengittää. Tiedättekö, minä olen tosiaan suruissani. Aivan äskettäin olin minä B:n luona, joka tutkii joka sairasta puoli tuntia. Nähtyään minut naurahti hän, naputti rintaani ja kuunteli. — "Tupakka ei kelpaa Teille," sanoi hän, "teillä on keuhkotukkeutuma." Miten minä voisin luopua polttamisesta? Minkä korvauksen voisin saada siitä? Minä en juo, aito onnettomuus tosiaan, ha, ha, ha, onnettomuus, etten juo! Kaikki on relativista, Rodion Romanovitsh, kaikki on relativista!

"Mitähän tämä merkinnee, alkaneekohan hän taas vanhan kuulustamistapansa?" ajatteli Raskolnikov inholla. Koko heidän edellinen kohtauksensa oli taas selvänä hänen edessään, ja sama tunne, joka häntä silloin vaivasi, valtasi hänet uudelleen.

— Minä olin teidän luonanne jo eilen, mutta siitä ette te luonnollisesti tiedä mitään, jatkoi Porfyrius katsellen ympärilleen huoneessa, — täällä, juuri tässä huoneessa

minä olin. Minä menin ohi vallan kuin tänään; minäpä käyn hänen luonaan, ajattelin. Minä tulin ylös, tapasin oven avoinna, katselin ympärilleni ... odotin, en sanonut mitään tytölle, vaan menin taas tieheni. Te ette tapaa sulkea ovea, vai miten?

Raskolnikovin kasvot mustenivat mustenemistaan. Porfyrius arvasi hänen ajatuksensa.

— Minä olen tullut antamaan teille selityksen, rakas Rodion Romanovitschini. Minä olen teille sellasen velassa, jatkoi hän hymyillen ja taputtaen Raskolnikovia polvelle. Mutta samalla saivat hänen kasvonsa vakavan ja surumielisen ilmeen. Koskaan ei hän ollut nähnyt sellasta ilmettä Porfyriuksessa, ei ollut koskaan uskonut, että hänen kasvoilleen voisi nousta moinen ilme.

— Meidän välinen viimeinen kohtauksemme oli tosiaan omituinen, Rodion Romanovitsh. Ensimmäinen kohtauksemme tuntui tosin samalta; mutta silloin ... no, sehän on samantekevää! Asia on siis seuraava: Minä tunnen rikkoneeni sangen paljon teitä vastaan. Erotessamme olivat teidän hermonne mitä kiihottuneimmat, ja teidän polvenne vapisivat; myös minun hermoni olivat kiihottuneet ja minun polveni vapisivat. Nähkääs se, mitä silloin tapahtui meidän välillämme, oli tosiaan sopimatonta eikä aivan *gentlemannimaista*. Mehän olemme *gentlemanneja*, eikö totta? sitä emme saa unohtaa! Te muistatte kyllä, miten pitkälle menimme silloin ... se oli tosiaan sangen sopimatonta.

— Niin, miksikä te tosiaan minua luulette? kysyi Raskolnikov kummastuneena ja tuijottaen Porfyriusta suoraan silmiin.

— Minä olen tullut siihen vakaumukseen, että meidän on parempi puhua avosydämisesti keskenämme, jatkoi Porfyrius Petrovitsh päätään kumartaen ikäänkuin luopuen edelleen hämmentämästä entistä uhriaan katseineen, hän näytti tahtovansa osottaa halveksivansa tavallisia juoniansa ja temppujansa. — Niin, sellaisia epäilyksiä ja sellaisia kohtauksia ei enää saa esiintyä välillämme. Sillä kerralla Mikolka meidät erotti; en tiedä, miten pitkälle se muuten olisi saattanut mennä. Tuo kirottu käsityöläinen oli silloin tuon lautaseinän takana ... voitteko kuvitella mielessänne? Te luonnollisesti tiedätte sen jo, minä sain heti tietää, että hän oli ollut luonanne, mutta teidän silloinen edellytyksenne ei ollut oikea. Minä en ollut lähettänyt noutamaan ketään enkä ollut mitään järjestänyt edeltäpäin. Te kysyitte: miksi miksi? Mitä vastaan teille tähän? Kaikki yllätti minut niin äkkiä, minulla tuskin sen verran mielenmalttia, että muistin lähettää noutamaan noita molempia talonmiehiä (te kai huomaisitte heidät ohimennen)... Silloin välähti mieleeni ajatus, nopea kuin salama. Näettekö, Rodion Romanovitsh, minä olin silloin niin varma vakaumuksessani. Siksi ajattelin ... jos toisen jätänkin rauhaan joksikin aikaa, tartun

ainakin toista häntään ... ainakin teen voitavani. Te olette liian äkkipikainen, teillä on aivan liian äkkipikainen luonne, Rodion Romanovitsh, tavattoman ärtynen lukuunottamatta kaikkia muita ominaisuuksia luonteen ja sydämen alalla, joista tunnen ainakin osan, hauskaa kyllä. No, myönnettäköön, sillä kerralla ymmärsin yhtä hyvin kuin nytkin, että ihminen vain poikkeustapauksissa heti tunnustaa ja kertoo koko jutun sen pienempiä yksityiskohtia myöten. Toisinaan saattaa tapahtua, etenkin jos edeltäpäin on oivaltanut suunnitella asian niin että epäilty menettää viimeisenkin malttinsa siekaleen. Ei, ajattelin minä, jospa minulla olisi edes vähäpätöisin pieni todiste tukikohtana . . . jotakin kouriintuntuva, eikä vain yksistään psykologiaa. Sillä, ajattelin, jos ihminen on syyllinen, voi toivoa jollakin lailla voivansa houkutella häneltä joitakin seikkoja. Tällaisissa tapauksissa on myös oikeus usein odottaa sangen arveluttavaa ratkaisua. Muuten luotin teidän luonteeseenne, Rodion Romanovitsh, teidän sangen kiehuvaan luonteeseenne! Toivoin siltä paljoo.

— Mistä te tosiaan puhutte?... Mitä te sanotte?... mutisi Raskolnikov itsekseen oikein tietämättä, mitä sanoi. "Mistä hän tosiaan puhuu, pitäneeköhän hän minua tosiaan syyllisenä?"

— Mistä minä puhun? Minä olen tullut antamaan teille selitystä, se on, niin sanoakseni, pyhin velvollisuuteni. Minä koetan selittää alusta loppuun koko jutun tuosta ... mielenvikaisuudesta. Minä olen aiheuttanut teille useita kärsimyksiä, Rodion Romanovitsh, enkä kuitenkaan ole mikään petoeläin. Minä voin sangen hyvin käsittää, millaseksi huoltien ahdistama, mutta samalla kertaa ylpeä, voimakas ja kärsimätön, etenkin kärsimätön ihminen tuntee mielensä, kun hänen on siedettävä kaikkea tätä. Ennen kaikkea selitän täten, että pidän teitä mitä jaloimpana ihmisenä, jota kaunistaa suuri, ylevämielinen sydän, vaikken minä voi omata teidän mielipiteitänne. Minä pidän velvollisuutenani tunnustaa tämä vapaasti ja suoraan, sillä tarkoitukseni ei ole pimittää teitä. Heti tutustuessani teihin, tunsin samalla vetoa teihin. Ehkä te nauratte sille. Vaikka niinkin! Minä tiedän, ettette te ensimmäisestä kohtauksestamme saakka ole voinut sietää minua, sillä jos saan sen sanoa itse, ei minussa tosiaan ole mitään puoleensa vetävää. Siitä saatte ajatella, mitä haluatte. Toivoni on kuitenkin koettaa hävittää tuo epämielunen vaikutus ja todistaa, että minäkin olen ihminen, jolla on sydän ja omatunto. Tämä on, suoraan sanoen, ainoa tarkoitukseni.

Porfyrius Petrovitsh noudatti nyt jokusen sekunnin arvokasta hiljaisuutta.

Raskolnikovin valtasi uusi tuska. Ajatus, että Porfyrius piti häntä syyttömänä, vaivasi häntä.

— On ehkä tarpeetonta toistaa kaikkea alusta, jatkoi Porfyrius Petrovitsh, se olisi tarpeetonta, minä tuskin voisin muistaa kaikkea. Mitäpä siitä muuten olisi

hyötyäkään? Alussa huhuja: mitä huhuja? Mistä ja keneltä ... miten te siihen sekotuitte ... minun mielipiteeni mukaan olisi myös tarpeetonta puhua siitä. Mitä minuun tulee, tulini minä sattumalta ... pelkkä sattuma, joka kyllä saattoi näyttää epäiltävältä, mutta joka ei varmuudella ollut sitä ... mikä sattuma, hm ... minä luulen, ettei maksa edes vaivaa mainita siitä. Kaikki nämä huhut ynnä jotkut muut seikat synnyttivät päässäni ajatuksia. Minä tunnustan sen suoraan ... sillä kertaa oli ensimmäinen, joka kävin teidän kimppuunne. Mitä tulee vanhuksen selityksiin asiasta, ovat ne pelkkää lorua. Sellasta tapahtuu usein. Minä sain tietooni tapauksen konttorissa — pienimpine yksityiskohtineen, myös aivan sattumalta, ja eräältä silminnäkijältä, joka tietämättään kertoi sen aivan erinomaisen hyvin. Siten lisättiin uusi vanhaan, rakas Rodion Romanovitsh. Miten olisi silloin ollut mahdotonta saada joitakin ajatuksia? Sadasta kaninista ei tullut hevosta, sadasta epäilyksen syystä ei todistettu, sanoo sananlasku. Mutta se pätee vain silloin kun on kysymys järkiperusteista. Koettakaa käyttää mitä "intohimojen" suhteen, koetelkaa vain niitä ... tutkintotuomari on vain ihminen! Silloin johtui mieleeni teidän käsittelyenne aikakauslehdessä, te muistatte, että me puhuimme siitä laajemmin teidän ensi kertaa luonani käydessänne. Minä laskin leikkiä siitä, mutta vain suututtaakseni teitä ja saadakseni teidän paremmin paljastamaan itsenne. Minä sanon teille vielä kerran, että te olette sangen kärsimätön ja sairas, Rodion Romanovitsh. Että te myöskin olette rohkea, ylpeä ja vakava ... että samalla olette herkkätunteinen ja olette kokenut paljon, sen tiedän myöskin. Kaikki nämä ominaisuutenne tunnen sangen hyvin; teidän tutkielmanne oli sopusoinnussa sen kanssa. Se on syntynyt unettomina öinä, jalon vihan vaikutuksesta; lämmin, tulinen sykkivä sydän ja sorrettu innostus on sen kirjoittanut. Mutta ylpeys ja tuollanen sorrettu innostus ovat nuorisolle vaarallisia. Sillä kertaa laskin leikkiä kanssanne, mutta nyt sanon, että tosiaan olen ihastunut tuohon kynänne ensimmäiseen, nuorekkaaseen, lämpöhenkiseen kokeeseen. Minä pidän siitä "en amateur". Se on savua ja usvaa, mutta pimeydestä kuulee sointuvan äänen. Teidän tutkielmanne on järjetön ja kiihkosa, mutta se henkii suoruutta, nuorekasta, lahjomatonta ylpeyttä, epätoivon sitkeyttä. Se on synkkä kuvaus, mutta juuri se on etu. Luettuani sen ja pantuani sen pois käsistäni, sanoin itsekseni: Tuon ihmisen kanssa joudumme varmasti tekemisiin. Minä kysyn teiltä, miten voi välttää olemasta kiinnitetty lopun suhteen moisten preliminärien jälkeen. Minun, tutkintatuomarin ei sovi siitä kovin ihastua. Nyt on Mikolka vallassani ja tosiseikkoja kaupan päällisiksi, te voitte katsella asiaa miltä kannalta tahdotte, mutta tosiseikkoja on ja sitä paitsi on siinä olemassa hieman psykologiaakin, häneen on minun nyt ryhdyttävä, sillä siinä on kysymyksessä elämä tai kuolema. Te ehkä kysytte miksi sanon kaiken tämän teille ... siksi että näkisitte asian selvänä edessänne, ettekä tuomitsisi minua julman kohteluni vuoksi tuolla mainitulla kerralla. Eikö se ehkä ollut hävytöntä? Enkö puhu suoraan, ha, ha, ha!

Mitä sitten uskotte? Luuletteko ehkä, etten ole antanut toimittaa luonanne kotitarkastusta? Niin, niin, hi, hi, hi! Silloin olitte sairaana tällä sohvalla. Tosin ei virallista ja omassa persoonassani, mutta kotitarkastus täällä toimitettiin. Mitä pienimmät pikkuseikatkin tutkittiin, tarkkaan, mutta turhaan. Silloin ajattelin, nyt täytyy tuon ihmisen tulla itsensä, hänen täytyy tulla ja pian; jos hän on syyllinen, tulee hän varmasti sangen pian. Ellei ketään muuta tulisikaan ... hän tulee varmasti. Muistatteko, miten herra Rasumihin jo alussa paljasti itsensä. Se oli jo ennakolta suunniteltu teitä suuttuttamaan. Huhut oli myös tarkoituksella pantu kiertämään, sillä Rasumihin on henkilö, joka ei voi salata suuttumustaan. Herra Sametov oli ensimmäinen, joka pani merkille teidän uhmanne ja teidän rohkeutenne. Mutta mikä päähänpisto se oli, kun ravintolassa toivotitte nuo sanat: "minä olen murhannut!" Se oli sangen rohkeata, sangen julkeata. Jos tämä on syyllinen, ajattelin minä, tulee hänestä pelottava vastustaja. Minä siis odotin, odotin kärsimättä. Sametov nolostui täydelleen sillä kerralla ... niin, siten voi tapahtua ... kirotulla psykologialla on aina kaksi puolta. No, minä odotin, ja katso, Jumala lähetti teidät ... te tulitte! Miten sydän silloin tykyttikään rinnassani sillä kerralla, hi, hi, hi! Miksi teidän piti tulla juuri sillä kerralla? Entä teidän naurunne, teidän ilonen naurunne sisään tullessanne? Muistatteko sitä? Minä heti arvasin, mitä sisimmässänne tapahtui, oli vallan samaa kuin olisin katsonut sydämeenne lasiruudun läpi. Ellen olisi odottanut teitä sellasella levottomuudella, en myöskään olisi huomannut teidän nauruanne. Te näette mikä vaikutus oikealla mielialalla on. Entä herra Rasumihin, miten hän käyttäisi ... ah! ... entä kivi, kivi ... muistatteko kiveä, jonka alle kätkitte tavarat? Minusta tuntuu siltä kuin näkisin sen jossakin kyökkipuutarhassa ... te puhuitte siitä Sametoville ja toisella kertaa minulle. Sitten iskimme teidän tutkielmaanne ja kun te silloin aloitte selittää ... huomasi heti, että joka sanalla oli kaksi puolta sekä että asiassa oli vallan toinen ajatus. Näettekö, Rodion Romanovitsh, sillä lailla tulin asian äärimpään kohtaan ja kun iskin pääni seinään, sain täyden tajuntani. Ei, sanoin itsekseni, mihinkä minä ryhdyinkään? Kaiken tuonhan voi kääntää millaseksi tahtoo, ehkä on vastakohta yhtä otaksuttava. Todellinen kiusa! Ei, pieninkin tukikohta, tosiseikka miten vähäpätönen tahansa, olisi minulle paljon mielusampi, ajattelin... Kun sitten sain kuulla jutun ovikellosta, silloin olin tukehtua ja minut valtasivat kuumepuistutukset. Mutta, ajattelin, tuossa meillä on tukikohta ja se vielä vankka. Nyt oli juttuileminen lopussa, minä olin menettänyt halun siihen. Minä olisin mielelläni antanut tuhat ruplaa, jos olisin saanut nähdä teidät omin silmin seurattessanne tuota käsityöläistä uskaltamatta puhutella häntä, kun hän oli lennättänyt sanan "murhaaja" vasten naamaanne; ja sitten kuumeenpuistutukset ... ja ovikello, kuumeen yhä raivotessa teissä. No, Rodion Romanovitsh, miten voitte ihmetellä sitä, että hieman laskin leikkiä kanssanne kaiken tämän jälkeen. Miksi tulitte juuri silloin? Olihan vallan kuin joku olisi

pakottanut teitä tulemaan. Ja ellei Mikolka olisi tullut väliin ... te muistatte Mikolkan? Tuolla kerralla... Se oli salama kirkkaalta taivaalta. No, miten vaikutti tuo salama minuun? Luotinko siihen hitusenkaan vertaa?... Te näitte itse. Niin, lähdeTTYänne ja ensin vastattuanne koko järkevästi kysymyksiini ... en uskonut sitä ollenkaan! Niin varma olin vakaumuksessani... Ei, ajattelin, ei ole koskaan mahdollista ... miten tässä voisi olla kysymyksessä Mikolka?

— Mutta Rasumihin sanoi minulle äskettäin, että te piditte Mikolkaa syyllisenä ja että itse olitte koettanut saattaa Rasumihiniä uskomaan...

Hänen henkensä loppui, eikä hän voinut jatkaa. Kuumeentapasella tuskalla hän kuunteli, miten ihminen, joka täydelleen oli katsonut hän sisimpäänsä, näytti mielivän luopua omista havainnoistaan. Hän melkein pelkäsi tätä mahdollisuutta, eikä uskonut siihen. Hän lausui kaksimielisiä sanoja ja koetti siten synnyttää varmempaa ja selvempää lausuntoa.

— Ah, herra Rasumihin! huudahti Porfyrius Petrovitsh, ikäänkuin Raskolnikovin epävakaa kysymys olisi tehnyt hänelle hyvää ... ha, ha, ha! Niin, tuo herra Rasumihin, hänestä meidän on koetettava päästä eroon. Te tunnette sananparren: "Kun kaksi tulee hyvin toimeen, on kolmas liallinen". Ja häneen nähden on asia vällän toinen, häntä ei asia koske ollenkaan; hän tuli juosten luokseni sangen kalpeana... No, Jumala hänen kanssaan, miksi sekottaisitte te hänet asiaan!... Mikolka ... tahdotteko tietää, mikä käki hän on, se merkitsee, miksi hänet käsitätän. Ensinnä hän on alaikäinen lapsi, ja ellei voidakaan sanoa hänen olevan nuorukaisen, on hän kuitenkin jotakin sen tapaista, jonkillaan taiteilija. Tietysti, älkää naurako määritykselleni. Hän on viaton ja liian avosydäminen sielu. Hänellä on sydän ja hän on intoilija. Hän laulaa ja tanssii, kertoo juttuja, kerrotaan, ja sitä niin hyvin, että ihmisiä kasaantuu joka suunnalta saadakseen vain kuulla häntä. On maalarinopissa ja nauraa itsensä viälliseksi, jos hänelle vain näyttää pikkusormea, juo itsensä sikahumalaan, ei maun vuoksi, vaan ainoastaan sattumalta, jos joku tarjoo hänelle viinaa, kuin lapsi ... sellanen hän on. Niinpä esim. hän on varastanut, mutta hänellä ei ole pienintäkään aavistusta siitä, sillä hän selittelee tuolla lailla: "Jos joku ottaa jotakin maasta, onko se varkautta?" Hän on kerettiläinen tai oikeammin laholainen ja parin vuoden ajan on hän ollut kunnianarvosen vanhuksen hengellisen valvonnan alasena. Kaiken tämän olen saanut tietää osaksi häneltä itseltään, osaksi Saraiskin asujamistolta. Eikä siinä ole kaikkea. Hän aikoi myös paeta aroille ja ruveta erakoksi, oli uskonnollinen haaveksija, rukoili yöt läpeensä ja luki "todellisten vanhoja jäljennöksiä", niin että hän viimeksi menetti sen järjenhitusen, mikä hänellä vielä oli jälellä. Pietari on vaikuttanut voimakkaasti häneen, etenkin naiset ... viina luonnollisesti myöskin. Hänellä on sangen tunteellinen luonto ja hän olisi pian unohtanut "arvokkaat vanhimmat". Kun nyt tuo löytötavarajuttu

esiintyi, joutui hän vallan suunniltaan ja aikoi hirttää itsensä tai paeta. Ei voida auttaa sitä, että kansan oikeuskäsite nyt on sellanen. Useimmat heistä pelkäävät tavattomasti tuomioistuinta ja pitävät "oikeuden eteen kutsumista" samana kuin "tuomitukseksi tulemista". Missä on syy tähän? Saammepa nähdä mitä uusi oikeussäädös voi saada aikaan. Jumala suokoon, että siitä koituisi hyvää. No, vankilassa on hän taas alettava ajatella noita arvokkaita vanhimpia. Raamattua on hän taas alkanut lukea. Tiedättekö, Rodion Romanovitsh, mitä merkitsee "ruveta marttiiraksi"? Sen tapanen kansa ei tarkoita siinä kärsiä "asian tähden", ei se merkitse yleensä kärsimyksen ottamista kannettavakseen, rupeamista toisten ristinkantajaksi, jos niin vaaditaan. Jos maallinen valta heidät siten tuomitsee, on se heidän silmissään sitä ansiokkaampaa. Pitkän aikaa sitten istui muuan tuollanen hurskas vanki vankilassa kokonaisen vuoden. Yöt nukkui hän uunin päällä ja luki raamattua niin perinpohjaisesti, että hän vihdoinkin menetti järkensä ja otti muutamana päivänä suuren tiilikiven ja heitti sen tirehtörin jälkeen ilman että tämä oli tehnyt hänelle vähintäkään. Ja hän heitti sen tarkotuksella siten, ettei kivi saapunut perille, eikä tehnyt vähintäkään vahinkoa. Tuloksena oli se, mitä hän toivoi: hän tahtoi päästä marttiiraksi!... Minä olen vallan varma, että Mikolkalla on samat tarkotukset. Minä tiedän sen varmasti ja voin esittää todisteita siihen. Itse ei hän edes tiedä sitä mitä minä tiedän. Mitä, ettekö usko, että näitten ihmisten parissa voi olla kiihkoilijoita? Juuri heidän parissaan!... Nyt on taas "arvokkaan vanhimman" vuoro, etenkin kun hänet on vapautettu nuorasta. Muuten hän pian tunnustaa kaikki minulle, hän kyllä tulee; ehkä te luulette häntä johdonmukaseksi?... Odottakaa vain, ei kestä kauvaa, ennenkuin hän laulaa toista ääntä. Minä odotan joka hetki, että hän peräyttää itsesyytöksensä. Minä oikein pidän tuosta Mikolkasta. Minä tarkkaan häntä mitä tarkimmin. Voitteko ajatella, hi, hi hi ... useihin kysymyksiin antaa hän sangen sopivia vastauksia: näkyy selvästi, että hänelle on ilmotettu paljon; hän oli sangen hyvin valmistautunut. Toisissa suhteissa oli hän taas miten taipuvainen tahansa. Hänellä ei ollut käsitystä mitään, ei edes omasta hävyttömydestään. Ei, kuomaseni Rodion Romanovitsh, tässä ei ole kysymyksessä Mikolka, tässä on musta, synkkä teko, jonka vallitseva ajanhenki on synnyttänyt, tapaus, joka sopii vain nykyajan tulospöyhä, tämän ajan, joka on karkottanut sydämen luonnolliset tunteet ja joka toistaa sellaisia lauseita kuin esim. että veri vaikuttaa virkistävästi ja joka lakkaamatta saarnaa nautinnon evankeliumia. Ne ovat mielikuvia, jotka ovat ammennetut kirjoista; ne ovat teoriain kiihottamia sieluja. Kyky uskaltaa ottaa ensi askeleen, päättäväisyys, jota voidaan verrata siihen, kun joku hyppää alas kirkontornista. Päättäväisyys, joka kyllä uskaltaa tehdä rikoksen, mutta joka ei uskalla seistä omilla jaloillaan. Unohtaa sulkemasta ovea ja murhaa, murhaa kaksi henkilöä, koska teoriat vaativat sitä. Murhaa, mutta ei ymmärrä varastaa; sen minkä on saanut siepatuksi, piilottaa kiven

alle! Eikä tyydy siihen, että on *kerran* kokenut moista tuskaa ... seisoo oven takana kun ollaan aikeissa murtaa se, kun ovikelloa soitetaan, niin että koko talo voi tulla sinne ... ei, *vielä kerran*, joskin puoleksi tajuttomana, on hän pakotettu menemään tuohon tyhjään huoneustoon palauttaakseen mieleensä kellon soinnun... Olkoon, että otaksumme kaiken tämän johtuneen sairaudesta, mutta miten selittää, että murhaaja siitä huolimatta pitää itseään kunniallisena ihmisenä, ylenkatsoo muita ihmisiä ja harhailee kaikkialla kuin kalpea enkeli... Ei, rakas Rodion Romanovitsh, tässä ei ole kysymyksessä Mikolka ... tässä ei ole jälkeäkään Mikolkasta.

Nämä sanat, jotka eivät olleet sopusoinnussa Raskolnikovin mielipiteen kanssa Porfyrius Petrovitshin viime käsityksestä, koskivat häntä suoraan sydämeen, hän horjui aivan kuin salaman tapaamana.

— Kuka oli ... siis ... kuka on murhaaja?... kysyi hän melkein hengittämättä. Hänen oli mahdoton pidättää tätä kysymystä. Porfyrius Petrovitsh vaipui tuolinselkää vastaan aivan kuin tämä kysymys olisi tullut hänelle vallan odottamatta.

— Miten; kysyttekö te vielä, kuka on murhaaja? sanoi hän aivan kuin ollen uskomatta korviaan.

— *Te olette murhaaja*, Rodion Romanovitsh! Te se olitte... lisäsi hän tuskasesti, kuiskaten, mutta varmaa vakaumusta todistavalla äänellä.

Raskolnikov hypähti seisaalleen, seisoi joitakin hetkiä sanaakaan sanomatta, istui sitten taas. Hänen kasvonsa vääristyivät kouristuksentapaisista tempomisista.

— Nyt teidän huulenne taas vapisevat aivan kuin tuolla eräällä kerralla! mutisi Porfyrius Petrovitsh jonkinlaista myötätuntoa äänessään. — Näyttää siltä kuin ette aivan olisi ymmärtänyt minua, Rodion Romanovitsh, alkoi hetken vaitiolon jälkeen. — Siksi olette niin hämmästynyt. Minähän olen tullut tänne pelkästään sanoakseni teille *kaikki* ja puhuakseni avoimesti kanssanne.

— Minä en ole tehnyt sitä! kuiskasi Rodion Romanovitsh aivan kuin pikku lasten on tapana tehdä kun heitä syytetään jostakin laimiinlyönnistä.

— Kyllä, te sen olette tehnyt, Rodion Romanovits, *te* eikä kukaan muu, sanoi Porfyrius ankarasti ja varmasti.

Molemmat vaikenivat; tätä vaitiota kesti omituisen kauvan, ehkä melkein kymmenen minuttia. Raskolnikov istui käsivarret nojassa pöytää vastaan ja sukki sormineen tukkaansa. Porfyrius Petrovitsh oli vaiti, katseli häntä ja odotti. Äkkiä kohotti Raskolnikov päänsä ja sanoi ylenkatseellisella äänellä:

— Nyt taas alatte vanhat metkunne, Porfyrius Petrovitsh. Samaa, aina samaa. Minä en voi käsittää sitä, ettet jo itsekin väsy niihin.

— Vaiti! Mitä välitän minä nykyään metkuista! Jos tässä olisi joitakin todistajia, olisi asian laita toinen! Mehän kuiskailemme tässä kahdenkesken. Voittehan itsekin huomata, etten ole tullut vangitsemaan teitä. Joko te nyt tunnustatte tai ette ... on se minusta tällä hetkellä samantekevää. Minun vakaumustani ei voi järkyttää, vaikkapa te ette tunnustaisikaan.

— Mutta jos se on totta, miksi olette tosiaan tullut tänne? kysyi Raskolnikov suuttuneena. — Minun on vielä kerran kysyttävä teiltä: jos te pidätte minua syyllisenä, miksi ette sitten vangitse minua?

— No, tuopa oli sentään järkevä kysymys. Minä vastaan siihen tarkoin: ensinnäkään ei se olisi edullista minulle; jos vangitsisin teidät juuri nyt.

— Miksi ei edullista? Jos olet vakuutettu, täytyy teidän toki...

— Ah, mitä se tähän kuuluu? Ehkä se on vain mielikuvitusta? Mitä hyötyä minulla siitä olisi, jos teidät pidättäisinkin? Koska te toivotte sitä, huomaatte kai hyvin että se on minusta samantekevää. Jos minä esim. toisin tuon käsityöläisen todistamaan teitä vastaan ja te sanoisitte hänelle: Sinä olit juovuksissa! Kuka on nähnyt meidät yhdessä? Niin, minä pidän sinua juopuneena ja sitä kai sinä olitkin. No, vastaisinko minä teille?... Sitä suuremmalla syyllä kun teidän väitteenne näyttää uskottavalta ja hänellä on vain psykologinen ... ja tuollasten tyhmyrien kanssa ei maksa vaivaa käsitellä psykologisia problemeja... Te sitä vastoin, te iskette naulan päähän mielipiteellänne hänestä; hän juo tosiaan, tuo nauti, ja sen tietävät kaikki. Sitä paitsihan olen useita kertoja sanonut teille, että tuolla psykologialla on kaksi puolta ja toinen puoli usein tuntuu uskottavammalta sekä että minä tämän lukuunottaessa, en voi esittää mitään todisteita teitä vastaan, vaikka minä nyt olen pakotettu vangitsemaan teidät, ja kuten näette, itse olen tullut ilmottamaan sen teille (toinen ei myöskään tekisi sitä), ettei tämä tulisi olemaan ollenkaan edullista teille ... niin, ja toiseksi olen tullut tänne...

— No, toiseksi siis?... Raskolnikov pidätti henkeään.

— Syystä että minä, kuten jo sanoin, pidin itseäni velvollisena antamaan teille selityksen. Minä en voinut pitää parempaa, että te piditte minua hirviönä, sitä suuremmalla syyllä kun minä — uskokaa minua jos tahdotte — tosiaan pidän teistä. Ja tämän johdosta olen kolmanneksi tullut tänne saadakseni teidän ... tekemään julkisen ja kunniallisen tunnustuksen. Se olisi tavattoman edullista sekä teille että

minulle ... sillä silloin olisin minä vapaa koko jutusta. No, mitä arvelette; olenko suora, vai enkö?

Raskolnikov mietti hetken.

— Kuulkaa nyt, Porfyrius Petrovitsh, juuri äsken te sanoitte, että tämä kaikki vain oli psykologiaa ja nyt olette äkkiä siirtynyt matematiikkaan... Mitä sanoitte, jos kaikesta tästä huolimatta kuitenkin erehtyisitte?

— Ei, Rodion Romanovitsh, minä en erehdy. Minulla on muuan pieni tukikohta, jonka haltuun olen päässyt... Jumala on antanut sen minulle.

— Mikä tukikohta?

— Sitä en sano, Rodion Romanovitsh. Joka tapauksessa minulla ei ollut oikeutta viivytellä kauvemmin, minun on annettava vangita teidät. Ajatelkaa sen vuoksi asiaa, minusta on se samantekevää. Se on vain pelkästään omasta syystä. Kautta Jumalan, Rodion Romanovitsh, asia luonnistuu paremmin sillä lailla.

Raskolnikov hymyili pilkallisesti.

— Tämä kaikki ei ole pelkästään naurettavaa, vaan onpa se hävytöntäkin. No, otaksukaamme ... vain otaksukaamme, ymmärrätkö, että minä tosiaan olisin syyllinen. Mitä hyötyä teillä siitä olisi, jos tulisin vapaaehtoisesti tekemään tunnustuksen?

— Ah, Rodion Romanovitsh, ettekö te voi huomata, mitä huomiota se herättäisi, jos te itsestänne tulisitte juuri nyt, kun vallan toinen on ottanut rikoksen kantaakseen. Minä lupaan teille pyhällä valalla, että minä järjestän kaikki niin, että teidän ilmotuksenne näyttää tulevan vallan odottamatta. Koko tuon psykologian unohdan ja epäilykseni vaihdan nollaan, niin että teidän rikoksenne tulee näyttämään mielenhäiriöltä, sillä sellanenhän asian laita todellisuudessa onkin. Minä olen kunniallinen ihminen, Rodion Romanovitsh, ja pidän sanani.

Raskolnikovin pää riippui vaijeten ja synkkänä, hän oli kauvan ajatuksiinsa vaipuneena, sitten hän nauroi pilkallisesti. Mutta tällä kerralla oli hänen hymynsä lempeätä ja täynnä tuskaa.

— Ah, se ei kelpaa mihinkään! sanoi hän ikäänkuin lakaten teeskentelemästä Porfyriuksen edessä. — Ei maksa vaivaa! Minä ... minä en ollenkaan halua teidän alennustanne.

— Sitäpä pelkäsin! huudahti Porfyrius kiihkeästi. — Sitä minä ensin pelkäsin. Minä melkein aavistin, että te halveksitte meidän alennustamme.

Raskolnikov katseli täynnä tuskaa kysyvästi häneen.

— Ei, ei, te ette saa sillä lailla halveksia elämää, jatkoi Porfyrius... — Teillä on vielä suuri määrä sitä jälellä. Miksikä ette käyttäisi hyväksenne alennusta, miksikä ette? Te olette sangen kärsimätön ihminen.

— Mitä minulla on suuri määrä jälellä?

— Elämää. Oletteko profetta, mitä tosiaan tiedätte? Etsikää ja te löydätte! Tässä, juuri tässä on Jumala teitä odottanut. Eikä tämä kestä ikusesti, tämä ketju...

— Aivan oikein, annetaanhan ijankaikkisuudesta osa alennusta, ivasi Raskolnikov.

— Mitenkä, pelkäätekö ehkä kansalaiskunnian menettämistä? Ehkä se niin on, ilman että itse siitä tiedätte ... te olette vielä niin nuori. Te ette kuulu niihin, jotka pelkäävät tai häpeävät julkista tunnustusta.

— Mitä minä siitä välitän! kuiskasi Raskolnikov ylenkatseellisesti. Hän nousi aivan kuin lähteäkseen, mutta istuutui ilmaisen tuskasena.

— Senpä saatoin ymmärtää! Mutta teiltä puuttuu luottamusta ihmisiin ja luulette ehkä, että minä karkealla tavalla tahdon tunkeutua asioihinne. Miten kauvan te olette kaikkiaan elänyt? Mitä te itse asiassa tiedätte? Siinä hän on keksinyt teorian ja häpee nyt sen johdosta että se epäonnistui, eikä tulos ollut kyllin alkuperäinen. Te olette tehnyt katalan työn, se on totta. Siksipä ette vielä ole toivoton lurjus. Niin vaarallista ei se ole. Kauvan ette ole kiusaantunut asian vuoksi. Ensi hetkenä menitte niin pitkälle kuin saavuitte. Kenenä luulette pitäväni teitä. Minä pidän teitä henkilönä, joka voi hymyillen katsella pyöveleitään, vaikka he raastaisivat sisälmykset hänen ruumiistaan, jos vain saatte pitää uskonne ja Jumalanne. Te kyllä pian löydätte hänet, kun vain vakaasti etsitte ... ja silloin saatte elämää. Te olette kauvan tarvinnut ilman muutosta, ja kärsiminen on myös kallis asia. Siksi teidän tulee kärsiä. Mikolka ei ehkä ole niin väärässä sitä etsiessään. Minä kyllä tiedän, ettei uskoa kärsimisen pyhittävään voimaan niin helposti voi saada; mutta teidän on lakattava ajattelemasta kiivailuja. Ottakaa elämä sellasena kuin se tulee, katumatta, olkaa vain levollinen... Elämä itse vie teidät rannalle ja saattaa teidät jaloillenne. Mille rannalle, kysynette? Miten minä sitä voin tietää. Minä vain luulen niin. Teillä on vielä pitkä elämä edessänne. Minä tiedän myös, että te pidätte sanojani ulkolukuna. Mutta aikojen kuluttua kyllä muistelette, mitä minä olen sanonut, siitä on kerran oleva hyötyä ja siksi puhun niin teille. Olipa kuitenkin hyvä, että te iskitte hengiltä vain tuollasen vanhan eukon. Jos teorianne olisi johtunut toiseen suuntaan, olisi rikoksenne saattanut olla miljoonia suurempi. Kiittäkää Jumalaa ... kuka tietää, mihin hän on teidät määrännyt.

Nouskaa, olkaa levollinen ja kärsivällinen, älkääkä peljätkö! Te ehkä pelkätte sitä suurta jälkilaskelmaa, joka on teidän suoritettavananne? Olisiko häpeällistä pelätä sitä. Jos kerran on tehnyt moisen teon, on myös seuraukset otettava lukuun. Minä tiedän myöskin, ettette te usko, mutta elämä teitä kyllä tukee. Nyt tarvitsette ennen kaikkea ilmaa, te tarvitsette ... ilmaa, ilmaa!

Raskolnikov vavahti.

— Kuka te tosiaan olette? huudahti hän... — Mikä profetta te olette? Mikä Olympian kukkula se on, josta te lennätätte alas oraakkelilauselmianne minulle?

— Kuka minä olen? Minä olen ihminen, joka on selvillä itsestään, ei mitään muuta ... ihminen, jolla on — jos niin suvaitsette — tunteita lähimmäisiään kohtaan. Sellanen, joka ehkä tietää paljon, mutta joka on täydelleen sopusoinnussa itsensä kanssa. Te sitä vastoin — teidän laitanne on vallan toinen. Teitä varten on Jumalalla ehkä elämä varalla. (Kuka muuten tietää, eikö se katoa kuin savu, jos se häipyä jäljettömiin hiekkaan.) No, mitä te tekisitte, jos joutuisitte toiseen asemaan? Puuttuuko teiltä elämäniloa?... Teiltä, sieluinenne? Mitä sillä väliä, vaikkei teitä nähdäkään pitkään aikaan? Aika ei ole pääasia. Te itse ... te olette pääasia. Muuttukaa auringoksi ja teitä katsellaan. Auringon tarvitsee ennen kaikkea olla aurinko. Miksi te nyt taas nauratte ... senkö tähden, että minä olen tällanen Schiller? Minä lyön vetoa siitä, että te kuvittelette mielessänne, että minä haluan mielistellä teitä! Ehkä olette oikeassa, ha, ha, ha! Eihän teidän tarvitse uskoa minua, Rodion Romanovitsh. Teidän ei tarvitse ollenkaan luottaa minuun ... minun kohtaloni on nyt sellanen, että minua aina ymmärretään väärin. Lopuksi tahdon ainoastaan lisätä seuraavaa: toivon teidän itsenne olevan ennen pitkää tilaisuudessa päättämään, olenko suuri valehtelija vai rehellinen ihminen.

— Koska aijotte vangita minut?

— Puolitoista päivää tai kaksi voin myöntää teille. Ajatelkaa, rukoilkaa Jumalaa, että hän valistaisi teitä. Se on tosiaan edullisinta teille itsellenne ... edullisinta.

— Minä voisin paeta, sanoi Raskolnikov omituisesti hymyillen.

— Ei, sitä te ette tee. Talonpoika läksisi heti karkuun. Nykyajan ihminen, vieraan aatteen palvelija, joka vain kykenee uskomaan, mitä toiset antavat hänen uskoa, menettelisi samalla lailla. Mutta te, tähän ette enää usko toisianne ... miksi sitten pakenisitte? Ja mitä te voittaisitte paollanne? Pakeneminen on vaikeata ja vaivaloista. Mutta te tarvitsette ennen kaikkea elämää, valtiollisen aseman, sopivaa ilmaa ... ja teillä ei silloin olisi yhtään sopivaa ilmaa. Menkää vain tiehenne, te tulette pian vapaaehtoisesti takaisin. *Meitä ette enää voi välttää.* Jos minä nyt vangitsisin teidät,

istuisitte yhden, kaksi, korkeintaan kolme kuukautta, sitten tulisitte itsestänne ja ajatelkaa mitä sanon ... tulisitte ehkä itse tietämättänne. Tuntia ennen ette ehkä tiedä, että olette oikeassa tehdä täydellisen tunnustuksen. Niin, minä olen täydellisesti vakuutettu siitä, että te kypsän harkinnan jälkeen päätätte ottaa "vikanne kantaaksenne". Nyt ette luonnollisesti usko sitä, mutta huomaatte vihdoinkin, että se on parainta, mitä voitte tehdä, sillä kärsiminen, Rodion Romanovitsh, on pyhä asia. Älkää huoliko siitä, että minä olen näin paksu, se ei kuulu ollenkaan asiaan, minulla on moni seikka selvillä. Älkää naurako! Mikolka on oikeassa ... kärsimisessä on aate... Ei, te ette karkaa.

Raskolnikov nousi ja tarttui lakkiinsa. Porfyrius Petrovitsh nousi myöskin.

— Onko teillä halua kävellä? Tänään tulee kaunis ilta, ellemme saa ukonilmaa. Ilma vaatii vilpostumista.

Hän tarttui myös lakkiinsa.

— Älkää vain kuvitelko mielessänne, Porfyrius Petrovitsh, että tänään olen tehnyt mitään tunnustuksia, sanoi Raskolnikov synkän itsepäisesti. — Olen kuunnellut teitä uteliaisuudesta, mutta mitään en ole tunnustanut ... älkää sitä uskoko.

— En, tietysti en, sen kyllä muistan ... kas vain, miten te vapisette. Älkää olko levoton, tapahtukoon tahtonne. Kävelkää nyt, mutta ei vallan kauvan, minä pyydän! Minulla on, totta vieköön, esitettävänä pieni pyyntö, lisäsi hän matalalla äänellä... — Se on naurettavaa, mutta silti tärkeä. Jos tapahtuisi sellasta, mitä en muuten usko, ja niihin en usko teidän kykenevän ... mutta jos niin tapahtuisi ... edellyttämme mahdollisuuden, että teissä ilmenisi näiden neljänkolmatta tai kuudennenneljäntä tunnin kuluessa halu antaa asialle toisenlainen käänne, minä tarkotan jollakin kiihkeällä tavalla ... nostamalla käden itseänne vastaan ... se on tyhmä arvelu, mutta minä pyydän sitä teiltä anteeksi ... niin jätätte kai kortin ja selvän pienen lipun ... vain pari riviä, kaksi pientä riviä, ettekä unohda tuota kiveä, jonka tiedätte; se olisi erinomasta. Nyt hyvästi!... Minä toivon teille hyviä ajatuksia ja tarkoin punnittuja päätöksiä.

Porfyrius poistui ja väisti vielä kerran katsomasta Raskolnikoviin. Tämä meni ikkunan ääreen ja jäi seisomaan siihen niin kauvan, että saattoi arvella toisen ennättäneen jo alas ja kappaleen katuakin, jonka jälkeen hänkin jätti huoneen.

III.

Raskolnikov läksi nopein askelin Svidrigailovin luo. Mitä toivoi hän häneltä?... Hän ei itsekään sitä tiennyt. Tällä miehellä tuntui olevan jokin vaikutusvalta häneen. Oikea

hetki hänen kohtaamiseksi oli myös nyt tullut. Matkalla kiukutti häntä kysymys, oliko Svidrigailov tavannut Porfyriusta.

Mikäli hän saattoi päättää ... hän olisi voinut vanhoja sen vuoksi ... ei hän ollut. Hän kertasi muistissaan kaikki, mitä oli tapahtunut Porfyriuksen käydessä, vertasi toista toiseen ja tuli loppupäätökseen: ei, hän ei ole ollut hänen luonaan. Mutta ellei hän ollut vielä ollut siellä, oli seuraava kysymys: meneekö hän vai ei Porfyriuksen luo.

Nyt hänestä tuntui siltä, ettei hänen olisi mentävä. Miksi? Sitä hän ei voinut selittää ja vaikkapa hän sen olisi voinutkin, ei hän olisi välittänyt vaivata aivojaan sillä. Kaikki se kiusasi häntä suuresti; samalla kiehui jotakin muutakin hänen päässään. Omituista, — kukaan ei sitä uskoisi — mutta hänen oma uhattu olemassaolonsa kiinnitti sangen vähän hänen ajatuksiaan. Jokin vallan toinen kiusasi häntä, jokin paljon tärkeämpi, erikoisempi ... jokin, joka koski myös häntä, eikä ketään muuta. Sitä paitsi tunsikin hän olevansa rajattoman väsynyt, vaikka hänen aivonsa olivat vähemmän sekavat nyt kuin edellisenä päivänä.

Maksoiko vaivaa kaiken tämän jälkeen koettaa voittaa kaikkia noita uusia pikku kiusallisuuksia. Vaivaisiko hän itseään koettamalla estää näitten molempain henkilöitten kohtausta! Maksoiko vaivaa tuhlata aikaa tuon Svidrigailovin vuoksi?

Voi, miten kaikki tämä tuntui hänestä vastenmieliseltä.

Siitä huolimatta kiiruhti hän Svidrigailovin luo. Odottiko hän tältä ehkä jotakin, osotusta, suoritumista pulastaan? Useinhan tartutaan oljenkorpeen! Ehkä se oli vain onnellinen sattuma, jotakin vaistomaista, mikä heidät oli johtanut yhteen? Ehkä oli syynä siihen ollut vain uupumus ja epätoivo? Vai, eikö hän ehkä ollenkaan tarvinnutkaan Svidrigailovia, vaan jotakin toista, ja Svidrigailov oli vain sattumalta tullut tielle? Ehkä Sonja? Mutta miksi menisi hän nyt Sonjan luo? Ehkä taas kerjätäkseen tämän kyyneleitä? Nyt tunsikin hän pelkoa häntä kohtaan, mikä hän oli?... Lahjomaton tuomari ... muuttumaton päätös. Siinä oli kysymyksessä ... Sonjan ystävä tai Raskolnikovin oma. Nyt ei hän voinut nähdä Sonjaa. Ei, parempi oli siis koettaa Svidrigailovin kanssa ja katsoa, miten pitkälle hänen avullaan pääsisi. Hän ei voinut salata itseltään, että Svidrigailov oli käynyt hänelle yhä välttämättömämmäksi.

Mutta mitä yhteistä saattoi heillä olla keskenään, ellei rikos tarjonnut kosketuskohtaa. Tuo ihminen tuntui hänestä kamalan vastenmieliseltä. Hän oli ilmeisesti sangen huikenteleva, kavala ja epäluotettava, niin ehkä konna. Sellanen oli ihmisten tuomio hänestä. Tosin oli hän ottanut huolehtiakseen Katerina Ivanovnan lapsista, mutta ken tietää, missä tarkoituksessa. Tuollaisilla ihmisillä oli aina joitakin salaisia aikeita ja suunnitelmia.

Toinenkin ajatus kiusasi häntä pelottavasti eikä jättänyt häntä, vaikka hän koetti kaikin voimin vapautua siitä, niin pelottavalta se hänestä tuntui. Hän nimittäin ajatteli: Jos Svidrigailov, joka saatuaan hieman aavistusta hänen salaisuudestaan, lakkaamatta oli etsinyt häntä, käyttäisi hyväkseen sitä toteuttaakseen Dunjaa koskevat suunnitelmansa, mitä oli silloin tehtävä? Asia näytti liian uskottavalta. Ollessaan tietoinen moisesta salaisuudesta, eikö hän käyttäisi sitä aseenaan Dunjaa vastaan?

Tämä ajatus oli silloin tällöin vainonnut häntä unessa, mutta koskaan ei se ollut esiintynyt niin selvänä kuin hänen ollessaan matkalla Svidrigailovin luo. Jo pelkkä ajatuskin siitä sai hänet mielettömäksi. Hänen oma asemansa muuttui sen kautta täydelleen. Joko oli hänen silloin ilmotettava kaikki sisarelleen tai oli hän pakotettu ilmasemaan itsensä pelastaakseen Dunjaa. Entä kirje? Dunja oli saanut aamulla kirjeen. Kuka hänelle täällä kirjoitteli? Lushin ehkä? Mutta sillä taholla vartio Rasumihin, eikä Rasumihin tiennyt mitään. Ehkä joutuisi hän pakotetuksi ilmasemaan Rasumihinille salaisuuden. Hän saattoi ajatella sitä vain mitä suurimmalla vastenmielisyydellä.

Ennen kaikkea oli hänen etsittävä Svidrigailov käsiinsä. Vielä ei, Jumalan kiitos, ollut kysymystä yksityiskohdista, ainoastaan asemasta kokonaisuudessaan. Mutta jos Svidrigailovilla tosiaan olisi jotain Dunjaa vastaan? Silloin...

Raskolnikov oli viime aikoina muuttunut niin uupuneeksi, ettei hän voinut ratkasta tätä kysymystä muuten kuin huudahtamalla: "Silloin tapan hänet!" Se olikin hänen ainoa ajatuksensa tässä syvässä epätoivossaan. Raskas taakka painoi häntä. Hän pysähtyi keskelle katua ja katseli ympärilleen, missä hän oli ja mitä tietä hän oli kulkenut. Hän oli prospektilla, noin kolmekymmentä tai neljäkymmentä askelta Heinätorilta jonka yli hän oli kulkenut. Erään rakennuksen koko toinen kerros oli kahvilana. Kaikki ikkunat olivat avoinna. Huoneet olivat täynnä ihmisiä päättäen siitä, mitä ikkunoista saattoi nähdä. Näistä virtasi sekavaa klaneettien, viulujen ja rumpujen pärinää, johon sekottui räikeitä naisääniä. Hän aikoi jo kääntyä takasin ja seiso siinä ihmetellen, miksi hän juuri oli kulkenut tätä tietä, kun hän äkkiä keksi kaukana sijaitsevassa ikkunassa Svidrigailovin, joka istui piippu hampaissa pöydän ääressä. Hän vavahti pelästyksestä. Svidrigailov tarkkasi häntä vaijeten ja mikä tuntui omituiselta — nousi peräytyäkseen ja katosi nyt. Raskolnikov oli heti aivan kuin ei olisi huomannutkaan häntä ja katseli mietteissään sivulle, mutta tarkkasi häntä salaisesti. Tämä kohtaaminen muistutti sitä, jolloin he ennen olivat kohdanneet toisensa ja jolloin Raskolnikov oli ollut nukkuvinaan. Poikamainen hymy levisi Svidrigailovin suupieliin. Molemmat tiesivät he tarkkaavansa toisiansa. Vihdoin purskahti Svidrigailov röhönauruun.

— No, riittääkö, tulkaa luokseni, jos haluatte; tässä olen! huusi hän ikkunasta.

Raskolnikov seurasi kehotusta.

Hän kohtasi hänet pienessä huoneessa, joka ulettui melkein suureen saliin saakka, jossa oli parinkymmenen pikkupöydän ääressä teetä juovia kauppiaita, virkamiehiä ja joukko muita, jotka kuuntelivat laulua. Toisesta huoneesta kuului biljardikuulien ääni niiden työntyessä vastakkain. Pöydällä Svidrigailovin edessä oli pullo sampanjaa ja puoliksi täytetty lasi. Samassa huoneessa oli myös pientä posetivia soittava poikanen ja viirukkaaseen hameeseen ja tyrolerhattuun puettu kahdeksantoistavuotias tyttö. Uhmaillen niitä laulajia, jotka esiintyivät salissa, lauloi hän myöskin käheällä alttoäänellä katulaulua.

— Nyt riittää, keskeytti hänet Svidrigailov Raskolnikovin sisään astuessa.

Tyttö lakkasi laulamasta ja jäi arvokkaasti odottamaan.

— Hei, Vilppu, lasi! huudahti Svidrigailov.

— Minä en juo yhtään viiniä, sanoi Raskolnikov.

— Kuten suvaitsette, mutta minä en tarkottanutkaan teitä. Juo, Kotja! Tänään en enää tarvitse sinua. Voit mennä! Hän antoi tytölle suuren lasillisen viiniä ja laski ruflan pöydälle. Kotja joi viinin, otti setelin, suuteli Svidrigailovin kättä ja poistui huoneesta pojan seurassa. Heidät oli molemmat tuotu kadulta. Vaikka Svidrigailov vasta oli ollut viikon Pietarissa, oli hän jo kotiutunut tuohon paikkaan, jossa hän toisinaan vietti koko päiviä. Se oli likanen, kurja majatalo, joka ei edes voinut vastata vähimpiäkään vaatimuksia.

— Minä aijoin juuri tulla luoksenne, sanoi Raskolnikov — mutta sitä en voi ymmärtää, miksi kuljin tätä tietä yli Heinätorin. En tapaa koskaan kulkea tätä tietä. Tavallisesti käännyin Heinätorilta oikealle. Matka teille ei sovi tästä ohi. Sitä ihmeellisempää, että kohtaa teidät täältä. Sepä omituista!

— Miksi ette sano samalla, että se on ihmeseikka?

— Siksi että se ehkä on vain sattuma.

— Miten nuo ihmiset sentään ovat naurettavia. Sydämestään ja sielustaan uskovat he ihmisiin, mutta eivät tahdo tunnustaa sitä. Te itse! Tehän sanotte: "Ehkä se on vain sattuma." Yhtä arkoja tunnustamaan ajatustaan ovat he kaikki. Ette voi kuvitella sitä mielessäanne, Rodion Romanovitsh. Teidän laitanne on vallan toinen, teillä on oma ajatuksenne, ettekä ole kyllin keho sitä kieltämään. Jo siitä syystä olette herättänyt minun uteliaisuuteni.

— En minkään muun vuoksi?

— Sehän on tarpeeksi.

Svidrigailov oli nähtävästi liikutettu, vaikka vähäpätöisesti, hän oli juonut vain puoli lasia viiniä.

— Mutta teidän etsitte minut käsiinne jo ennenkuin tiesitte, oliko minulla sitä, mitä te kutsutte ajatukseksi.

— Niin, silloin oli asian laita vallan toinen. Jokasella on tapana. Mitä ihmeisiin tulee, on minun sanottava, että te parina kolmena viime päivänä olette näyttäneet kulkeneen nukuksissa. Minähän itse osotin teille tämän majatalon. Se ei siis ollut mikään ihme, että te tulitte tänne. Minäpä vielä kuvasin tienkin ja ilmoitin sen ajan päivästä, jolloin olen täällä tavattavissa. Ettekö muista sitä!

— Sen olen unohtanut, sanoi Raskolnikov kummastuneena.

— Siltä se näyttää, vaikka toistin osoitteen teille kaksi kertaa. Se on painunut teidän muistiinne ja siitä se johtuu, että olette kulkenut tänne itse tietämättänne. Antaessani osoitteen teille epäilin suuresti, voisitteko muistaa sitä. Te petätte itseänne liian paljon, Rodion Romanovitsh. Minäpä sanon teille jotakin: Pietarissa on varmasti jotakin hyvää kansaa, joka keskustelee halukkaasti itsensä kanssa ollessaan kaduilla ... se on puolihullujen aste, tuntuu. Jos luonnontieteet kukoistaisivat meillä, voisivat lääketieteilijät, lakimiehet ja filosofit panna toimeen mitä mieltä kiinnostavampia tutkimuksia, joku lajissaan. Harvoja paikkoja on kai, jossa yhdellä kertaa niin monet mustat, omituiset olot vaikuttaisivat ihmissieluihin kuin juuri täällä Pietarissa. Ajatelkoon vain esim. ilmastoja. Ja täällä nyt tulee koko Venäjän hallituksen keskustelun olla ... mutta sehän ei kuulu tähän; siitä ei ollut nyt kysymystä, vaan siitä, että usein olen salaa tarkannut teitä. Tullessanne asunnostanne kuljette aina pää pystyssä, kahdenkymmenen askeleen päässä siitä vaipuu se rintaa vasten ja te panette kädet selän taakse. Tosin näytte katselevan ympärillenne, mutta te ette käsitä yhtään sitä, mitä ympärillänne tapahtuu; sitten alkavat huulenne liikkua ja te puhutte itseksenne, alatte viittoilla ja pysähdytte toisinaan keskelle katua. Tuo tuollanen ei kelpaa. Ehkä joku toinenkin teitä tarkastaa samaten kuin minäkin. Se ei ole eduksi teille. Itse asiassahan se on saman tekevää, minä en voi parantaa teitä, mutta ... te ymmärrätte minua.

— Te siis tiedätte, että minua vakoillaan? kysyi Raskolnikov katsellen terävästi Svidrigailovia.

— En, sitä en tiedä.

— Siinä tapauksessa jättäkää personani rauhaan, vastasi Raskolnikov otsaansa rypistäen. — Sanokaa minulle sen sijaan, miksi kätkeydyitte huomatesanne minut kadulla? Huomasin sen selvästi.

— Hi, hi! Ja miksi olitte te nukkuvinanne minun seisoessani teidän huoneenne kynnyksellä, vaikka olitte aivan valveilla? Minä huomasin sen selvästi.

— Minullahan saattoi olla ... omat syyntä ... sen tiedätte itse.

— Ja minulla saattoi myös olla omat syyntä, vaikkette te saa niitä tietää.

Raskolnikov tuki oikeaa kyynärvartta pöytään, pani leukansa käteensä ja katseli tarkkaavasti Svidrigailovia.

Siinä oli todellakin omituiset kasvot. Ne muistuttivat naamaria punaisine poskineen ja huulineen. Parta oli vaaleanruskea ja päätä peitti paksu, vaalea tukka. Silmät olivat liian siniset ja katse oli tylsä ja liikkumaton. Svidrigailovin puku oli keikarimaisen hieno, ja sormessaan oli hänellä sinettisormus, joka oli jalokivellä koristettu.

— Onko minun siis teidän puoleltannekin odotettava mielipahaa? sanoi Raskolnikov äkkiä. Vaikka te luultavasti olette vaarallisin minulle, ei minulla kuitenkaan ole halua kauvemmin teeskennellä. Olen tullut tänne avomielisesti antaakseni teidän ymmärtää, että jos teillä vielä on sama toivo sisareni suhteen ja luulette voivanne voittaa toivomukseenne käyttämällä hyväksenne saamaanne silmäystä oloihini, tapan teidät ennenkuin onnistutte toimittamaan minua vankilaan. Minä annan teille sanani siitä ja te tiedätte, että voin sen pitää. Jos teillä on mitään sanomista minulle, niin kiiruhtakaa, sillä aika on kallista ja kohta on ehkä myöhästä.

— Miksi teillä on sellanen kiire? kysyi Svidrigailov tarkastellen häntä uteliaasti.

— Jokainen menee matkaansa, sanoi Raskolnikov synkkänä ja kärsimättömänä.

— Äsken pyysitte minua olemaan avosydämisen ja ensimmäisen kysymyksen tehtyäni te kieltäydyste siihen vastaamasta, sanoi Svidrigailov hymyillen. — Te uskotte lakkaamatta, että minulla on joitakin tarkoituksia ja siksi katselette minua epäilyksellä. Muuten se selkiää sängen helposti teidän asemastanne. Mutta niin mielelläni kuin haluankin olla yhtä mieltä kanssanne, en kuitenkaan välitä koettaa saada teitä uskomaan sitä. Peli ei ole, Jumal'auta, panoksen arvonen. Minä en aikunut ollenkaan puhua kanssanne mistään erikoisesta.

— Mitä sitten tahdoitte minusta? Tehän etsitte minut käsiinne!

— Aivan yksinkertaisesti siitä syystä kun pidin teitä mieltäkiinnittävänä tutkimuksen esineenä. Te kiinnitätte mieltäni juuri tuon asemanne fantastisuuden vuoksi. Sitä

paitsi olette sellasen henkilön veli, joka suuresti kiinnitti mieltäni ja minä kuulin siihen aikaan paljon puhuttavan teistä. Siitä vedin sen johtopäätöksen, että teillä oli suuri vaikutus tuohon henkilöön. Onko siinä tarpeeksi, hi, hi, hi? Minä tunnustan, että teidän kysymyksenne on aivan liian mutkikas ja että minä tuskin tiedän, miten voin vastata siihen. Nyt olette esim. tullut luokseni saadaksenne vain tietää jotakin uutta minulta, eikö totta? Eikö niin? kysyi Svidrigailov viekkaasti hymyillen. — Te kuvittelette mielessänne, että minä jo ollessani matkalla tänne, vaunussa luotin teihin, toivoin teidän avullanne saavani tietää jotakin uutta. Siinä näette, millaisia kapitalisteja olemme!

— Mitä te tarkoitatte?

— Mitä vastaan siihen? Tiedänkö ehkä itse sen? Te näette, millasessa kurjassa majatalossa kulutan aikaani. Miten minä viihdyn? Minä en viihdy, sitä en tee ollenkaan, mutta jossakin on aikaansa vietettävä. No, entä tuo Kolja raukka ... te näitte hänet äsken. Olisinpa edes suursyömäri... En ole edes sitäkään. Katsokaas vain, millä herkuilla rasvaan itseäni. (Hän osoitti sormellaan muuatta nurkkaa, jossa oli mitä ruokahalun-vastasin pihvi ja perunoita pienellä pöydällä.) Apropos, oletko jo syönyt? Minä söin hieman aamiaista, mutta enempää en jaksanut. Viiniä en juo, vain samppanjaa, ja sitäkin vain yhden lasillisen illassa, mutta jo siitäkin sain päänsärkyä. Tänään otin pullollisen kohottaakseni mielialaani, sillä aijoin lähteä pois, ja siksi näette minut tavattomassa mielentilassa. Tämä on myös syy, miksi halusin piilottautua kuin koulupoika; minä pelkäsin, että te saattaisitte tulla häiritsemään minun tehtävääni. Näyttää siltä (hän katsoi kelloon), kuin olisi minulla vielä aikaa puhua hetkinen kanssanne, se on vasta puoli viisi... Uskokaa minua, minä olisin ihastunut, jospa minulla vain olisi jotakin tehtävää, olisin esim. tilanomistaja, isä tai edes ulaani, valokuvaaja tai sanomalehtineekeri ... minä en ole mitään, en kerrassaan mitään. Minulla ei ole mitään erikoisalaa. Se on sangen väsyttävää. Toivoisin tosiaankin saavani kuulla teiltäkin jotakin uutta.

— Kuka te siis tosiaan olette ja miksi olette tullut tänne?

— Kukako olen? Senhän tiedätte ... aatelismies... Olen palvellut kaksi vuotta ratsuväessä ja sitten olen kuleksinut täällä Pietarissa jonkun aikaa; sitten menin naimisiin Marfa Petrovnan kanssa ja elin hänen kanssaan maalla. Siinä koko elämäkertani.

— Te olette peluri myöskin, luulen ma?

— En, väärinpeluri ei ole peluri!

— Te olette siis pelannut väärin?

— Niin, olen pelannut väärin!

— Oo, sitten kai olette myös ollut vangittuna?

— Ehkä. Entä sitten?...

— Teillä kai on ollut tilaisuus haastaa vastustajanne kaksintaisteluun ... tai sen tapaseen; se vaikuttaa virkistävästi!

— Minä en voi sanoa mitään sitä vastaan, en ylipäänsä ole mikään mestari filosofoeraamisessa. Sitä paitsi tunnustan, että etupäässä olen tullut tänne naisten tähden.

— Ensin haudattuanne Marfa Petrovnan?

— Vaikka niinkin, hymyili Svidrigailov avomielisesti... — Mitä muuta? Tuntuu siltä kuin te pitäisitte vääränä sitä, että puhun niin kevytmielisesti naisista?

— Tahdotteko sillä sanoa, että minä pidän kevytmielisyyttä jonakin pahana?

— Kevytmielisyyttä? Te siis halusitte päästä siihen. Minä tahdon alottaa samalla teille, mitä yleensä ajattelen naisista. Olen nyt sitä paitsi hyvällä puhetuulella. Sanokaa minulle, miksi en olisi avomielinen? Miksi halveksuisin naisia, vaikka olen sen sukupuolen ystävä? Onhan sekin jotakin tointa.

— Te olette siis tullut tänne ainoastaan ollaksenne kevytmielinen?

— No, mitäs muuta varten; minun puolestani saatte sitä kernaasti kutsua siksi. Te puhutte kevytmielisyydestä. Niin, minä pidän siitä, että sanoo suoraan mielipiteensä. Kevytmielisyydessä on sentään jotakin todellista, jotakin, jolla on tukensa meidän luonnossamme ja jota ei vain ole olemassa mielikuvituksessamme, jotenkin ... sellasta kuin ikusesti hehkuva hiili veressämme... Sanokaa, eikö sekin ole toimintaa?

— Siitä siis etsitte mielusta ajanvietettä? Minun mielipiteeni mukaan se on sairautta ja mitä vaarallisinta laatua.

— Vai niin, onko se teidän mielipiteenne? Minä myönnän, että se saattaa olla sairautta kuten kaikki, mikä poikkeaa kohtuullisuudesta ... ja siinä suhteessa mennään usein liian pitkälle ... mutta ensinnäkin on eri yksilöjen laita erilainen ja toisekseen on kai kohtuullisuus varmaankin yleensä hyvää, vaikkakin se pohjaltaan ja perustuksiltaan on pelkkää laskelmaa ... mutta mitä siitä? Ellei niin olisi, eivät jokuset henkilöt voisi muuta kuin ampua kuulun päähänsä. Minä myönnän, että säännöllisen ihmisen olisi ennen ikävystyttävä kuoliaaksi, mutta...

— Kykenisittekö te ampumaan itsenne?

— Sepä vain puuttui! sanoi Svidrigailov inhoa osoittavin ilmein. —Olkaa hyvä ja jättäkää puhumatta tuollaisista asioista, lisäsi hän ilman minkäänlaista teeskentelyä, joka oli painanut valtavan leimansa hänen edellisiin sanoihinsa. Hänen kasvojensa ilme muuttui. — Minun on tunnustettava heikkouteni ... mitä voin sille tehdä ... kuolemaa pelkään, enkä pidä, että siitä puhutaan. Tiedättekö, että minä olen osaksi mystikkokin.

— Vai niin! Marfa Petrovnan henki! No, miten on asian laita, näyttäytyykö se vielä teille?

— Voi! Piru vieköön sen jutun! Älkää muistuttako minua siitä, huudahti hän vallan liikutettuna. — Ei ... ensin ... mielummin ... hm! Voi, nyt ei minulla ole aikaa kauvemmin, en voi puhua kauvemmin kanssanne. Vahinko vain! Minulla oli tosiaan jotakin kerrottavaa teille.

— Odottaako teitä ehkä joku nainen?

— Kyllä, nainen; odottamaton kutsu ... ei, en minä siitä aikonut puhua.

— No, ja tämän elintavan vastenmielisyydellä ei ole enää mitään vaikutusta teihin? Oletteko jo kadottanut kaiken vastustuskyvyn?

— Ah, te puhutte kyvystä? Hi, hi, hi! Saan tosiaan ilmaista kummastukseni, vaikka aavistinkin, että te esittäisitte sitä. Te, te puhutte kevytmielisyydestä ja estetiikasta? Te ... idealisti, Schiller? Vahinko vain, että minulla on kiire, te olette tosiaan erinomaisen mieltäkiinnittävä subjekti. Apropos, pidättekö Schilleristä? Minä olen vallan ihastunut häneen.

— Te olette lörpöttelijä! huudahti Raskolnikov.

— Sitä en, Jumal'auta, ole! vastasi Svidrigailov hymyillen. — Mutta minä en halua kiistellä! Olkoon niin, että olen lörpöttelijä; miksi en, kun en loukkaa ketään sillä. Olen seitsemän vuotta elänyt Marfa Petrovnan kanssa maalla ja nyt, kun kohtasin niin huomattavassa määrin mieltä kiinnittävän henkilön, olen vallan yksinkertaisesti ilonen saadessani puhua hänen kanssaan jonkun hetken. Sitä paitsi olen juonut puoli lasia viiniä ja se on mennyt päähän. Mutta itse asiassa liikuttaa minua toinen seikka, mutta siitä minä ... vaikenen. Minnekkä te niin nopeaan lähдете? kysyi Svidrigailov kummastuneena.

Raskolnikov aikoi nousta. Hän oli tullut siihen vakaumukseen, että Svidrigailov oli mitä suurin ja katalin konna.

— Ei, istukaa, istukaa! Sanoi Svidrigailov... — Juokaa edes hieman teetä! Jääkää tänne! Minä en aijo tuhjata aikaanne moisella lörpötyksellä, en ainakaan sellasella, mikä koskee minua personallisesti. Minä puhun teille jostakin. Minä kerron teille, miten muuan naisolento on "pelastanut" minut. Se voi olla vastauksena ensi kysymykseenne, sillä tämä nainen ... oli teidän sisarenne. Kerronko? Kulutamme aikaa hetken.

— Kertokaa! Minä toivon, että te...

— Ah, älkää peljätkö! Avdotja Romanovna voi herättää niinkin kevytmielisessä ja turmeltuneessa ihmisessä kuin minussa mitä suurinta kunnioitusta.